

Topsport in Nederland

2008

Algemene Rekenkamer

Topsport in Nederland

2008

Inhoudsopgave

Samenvatting	6
1 Over dit onderzoek	11
1.1 Doel en onderzoeksvragen	12
1.2 Aanpak en uitvoering	13
1.3 Leeswijzer	13
2 Organisatie van topsport	15
2.1 Professionalisering van topsport	20
2.2 De sportsector	21
2.2.1 NOC*NSF en Gehandicaptensport Nederland	22
2.2.2 Stichting de Nationale Sporttotalisator	23
2.2.3 De centrale overheid	23
2.2.4 Provinciale en gemeentelijke ondersteuning	24
2.2.5 Private partners	25
2.2.6 Internationale partners	26
3 Topsport in het beleid	27
3.1 Topsportbeleid	32
3.1.1 Topsport voor 1996	33
3.1.2 Sportnota <i>Wat sport beweegt</i> (1996)	33
3.1.3 Topsportnota <i>Kansen voor topsport</i> (1999)	33
3.1.4 Sportnota <i>Tijd voor sport – Bewegen, Meedoen, Presteren</i> (2005)	34
3.1.5 Programma <i>Samen voor Sport</i> (2006)	34
3.1.6 Beleidsbrief <i>De kracht van sport</i> (2007)	35
3.2 Wet- en regelgeving	36
3.3 Topsportbeleid in internationaal perspectief	38
3.4 Olympisch Plan 2028	41
4 Topsportklimaat	45
4.1 Faciliteiten voor topsporters	50
4.2 Talentherkenning en -ontwikkeling	50
4.2.1 Talentherkenning	51
4.2.2 Talentontwikkeling	51
4.3 Ondersteuning van topsporters	53
4.3.1 Stipendiumregeling en topsportspaarregeling	53
4.3.2 Aanvullende voorzieningen	55
4.4 Internationale competitie	55
4.5 Trainings- en wedstrijdfaciliteiten	56
4.6 Coaches en trainers	56
4.7 Wetenschappelijke ondersteuning	57
4.8 Resultaten van de programma's	58

5	De prijs van een medaille, de kosten van topsport	61
5.1	De drie geldstromen naar topsport	64
5.1.1	Publieke middelen	64
5.1.2	De Lottogelden	67
5.1.3	Private middelen	67
5.2	Hoe duur is topsport? De kosten van topsport	68
5.2.1	Kosten van de sport: de sportbonden	68
5.2.2	Kosten van de topsport: het Fonds voor de Topporter	71
5.2.3	Publieke en semipublieke kosten van een olympische medaille	71
5.3	Gehandicaptensport	72
5.3.1	Publieke en semipublieke kosten van een paralympische medaille	72
6	Prestaties op Olympische en Paralympische Spelen tot en met 2008	75
6.1	Prestaties	82
6.2	Indices	83
7	Conclusies en aanbevelingen	87
7.1	Algemeen beeld	88
7.2	Uitdagingen	88
7.3	Aanbevelingen	89
8	Reacties en nawoord Algemene Rekenkamer	91
8.1	Reactie staatssecretaris van VWS	92
8.2	Reactie voorzitter NOC*NSF	93
8.3	Nawoord Algemene Rekenkamer	94
	Bijlage 1 Afkortingen	95
	Bijlage 2 Overzicht gesprekspartners	96
	Bijlage 3 Overzicht bij NOC*NSF aangesloten sportbonden en hun erkende topsportonderdelen	97
	Bijlage 4 Methodologische verantwoording	103
	Literatuur	105

Voorwoord

Per 1 oktober 2008 neemt drs. P. Zevenbergen afscheid als lid van het college van de Algemene Rekenkamer. Ter gelegenheid van zijn afscheid wordt dit rapport over het topsportbeleid in Nederland aangeboden. Dit rapport brengt de kosten en opbrengsten van het Nederlandse topsportbeleid in beeld en is geïnspireerd op het in 2005 gepubliceerde onderzoek van onze Engelse collega's, het National Audit Office.

Om twee redenen is speciaal voor dit onderzoek gekozen als afscheidscadeau. In de eerste plaats hecht het scheidende collegelid groot belang aan onderzoek dat een internationaal karakter heeft. Pieter Zevenbergen is op internationaal vlak een succesvol ambassadeur van het Rekenkamerwerk geweest. Zo was hij zeer actief binnen de milieu-auditwerkgroepen en gold hij als aanjager en stimulator van ons Afrikaproject, waarbij 23 Engelssprekende Afrikaanse landen betrokken zijn. In de tweede plaats heeft de sportwereld, in het bijzonder de wielersport, een speciale plaats in zijn hart. Zijn vele nevenactiviteiten binnen de wielersport getuigen hiervan. Pieter Zevenbergen is van 1989 tot 1994 voorzitter geweest van de Koninklijke Nederlandsche Wielren Unie (KNWU) en daarna tot 29 mei 2006 vicevoorzitter. Daarnaast is hij bestuurslid geweest van de Union Cycliste International (UCI), de internationale wielervereniging. Op dit moment is hij nog steeds voorzitter van de ethische commissie van de UCI, een commissie die op zijn initiatief is opgericht.

Topsport speelt zich af in een internationale omgeving. Met dit rapport hebben we geprobeerd zowel recht te doen aan de internationale belangstelling van Pieter Zevenbergen als aan zijn sportbelangstelling, met nadruk op het laatste.

Saskia J. Stuiveling
President Algemene Rekenkamer

Samenvatting

Ter gelegenheid van het afscheid, per 1 oktober 2008, van drs. P. Zevenbergen als lid van het college van de Algemene Rekenkamer, hebben we onderzoek gedaan naar de kosten en baten van het Nederlandse topsportbeleid. Onze Engelse collega's van het National Audit Office hebben in 2005 een vergelijkbaar onderzoek gepubliceerd. Dat onderzoek is in hoge mate onze inspiratiebron is geweest.

Topsport heeft een zelfstandige dynamiek en staat onder druk van de toenemende commercialisering en internationale ontwikkelingen, in het bijzonder de zogenoemde *global sporting arms race*. In Nederland heeft topsport sinds de jaren tachtig een stormachtige ontwikkeling doorgemaakt, net als in veel andere landen, zoals het Verenigd Koninkrijk en Australië. Gingen de Nederlandse topsporters vóór die tijd doorgaans op amateuristische basis door het leven, tegenwoordig is er sprake van een professioneel uitgevoerd topsportbeleid, zowel voor valide als mindervalide topsporters.

Factoren die als dé pijlers van een succesvol topsportklimaat worden gezien zijn onder meer talentontwikkeling, financiële ondersteuning, begeleiding en trainingsondersteuning voor topsporters. Uit ons onderzoek komt naar voren dat aan het topsportklimaat in Nederland weinig ontbreekt. Alleen het systeem van talentherkenning is in Nederland nog relatief onderontwikkeld. Het initiatief om hierin te investeren ligt vooral bij de sportsector. Uit de metingen naar het topsportklimaat die prof. dr. M. van Bottenburg sinds 1998 uitvoert, blijkt dat topsporters zelf ook tevreden zijn. De meeste topsporters (zowel valide als mindervalide) geven bij elke volgende meting aan dat zij het topsportklimaat verbeterd vinden ten opzichte van de vorige meting (de metingen hebben plaatsgevonden in 1998, 2002 en 2008).

Sport is in Nederland primair een privaat initiatief. Ook op topsportgebied is de georganiseerde sport zelf aanzet. De sportsector kent een groot aantal aanbieders en ondersteuningsorganisaties. In tegenstelling tot andere landen heeft Nederland – via de sportverenigingen – een uitstekende sportinfrastructuur. De sportverenigingen zijn als het ware het kloppende hart van de Nederlandse

sport. Verder kenmerkt de sportsector zich door eigen regelgeving (zoals de sportspelregels en eigen tuchtrecht). We hebben in Nederland geen nationale sportwet.

De verantwoordelijkheid voor de ontwikkeling van de topsport en het daarbij horende sportinhoudelijke beleid ligt bij NOC*NSF en de sportbonden. NOC*NSF is daarbij als vereniging van sportbonden primair verantwoordelijk voor de georganiseerde sport. Op topsportgebied draagt NOC*NSF de verantwoordelijkheid voor de uitzending van het Nederlands olympisch en paralympisch team naar de Zomer- en Winterspelen. Maar we hebben meer actoren die een rol spelen binnen de topsport in beeld gebracht.

Naast de nationale sportkoepel, NOC*NSF, opereert Gehandicaptensport Nederland, de sportbond voor mindervalide sporters. Door de succesvolle organisatorische integratie van de gehandicaptensport in de reguliere sport (naar verwachting zijn er eind 2008 van de 44 gehandicaptensporten 33 ondergebracht bij de reguliere sportbonden) kan Gehandicaptensport Nederland zich steeds meer concentreren op expertiseopbouw, advisering en de ontwikkeling van stimuleringsmethoden om gehandicapten actiever bij sport te betrekken.

Ook provincies en gemeenten ondersteunen topsport, zij het relatief beperkt. De inzet van financiële middelen uit deze hoek groeit wel.

Verder zijn er de internationale partners, zoals de sportfederaties, die binnen de topsport een rol van betekenis spelen. Zij zien er vooral op toe dat er sprake is van een eerlijke internationale beoefening van topsport.

Een belangrijke financier van de sport is de Stichting de Nationale Sporttotalisator, ook wel De Lotto genaamd. Sinds eind jaren zestig ontvangt NOC*NSF jaarlijks ongeveer 70% van het nettorendement van de Lotto-opbrengsten, die vervolgens verdeeld worden onder de sportbonden en NOC*NSF. We hebben vastgesteld dat deze inkomsten wel steeds kleiner worden. Ontving NOC*NSF in 2005 nog € 46 miljoen, in 2007 was dit bedrag gedaald tot € 39 miljoen. Op het gebied van de sportinkomsten is verder het bedrijfsleven, als private partner, niet meer weg te denken uit de topsport: het is

de belangrijkste sponsor. Ook de gehandicaptensport profiteert hier inmiddels enigszins van. Met een aantal bedrijven is overeengekomen dat zij het totale sport-sponsorbudget met 1% verhogen en deze verhoging geheel investeren in de gehandicaptensport.

Binnen de rijksoverheid zijn er verschillende departementen betrokken bij topsport. In de eerste plaats is dat het sportdepartement: het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS). Er is een bestuurlijke relatie tussen het departement en NOC*NSF over het gevoerde topsportbeleid. Gegeven de autonomie van de sportsector is het sportdepartement – voor het realiseren van de beleidsdoelstellingen – in belangrijke mate afhankelijk van de samenwerking met en medewerking van de sportbonden. Rijksbeleid wordt geïmplementeerd door stimulering, creëren van draagvlak en agendasetting. Vooral door gerichte subsidiëring van een beperkt aantal sportprogramma's (zoals het programma 'Coaches aan de top') probeert de overheid bij te dragen aan de ambities van de sportsector. Het brede maatschappelijke belang dat met de topsport wordt gediend (topsport staat symbool voor ambitie, stimuleert het saamhorigheidsgevoel, brengt mensen letterlijk en figuurlijk in beweging, geldt als bron voor ontspanning en bevordert het Nederlandse imago in binnen- en buitenland) legitimeert de investeringen die van overheidswege in de topsport worden gedaan. Uit ons onderzoek blijkt dat het Ministerie van VWS gemiddeld 12% van de totale kosten van topsport in Nederland financiert, een bedrag van ongeveer € 7,5 miljoen per jaar.

Het Nederlandse topsportbeleid is (politiek) actueel vanaf 1994. Staatssecretaris Terpstra onderstreepte in 1996 in haar sportnota *Wat sport beweegt* het uitgangspunt dat Nederlandse topsporters aanspraak kunnen maken op een topsportklimaat dat minimaal kan concurreren met dat in (naar inwonersaantal en welvaartsniveau) vergelijkbare andere landen. In het Nederlandse topsportbeleid tussen 1996 en 2004 lag het accent op diversiteit: vergeleken met andere landen werd het beschikbare (publieke) geld voor topsport verspreid over een groot aantal sportbonden en sportdisciplines.

Sinds 2005, toen de sportnota *Tijd voor sport – Bewegen, Meedoen en Presteren* verscheen, ondersteunt het kabinet expliciet het streven van de georganiseerde sportsector om Nederland te laten horen bij de tien beste landen in de internationale sportwereld. Diversiteit is vervangen door prioritering. Om in de top tien te komen, worden duidelijke keuzes gemaakt. Het sportdepartement investeert niet langer in alle topsportprogramma's, maar concentreert de beschikbare middelen op die topsportonderdelen waarbij Nederlandse topsporters nu of in de nabije toekomst goed presteren. NOC*NSF adviseert het ministerie hierover.

In 2007 intensiverde staatssecretaris Bussemaker het topsportprogramma. Daarmee wilde zij onder andere bereiken dat het aantal Nederlandse talenten – met en zonder handicap – dat uitzicht heeft op de internationale top dan wel die top ook daadwerkelijk bereikt, in 2010 gegroeid is met 20% ten opzichte van 2007. Verder houdt het huidige kabinet ook vast aan de ambitie Nederland bij de beste tien landen van de internationale sportwereld te laten horen. Nieuw is de uitgesproken steun van de staatssecretaris van VWS voor het streven van de sportsector om in een periode van tien jaar in Nederland een sportklimaat op olympisch niveau te realiseren, wat uiteindelijk een kandidaatstelling voor de Olympische en Paralympische Spelen in 2028 tot gevolg kan hebben. Wij hebben geconstateerd dat over de toptienambitie wat verwarring bestaat tussen NOC*NSF en het Ministerie van VWS. Volgens NOC*NSF heeft het kabinet in de laatste beleidsbrief de toptienambitie gepresenteerd als een ambitie van het kabinet. Volgens het ministerie is er echter nog steeds 'slechts' sprake van ondersteuning van de ambitie van de sportsector en heeft het kabinet deze ambitie niet tot de zijne gemaakt.

We zijn nagegaan – kijkend naar de doelen uit 2005 – hoe het halverwege 2008 met de uitvoering van het sportprogramma van het Ministerie van VWS is gesteld. De mogelijkheden om onderwijs en topsport binnen het voortgezet onderwijs te combineren zijn sinds 2005, conform planning, uitgebreid. Aan 24 scholen, de zogenaamde LOOT-scholen, is door het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) een specifieke licentie verleend, die leidt tot vrijstellingen

in lesuren en begeleiding en tot aanpassingen in het afnemen van examens van jonge topsporters. Binnen het vervolgonderwijs wordt nog geworfeld met de vraag of voldoende sprake is van een doorlopende leerlijn voor jonge talentvolle sporters.

De beoogde oprichting van enkele Centra voor Topsport is nog in een beginstadium. Er zijn wel belangrijke stappen gezet in de realisatie van de programma's 'Coaches aan de top', 'Topsportevenementen' en 'Innovatieontwikkeling'. Het in 2007 beoogde doel om ongeveer 75 topcoaches van geselecteerde topsportonderdelen te ondersteunen is bijna gehaald (op dit moment 67, eind 2008 is dit aantal naar verwachting opgelopen tot 80). Het beoogde aantal topsportevenementen dat met steun van het Rijk in Nederland wordt georganiseerd, vindt daadwerkelijk plaats (tussen de vijftien en twintig). In 2006 is de Stichting InnosportNL opgericht, een breed samenwerkingsverband dat grensverleggende sporttoepassingen moet gaan ontwikkelen. Over het programma 'Talentontwikkeling', wat onder andere de verbetering van faciliteiten rond toptalenten inhoudt, is op dit moment nog weinig te zeggen.

De sportbonden en faciliterende organisaties, zoals Olympische Netwerken, hebben inmiddels de eerste verkennende stappen gezet. In Nederland worden op dit moment 25 zogenaemde *high potentials* ondersteund (het beoogde aantal is vijftig).

Het adagium 'algemeen wat kan en speciaal waar het per se nodig is', zoals benoemd in de eerste sportnota van 1996, lijkt kenmerkend voor het door het Ministerie van VWS en de sportsector gevoerde beleid voor de gehandicaptentopsport. In principe wordt door zowel het Ministerie van VWS als door de sportsector (NOC*NSF) een inclusief beleid gevoerd ten aanzien van de topsport. De voorzieningen, programma's en faciliteiten die beschikbaar zijn (gekomen) voor topsporters, staan zowel open voor valide als mindervalide topsporters. In vrijwel alle sportnota's wordt daarbij wel de kanttekening geplaatst dat in het topsportbeleid rekening moet worden gehouden met de uitzonderingspositie die de gehandicaptensport inneemt, bijvoorbeeld ten aanzien van doping (medicijngebruik), niveaudifferentiatie en onkosten. De ambitie voor de deelname aan de

Paralympische Spelen in 2008 is naar beneden bijgesteld tot een top 25-positie. Dit heeft enerzijds te maken met de toegenomen internationale concurrentie en anderzijds met de professionaliseringsslag die de sector zelf nog moet maken.

Naast de beleidsinspanningen van het Ministerie van VWS mag het zelfstandig topsportbeleid van de Ministeries van Defensie en van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) niet onvermeld blijven. Het Ministerie van Defensie heeft sinds 2003 verschillende militaire functies gecreëerd voor topsporters, waardoor het voor deze sporters mogelijk is een topsportcarrière te combineren met een functie als beroeps-militair. Halverwege 2008 maken achttien topsporters deel uit van deze 'Defensie Topsport Selectie'. Ook binnen de politie is het sinds 2006 mogelijk topsport te combineren met een baan binnen de politie. Aangezien topsporters ook een maatschappelijke voorbeeldfunctie hebben, vinden wij de rijksoverheid de aangewezen plaats om dit systeem uitgebreider te implementeren.

We geven in het rapport inzicht in de kosten van topsport om een berekening te kunnen maken van de prijs van olympische en paralympische medailles. Met medewerking van NOC*NSF hebben we inzage gekregen in de jaarverantwoording over de jaren 2006-2008 van alle sportbonden die bij NOC*NSF zijn aangesloten. Uit ons onderzoek blijkt dat de uitgaven aan sport per jaar ongeveer € 224 miljoen bedragen. Specifiek voor topsport is dit € 62,8 miljoen. € 6,5 miljoen van dit bedrag is door het Ministerie van VWS aan subsidie besteed voor topsport door de sportbonden. Van deze subsidie konden sporters zich nomineren voor de Olympische Spelen in 2008. We hebben dezelfde berekening uitgevoerd voor de Lottogelden.

Bij de paralympische medailleprijs is een iets andere benaderingswijze gevolgd. Deze is gebaseerd op de geldstroom die via Gehandicaptensport Nederland loopt. Aan subsidies wordt € 400.000,- uitgegeven, aan de Lottogelden € 1,2 miljoen.

Het antwoord op de vraag wat een olympische en een paralympische medaille op de Zomerspelen 2008

in Beijing, China, hebben gekost (overheidsgeld en Lottogelden) staat op twee inlegvellen achter in dit rapport en op onze website www.rekenkamer.nl.

Aan het begin van de volgende olympische en paralympische cyclus vormt dit onderzoek een goede basis voor het monitoren van het topsportbeleid. Er volgen spannende jaren door de uitgesproken olympische ambitie van Nederland. Tijdens dit onderzoek is ons een aantal zaken – die raken aan het topsportbeleid van het Ministerie van VWS – opgevallen. We noemen vier uitdagingen voor het beleid:

- 1 De samenwerking tussen het Ministerie van VWS en NOC*NSF laat zich op dit moment kenmerken als ‘subtiel’. Mede kijkend naar de uitgesproken sportambities staan de beide partners ons inziens voor de uitdaging hun samenwerking uit te laten groeien tot een ‘robuust samenspel’. Wij bevelen beide partijen aan te blijven investeren in een goede dialoog, waarbij het van belang is dat de intenties over en weer zo transparant mogelijk zijn.
- 2 De sportambities zijn groot. Wij vragen ons af of de ingezette publieke middelen – proportioneel gezien – wel reëel zijn gezien deze ambities. Daar komt bij dat de Lottogelden de laatste jaren een dalende trend vertonen. Gezien de afhankelijkheid van de sportsector, vooral de gehandicapten sport, van deze geldstroom bevelen wij de staatssecretaris van VWS aan de vinger aan de pols te houden en, indien deze trend zich doorzet, de sportsector te helpen alternatieve financieringsbronnen op te sporen.
- 3 De bestuurlijke verhoudingen veranderen. De georganiseerde sport is zich meer en meer gaan richten op het bedrijfsleven. Hoewel dit een internationale trend is, kan dit tot de vraag leiden hoe de rijksoverheid aankijkt tegen de vraag wat de gewenste verantwoordelijkheidsverdeling is tussen de overheid enerzijds en de kansspelen en het bedrijfsleven anderzijds. Met andere woorden, in hoeverre laat de rijksoverheid topsport steeds verder aan private investeerders over, dan wel in hoeverre wil zij hierop invloed uitoefenen en meesturen, gelet op de uitgesproken maatschappelijke belangen. Uit onze internationale tour d’horizon constateren we dat in een toenemend aantal landen

de centrale overheid steeds nadrukkelijker een rol van betekenis speelt bij de ontwikkeling van topsport – hetzij in financiële zin (meer financiële middelen) hetzij in organisatorische zin (eigen overheidsorgaan of sportagentschap). In de beleidsnota’s van het Ministerie van VWS op het terrein van sport hebben wij hierover geen visie aangetroffen en wij bevelen dan ook aan deze alsnog te ontwikkelen.

- 4 Wordt de gehandicapten topsport wel voldoende in staat gesteld om de achterstand op het gebied van topsportprestaties in te halen? Wij constateren dat het bedrijfsleven (vooralsnog) niet bereid lijkt in dezelfde mate te investeren in gehandicapten topsport als in de reguliere topsport. De gehandicapten topsport is mede daardoor voor haar financiering sterker afhankelijk van de Lottogelden dan de reguliere topsport (zie ook uitdaging 2).

Tot slot keren we terug naar de vraag waar het in dit afscheidsonderzoek om draait: de kosten en opbrengsten van het topsportbeleid. Uit het onderzoek is duidelijk geworden dat topsport beïnvloed wordt door datgene wat de concurrentie doet. De centrale uitdaging voor alle landen die strategisch willen investeren in topsport is dan ook: in welke mate wil je meegaan in de medaillewedloop? Het geven van een antwoord op deze vraag is niet aan de Algemene Rekenkamer.

We hebben zowel mevrouw dr. M. Bussemaker, staatssecretaris van VWS, als mevrouw E.G. Terpstra, voorzitter van het bestuur van NOC*NSF, om een bestuurlijke reactie gevraagd. De volledige tekst van de reactie staat in hoofdstuk 8 van dit rapport en op onze website www.rekenkamer.nl. Kortgezegd geven beiden aan dat een klassering bij de beste tien landen van de wereld, de toptienambitie van de sport, een continue uitdaging is en dat de weg ernaartoe er een is van lange adem. Om het doel te bereiken is het topsportbeleid van de staatssecretaris gericht op het creëren van optimale omstandigheden voor talentvolle topsporters en hun coaches. Door het inclusief beleid geldt dit ook voor de gehandicapte topsporter. De staatssecretaris onderkent dat de gehandicapte topsporter nog een flinke extra slag moet maken.

Op basis van de evaluatie van de Paralympische Spelen 2008 gaat ze hierover met het veld overleggen. Zowel de staatssecretaris als de voorzitter van NOC*NSF schenken in hun reactie aandacht aan het Olympisch Plan 2028. De staatssecretaris onderstreept de steun van het kabinet hiervoor. Het streven is om in 2016 het Nederlands sportklimaat op olympisch niveau te brengen. Ook de Lotto-opbrengsten komen aan bod. De voorzitter van NOC*NSF constateert dat langjarige financiële zekerheden een noodzaak zijn. De staatssecretaris gaat zoeken naar een wijze waarop de inkomsten uit het kansspelbeleid voor de sport behouden en geoptimaliseerd kunnen worden. De subtiele samenwerking wordt herkend en het streven naar een robuust samenspel wordt onderschreven, waarbij beide partijen op verschillende plaatsen in hun reactie de noodzakelijke samenwerking met het bedrijfsleven noemen. De Algemene Rekenkamer neemt met veel instemming kennis van de reacties van de staatssecretaris van VWS en van de voorzitter van het bestuur van NOC*NSF.

1 Over dit onderzoek

Achter het woord 'sport' gaat een unieke wereld schuil. Miljoenen mensen beleven plezier aan sport en zijn daarbij betrokken; niet alleen als beoefenaar, maar ook als supporter of vrijwilliger.

Sport in cijfers

Uit gegevens van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) blijkt dat in Nederland bijna vijf miljoen mensen sporten bij een sportvereniging die aangesloten is bij een sportbond. Van deze sporters hebben er ongeveer 50.000 een handicap (1%).

Bijna 60% van de bevolking doet minstens eens per maand aan sport. Voor de jeugd tot 19 jaar is dat meer dan 80%. Gemiddeld besteden wij 2,6 uur per week aan sport en beweging. 29% van de bevolking is lid van één van de ongeveer 28.000 sportverenigingen, dat zijn bij elkaar bijna vijf miljoen leden. Bij de jeugd is zelfs 60 tot 65% lid van een sportvereniging.

De helft van de bevolking volgt sport wekelijks via radio of tv. Ruim één miljoen vrijwilligers is actief in de sport. Wekelijks gaat het om twee miljoen uren; omgerekend zijn dat 50.000 fulltime banen. Daarnaast zijn bij 16% van de sportverenigingen ook nog eens ongeveer 13.000 professionals werkzaam, de meesten in deeltijd. In totaal gaat het om een arbeidsvolume van 3500 fte (SCP, 2006, 2007 en NOC*NSF, 2007).

Sport en bewegen verbeteren de gezondheid, sport vergroot de samenhang in en de binding met de maatschappij en (top)sport is een bron van nationale trots en nationale uitstraling. Topsporters hebben een voorbeeldfunctie in en buiten hun sport: ze motiveren, enthousiasmeren en inspireren anderen binnen hun sport en daarbuiten.

Uit internationaal onderzoek blijkt dat topsportsucces grotendeels maakbaar is (De Bosscher et al., 2008). Hoe meer geld je investeert, hoe meer succes je behaalt. Investeren in topsport is inmiddels in Nederland – net als in veel andere welvarende landen – de normaalste zaak van de wereld. In de sportliteratuur wordt zelfs gesproken over de *global sporting arms race*. Deze concurrentiestrijd om topsportprestaties stimuleert landen om het sportbeleid steeds systematischer en strategischer aan te pakken, om zich in de medaillewedloop van andere landen te kunnen onderscheiden.

Topsport is soms ook onderwerp van onderzoek voor rekenkamers. Op 18 januari 2005 bracht onze Engelse zusterinstelling, het National Audit Office (NAO), het onderzoek *UK Sport: Supporting elite athletes* uit. In het onderzoek staat het zogenaamde *World Class Performance Programme* centraal, dat ondersteuning biedt aan Engelse topsporters. Het uiteindelijke doel van dit programma is om in 2012 op topsportgebied tot de vijf best presterende landen van de wereld te behoren. De NAO staat in het bijzonder stil bij de vraag of Engelse topsporters voordeel hebben gehad van dit programma. Het antwoord daarop is: ja.

In navolging van het Engelse onderzoek heeft de Algemene Rekenkamer een vergelijkbaar onderzoek uitgevoerd. Want ook Nederland heeft grote ambities op topsportgebied, namelijk een plaats bij de beste tien landen van de wereld. Ook de Nederlandse overheid investeert in (top)sport en niet geheel zonder succes. De afgelopen jaren zijn meer mensen gaan sporten en Nederlandse topsporters behaalden aansprekende resultaten. De Olympische en de Paralympische Zomerspelen in Beijing dit jaar zijn daarom een mooie aanleiding om het Nederlandse topsportbeleid nader te beschouwen. We hadden voor dit onderzoek nog een bijzondere aanleiding, zoals uit het voorwoord al bleek: het afscheid van Pieter Zevenbergen per 1 oktober 2008 als lid van het college van de Algemene Rekenkamer.

1.1 Doel en onderzoeksvragen

Wij hebben ons in dit onderzoek laten inspireren door het onderzoek van onze Engelse collega's. Het onderzoek heeft als doel inzicht te bieden in de kosten en opbrengsten van het nationale topsportbeleid. Het onderzoek richt zich op de periode 2005-2008, de meest recente Olympische/Paralympische cyclus. Als bijzonder accent geven we een indicatie van de kosten van de olympische en paralympische medailles die Nederland in 2008 behaald heeft tijdens de Zomerspelen in Beijing¹.

¹ De resultaten van de Nederlandse sporters op de Olympische en Paralympische Spelen staan op twee losse inlegvellen achter in dit rapport. U kunt ze ook vinden op onze internetsite, www.rekenkamer.nl.

Om inzicht te verkrijgen in het door Nederland gevoerde topsportbeleid hebben we drie onderzoeksvragen geformuleerd:

- 1 Hoe wordt het topsportbeleid in Nederland bestuurd/aangestuurd?
- 2 Levert het topsportbeleid voordeel op voor topsporters en zo ja, welke voordelen zijn dit?
- 3 Worden de doelen van het topsportbeleid gehaald?

1.2 Aanpak en uitvoering

Wij hebben gebruikgemaakt van de volgende onderzoeksmethoden:

- dataverzameling, van onder andere beleidsnota's en financiële stukken (zoals begrotingen, verantwoordingen en jaarrekeningen van alle sportbonden) en analyse daarvan;
- internationale dataverzameling (door tussenkomst van buitenlandse rekenkamers), onder meer van gegevens over de structuur en organisatie van topsport in vijftien landen en analyse daarvan;
- evaluatie van bestaand (internationaal) onderzoek en bewerking van lopend (internationaal) onderzoek naar het topsportklimaat in Nederland;
- interviews met beleidsmakers van verschillende departementen, met vertegenwoordigers van de georganiseerde sportsector en met verschillende topsporters (voor een overzicht van de gesprekspartners, zie bijlage 2).

1.3 Leeswijzer

In de achtereenvolgende hoofdstukken geven wij een kijkje in de Nederlandse topsportwereld. Elk hoofdstuk begint met een interview met een topsporter of topcoach over hoe hij of zij het topsportklimaat persoonlijk ervaart.²

In de literatuur worden negen factoren onderscheiden die als bepalend kunnen worden gezien voor een succesvol topsportklimaat.³ We bespreken ze – op de laatste na – achtereenvolgens in dit rapport. Deze factoren zijn:

- 1 organisatie/structuur van het topsportbeleid (hoofdstukken 2 en 3);
- 2 talentherkenning en -ontwikkeling (hoofdstuk 4);
- 3 financiële ondersteuning (hoofdstuk 4);
- 4 trainingsfaciliteiten (hoofdstuk 4);
- 5 coaches en trainers (hoofdstuk 4);
- 6 internationale competitie (hoofdstuk 4);
- 7 wetenschappelijke ondersteuning (hoofdstuk 4);
- 8 financiële ondersteuning (hoofdstuk 5);
- 9 aard en omvang van de sportparticipatie in verenigings- en schoolverband. Deze factor gaat vooral over sport in het algemeen. Omdat we ons in dit onderzoek concentreren op topsport laten we deze factor hier buiten beschouwing.

In hoofdstuk 6 bespreken we de prestaties van Nederlandse sporters op Olympische en Paralympische Spelen in de periode 1998-2008. In hoofdstuk 7 vindt u onze conclusies en aanbevelingen, en we sluiten dit rapport in hoofdstuk 8 af met de bestuurlijke reacties van de staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) en de voorzitter van het bestuur van NOC*NSF, gevolgd door ons nawoord.

² Deze interviews zijn afgenomen voor de start van de Olympische Spelen 2008 in Beijing.

³ Natuurlijk zijn er ook andere indelingen mogelijk binnen de topsport-literatuur en het (internationaal) topsportonderzoek.

2 Organisatie van topsport

In dit hoofdstuk staan we stil bij de organisatie van de topsport. Wat zijn in Nederland de belangrijkste partijen en wat is hun rol in de topsport? Voordat we daarop ingaan, geven we eerst aan wat onder topsport wordt verstaan en welke trends en ontwikkelingen we in topsport kunnen herkennen.

Chantal Beltman

leeftijd 33 jaar

sport Wielrennen (weg)

Chantal Beltman werd geboren op 25 augustus 1976 in Slagharen. Van jongs af deed Beltman fanatiek aan gymnastiek, atletiek en schaatsen. Toen ze echter als training voor het schaatsen met het fietsen in aanraking kwam, ontdekte ze een nieuwe passie. Op veertienjarige leeftijd werd ze lid van de wielervereniging HWV-Huisjes Sportswear in Hardenberg. 'In tegenstelling tot andere sporten, zoals schaatsen, is het voor een sport als wielrennen niet zo erg als je wat later begint. Fietsen is immers gebaseerd op kracht en uithoudingsvermogen en minder op techniek, zoals schaatsen'. Beltman omschrijft haar wielercarrière als 'een geleidelijk proces'. Toen Beltman zeventien jaar was, deed ze mee aan een serie landelijke trainingdagen voor junior-dames, georganiseerd door de toenmalige bondscoach Thea van Rijnsoever. Ze werd door Van Rijnsoever als talent gescout en trad toe tot Jong Oranje. Vanaf dat moment kwam het wielrennen in een stroomversnelling. In drie jaar Jong Oranje werden haar de basisbeginselen van het wielrennen bijgebracht. Beltman heeft in die tijd zonder problemen haar school (vwo) kunnen combineren met het fietsen. 'Jong Oranje en de KNWU hebben me echt op sleeptouw genomen. Trainingen en wedstrijden werden gepland in de weekenden en vakanties en zij hadden alle begrip voor het feit dat ik mijn school goed wilde afmaken. Daarnaast kan ik zelf ook best goed plannen, omdat sport al van jongs af aan een belangrijke rol in mijn leven speelt'.

lemand in de wielen rijden

Bij de overstap van de categorie junior-dames naar de dames kwam Beltman terecht bij de sponsorploeg Libertas (later Greenery). Hier kreeg ze de tijd haar studie aan de heao (Sport, Economie & Communicatie) in Tilburg af te ronden. 'Het scheelde natuurlijk enorm dat dit een sportgerichte opleiding is. Ik hoefde mezelf als topsporter niet extra te bewijzen.' Dat werd later wel anders toen ze aan de Vrije Universiteit van Amsterdam wilde gaan studeren (Beleid, Communicatie & Organisatie). Daar kreeg ze de vraag voorgelegd: 'Hoezo topsport?'. Maar inmiddels ziet Beltman veel verbeteringen op dit punt. 'De cultuur in Nederland is inmiddels veranderd en je wordt als topsporter meer geaccepteerd. Ook de vervolgoopleidingen zien in dat ze zich wat flexibeler moeten opstellen, maar daar is nog wel wat te winnen'.

Intussen groeit Beltman sportief gezien rustig door. In 1998 eindigt ze op de tweede plaats op het Nederlands Kampioenschap (NK) achter Leontien van Moorsel. Vanaf dit moment komt ze ook in beeld bij de toenmalige damesbondscoach, Jean-Paul van Poppel, die haar vroeg voor de nationale selectie voor 1999. In dat jaar kreeg Beltman ook de felbegeerde A-status, waardoor alles wat makkelijker werd. 'Pas toen durfde ik onbezorgd de keuze voor mijn sport te maken en was ik niet meer financieel afhankelijk van mijn ouders. Wielrennen is een dure sport. Mijn fiets krijg ik meestal wel, maar er komen nog de nodige materiaalkosten bij en natuurlijk de reis- en verblijfkosten van internationale wedstrijden. Zonder de steun van mijn ouders al die jaren – zowel in financiële als mentale zin – had ik het niet gered'. Beltman kijkt tevreden terug op de ondersteuning die je krijgt als je eenmaal de A-status hebt. 'Je krijgt extra (financiële) ondersteuning vanuit de KNWU en van NOC*NSF heb ik een tegemoetkoming gekregen voor mijn studiefinanciering, een onkostenvergoeding en een auto. En natuurlijk kan je gebruikmaken van de stipendiumregeling. Het stipendium is voor mij altijd een drijfveer geweest om te knokken. In de periode dat ik de A-status kwijt was, kon ik gelukkig terugvallen op ondersteuning vanuit mijn sponsorploeg, want anders had ik toch echt een baantje moeten zoeken én andere keuzes moeten maken!'

Na 1999 volgden twee intensieve jaren waarin de gehele wereldbekercyclus en alle andere grote internationale wedstrijden werden afgewerkt, aangevuld met veel trainingskampen en hoogtestages. En met succes. Beltman won als eerste Nederlandse een wereldbekerwedstrijd (Rotterdam Tour) en deed mee aan de Olympische Spelen in Sydney, waar ze samen met Mirjam Melchers Leontien van Moorsel aan een gouden plak hielp. Tot slot wist ze er zelf nog een zilveren medaille uit te slepen op het Wereldkampioenschap (WK) in Plouay (Frankrijk).

Het seizoen 2002 en 2003 verbleef Beltman in Italië om daar als professional te fietsen in het internationale team Acca Due O. De winst in de proloog van de Giro d'Italia, en daarmee de eerste roze trui, was een hoogtepunt. Door de gevolgen van twee flinke valpartijen viel echter het laatste deel van het seizoen 2002 in het water en Beltman miste het WK in Zolder. Het voor de tweede keer winnen van de wereldbekerwedstrijd in Rotterdam in 2003 was een uniek moment voor Beltman.

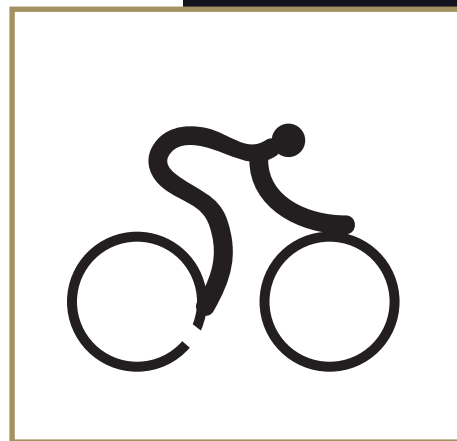
In 2004 keerde zij weer terug naar Nederland. Vrienden van het Platteland werd haar nieuwe team. Ze beleefde in het tricot van deze ploeg een succesvol jaar. Ze werd

eindwinnares van de Topcompetitie, won de Omloop van Borsele, de Parel van de Veluwe, de Ster van Walcheren en werd achter Leontien van Moorsel tweede op het Nederlands kampioenschap. Een tegenvaller was het mislopen van een ticket voor de Olympische Spelen in Athene. Wel reed ze nog een sterk WK in Verona. Ook de jaren 2005 en 2006 reed Beltman goed op zowel het NK als WK. Zo werd ze op het WK in Madrid vijfde (2005) en in Salzburg dertiende (2006). Hier eindigde ze in de kopgroep samen met de uiteindelijke wereldkampioene Marianne Vos.

Na drie jaren in een Nederlandse ploeg, stapte Beltman in 2007 over naar een internationaal team: het T-Mobile Professional Cycling Team. Hoogtepunt was de winst in de wereldbekerwedstrijd in Zweden. Verder werd Beltman tweede in het eindklassement van de Giro della Toscana en twintigste op het WK in Stuttgart. Op de valreep pakte ze nog een bronzen medaille op het NK in de marathon mountainbiken mee. Nu fietst ze in Team Columbia. Voor Beltman is er door de sponsorwisseling weinig veranderd. Ook dit jaar is ze verzekerd van een volledig internationaal programma. Dat is belangrijk om de A-status te kunnen blijven behouden. 'Voor topsporters met een B-status is het op dit punt veel lastiger. Zij moeten maar zien hoe zij aan hun wedstrijden komen om in vorm te blijven'. Over zaken die verder binnen de topsport beter geregeld zouden kunnen worden, is Beltman uitgesproken. 'In vergelijking met andere takken van sport kan het niveau van de coaches en trainers binnen de wielersport best wat verbeterd worden. En dat geldt niet alleen voor het niveau, maar ook voor het aantal coaches en trainers. Voor de subtop is dit best een groot probleem'. Toch ziet Beltman ook hier veel verbeteringen. 'De KNWU en NOC*NSF houden goed de vinger aan de pols'. Al met al is Beltman zeer tevreden met de manier waarop het topsportklimaat zoals dat in Nederland de afgelopen jaren is geprofessionaliseerd. Zeker nu zij ook wel eens verhalen hoort van wielerploegen uit bijvoorbeeld Duitsland, Denemarken en Zweden. 'Eigenlijk springen qua begeleiding en ondersteuning Australië en Nederland er echt uit'.

Beltman is ondertussen ook aan de slag met het vormgeven van haar maatschappelijke carrière. Zij treedt binnenkort in dienst bij de Politie Amsterdam-Amstelland, waar zij gebruik gaat maken van de mogelijkheden binnen de Politie Topsport Selectie. Zij ziet veel initiatieven van NOC*NSF op dit gebied. NOC*NSF is de laatste twee jaar druk doende om het bedrijfsleven te interesseren om topsporters in dienst te nemen.

Als Beltman staatssecretaris van sport zou zijn, dan zou zij zich vooral richten op de breedtesport. 'Ik vind het vooral van belang om jonge kinderen te stimuleren aan sport te gaan doen. Immers, aan de basis van topsport ligt breedtesport!'.

2.1 Professionalisering van topsport

Sport is natuurlijk meer dan alleen topsport. Sport is vrijetijdsbesteding, uitgeoefend voor plezier en ontspanning. Dit wordt doorgaans aangeduid met de term breedtesport. In dit rapport hebben we het over topsport en topsporters. De definitie van een topsporter, gangbaar binnen de sportsector⁴, is:

Je bent topsporter als je internationaal op het hoogste senioren-niveau (Europese kampioenschappen, wereldkampioenschappen en Paralympische/Olympische Spelen) meedoet, binnen een erkend topsportonderdeel⁵.

Topsporters, zowel valide als mindervalide, moeten een zogeheten status hebben. De procedure en criteria (prestatienorm) op basis waarvan een topsporter een status kan krijgen, zijn bepaald door NOC*NSF in overleg met de sportbonden. Sporters kunnen op grond van deze status in aanmerking komen voor bepaalde, bijvoorbeeld financiële, voorzieningen. Alleen NOC*NSF kan aan topsporters een status verlenen. NOC*NSF onderscheidt een A-status en een B-status. Om een A-status te behalen of bevestigen moet een sporter bij de eerste acht op een wereldkampioenschap of de Olympische Spelen zijn geëindigd en voor een B-status bij plaats 9 tot en met 16⁶. Voor de paralympische sporters worden de meetmomenten en prestatienormen op maat vastgesteld. Een alternatief voor plaatsing bij de eerste acht is als een sporter zich nomineert voor de Olympische of Paralympische Spelen.

In uitzonderlijke gevallen, bij sporters met een perspectief op snelle aansluiting bij de mondiale top acht en met een reële kans op een positie bij de mondiale top drie, kan NOC*NSF een sporter voor maximaal vier jaar

de status van *high potential* (HP) verlenen. De HP-status kan niet worden verleend aan sporters die een teamsport beoefenen. Nederland had in 2007 gemiddeld 526 A-sporters, 220 B-sporters en 26 *high potentials*⁷.

Topsport is dus het bedrijven van sport met als doel een medaille te halen op Europese kampioenschappen en Wereldkampioenschappen en op de Olympische, dan wel Paralympische Spelen. Aan het realiseren hiervan gaat een langetermijninvestering vooraf⁸ zowel van de sporters zelf als van de partijen om de sporters heen, die het beoefenen van topsport mogelijk maken. Hiertoe behoren ook de beleidsmakers.

We kunnen stellen dat het Nederlandse topsportbeleid de afgelopen twintig jaar sterk is veranderd. Tot in de jaren tachtig van de vorige eeuw werd topsport gezien als een bijzondere vorm van amateursport. Het beleid van de toenmalige Nederlandse Sportfederatie (NSF), de sportbonden en de rijksoverheid richtte zich primair op versterking van de breedtesport. Door de fusie tussen het Nationaal Olympisch Comité (NOC) en NSF tot NOC*NSF in 1993 heeft het Nederlandse topsportbeleid een impuls gekregen (SCP, 2006, p. 269).

Naast de invoering van een strategisch professioneel topsportbeleid is er nog een andere trend in de (top)sport zichtbaar, namelijk de commercialisering ervan sinds begin jaren tachtig. Ten eerste stelde de (top)sport zelf zich meer open voor commercialisering via de media en het bedrijfsleven. Ten tweede droeg de introductie van satelliet- en kabeltelevisie bij aan de groei en bloei van internationaal opererende commerciële mediaorganisaties en vergroting van het kijkerspubliek. Ten derde was er inmiddels een grote vraag ontstaan naar een sport-

4 www.sport.nl, officiële website van NOC*NSF.

5 Voor een overzicht van de bij NOC*NSF aangesloten sportbonden (stand eind 2005) en een volledig overzicht van de erkende topsportonderdelen, zie bijlage 3.

6 Je kunt de A- of B-status ook krijgen voor een gezamenlijk behaald resultaat. Er is sprake van een gezamenlijk behaald resultaat bij een teamsport (bijvoorbeeld voetbal, volleybal, handbal) of als er sprake is van afhankelijkheid (bijvoorbeeld estafette, dubbelspel).

7 Van de 26 *high potentials* ontvangen 20 een stipendium.

8 De vuistregel is dat het bereiken van de internationale top in de sport gemiddeld ongeveer acht tot tien jaar en 10.000 uur training vereist (Bloom, 1985 en Starkes, 2000). Het sportverleden van de Nederlandse topsporters bevestigt dit. Gemiddeld hadden topsporters in 2003 dertien jaar trainingservaring in hun tak van sport (SCP, 2006, p. 281).

De topsportcarrière

Een topsportcarrière ziet er doorgaans als volgt uit⁹: een jonge sporter traint bij een vereniging en valt daar op door de bovengemiddelde aanleg voor de betreffende tak van sport. De leeftijd waarop potentiële talenten worden ontdekt verschilt, maar in de meeste takken van sport moet men toch al op de basisschool of de eerste jaren van het voortgezet onderwijs met sport in verenigingsverband zijn begonnen. Als een sporter als talent ontdekt is, wordt hij of zij meestal uitgenodigd voor centrale of regionale trainingen met talenten van de eigen leeftijd. Als een talent zich positief ontwikkelt, leidt dat vervolgens tot een uitnodiging voor het meedoen aan internationale wedstrijden in de eigen leeftijdsgroep. Met het klimmen der jaren wordt het aantal keren dat getraind moet worden en de intensiteit van de trainingen groter. In de meeste takken van sport wordt op de leeftijd van 17-18 jaar dagelijks getraind en zijn er perioden met trainingskampen. Sport wordt dan doorgaans nog naast een schoolopleiding beoefend. Als een talent vervolgens het nationaal niveau bij de senioren heeft bereikt, komt er een moment dat – om de wereldtop te halen – sport de hoofdactiviteit moet worden. Opleiding en werk worden nevenactiviteit. Het stipendium (zie hoofdstuk 4) is dan voor veel sporters een noodzaak om die keuze te kunnen maken. Als de keuze om op internationaal niveau mee te doen is gemaakt, wordt de sportvereniging van de sporter doorgaans minder bepalend voor zijn of haar uiteindelijke succes. Succes wordt dan mede afhankelijk van de centrale trainingen van de sportbond en de programma's van de bondscoach. De stap van nationaal topniveau naar de internationale top is groot en betekent in de meeste takken van sport dat het bedrijven van topsport voor een sporter gedurende een aantal jaren de hoofdactiviteit wordt.

aanbod op televisie door de popularisering van de sport. De commercialisering van de (top)sport heeft voor- en nadelen. Succesvolle topsporters zijn zelfstandige ondernemers geworden en hebben daardoor een meer autonome positie ten opzichte van de sportbond gekregen. Dat kan wel spanningen opleveren tussen zakelijke belangen enerzijds en sportieve belangen anderzijds. De solidariteit in de topsport wordt minder vanzelfsprekend als sportorganisaties zich op de commercie verlaten (Van Bottenburg, 2005).

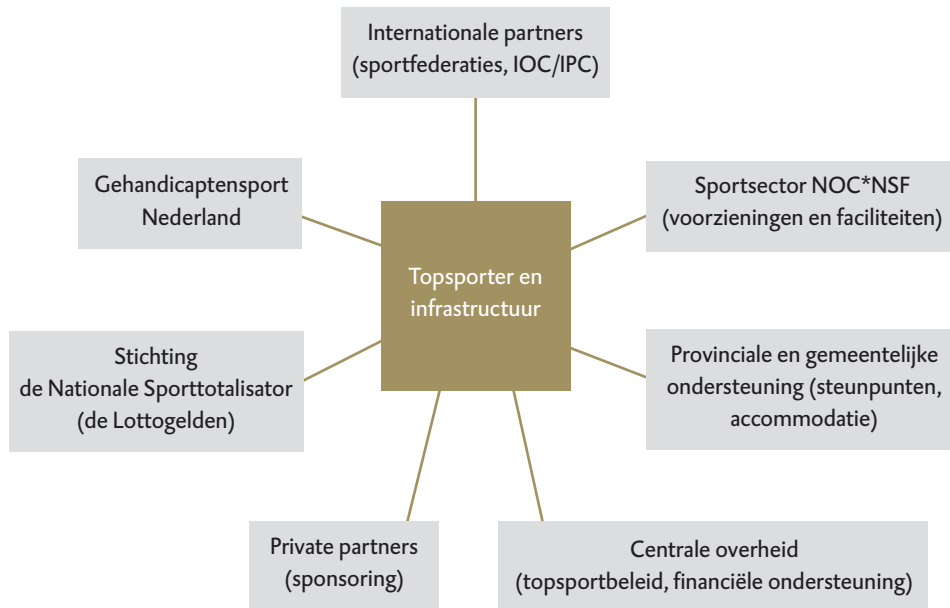
2.2 De sportsector

De Nederlandse sportsector kent een groot aantal aanbieders en ondersteuningsorganisaties. In tegenstelling tot andere landen kent Nederland – via de sportverenigingen – een uitstekende sportinfrastructuur¹⁰. Sportverenigingen zijn het hart van de Nederlandse sport. Daarnaast zijn er vele ondersteunende organisaties actief in de sportsector. Dan gaat het in hoofdzaak

om sportbonden, provinciale sportraden, Olympische Netwerken, lokale sportservicepunten, sportmedische instellingen, commerciële sportadviesbureaus en beroeps- en vakverenigingen, zoals het Nederlands Genootschap voor Sportmassage. We bespreken hierna de belangrijkste onderdelen van deze 'infrastructuur' rond de topsporter: de nationale sportkoepel NOC*NSF, de sportbond voor mindervalide sporters: Gehandicaptensport Nederland, de provinciale en gemeentelijke ondersteuning, de centrale overheid, en de private en internationale partners. Deze infrastructuur staat in de volgende figuur.

⁹ Gebaseerd op artikel *Topsport: een kwestie van investeren en kiezen*, Dondervoort I. en Vervoorn C.

¹⁰ Nederland staat op de zevende plaats in Europa als het gaat om het aantal sportclubs per land (Policy Research Corporation, 2008).

2.2.1 NOC*NSF en Gehandicaptensport Nederland

NOC*NSF

NOC*NSF is de nationale koepel van sportbonden¹¹, ontstaan in 1993 na een fusie tussen NOC en NSF. Het is de grootste belangenbehartiger van de georganiseerde sport in Nederland. Bij NOC*NSF zijn ongeveer negentig landelijke sportorganisaties aangesloten. Dit komt neer op ongeveer 28.000 sportverenigingen, waarvan ongeveer 4,7 miljoen sporters lid zijn. NOC*NSF is een vereniging en aan het hoofd ervan staat een algemene ledenvergadering, die bij NOC*NSF Algemene Vergadering wordt genoemd. Als nationale sportkoepel regelt NOC*NSF sportbondoverstijgende zaken, zoals opleidingsprogramma's, kennisuitwisseling, het stimuleren van onderzoeksprogramma's en het organiseren en faciliteren van de kansspelmiddelen, de Lottogelden, over de

georganiseerde sport. NOC*NSF houdt zich bezig met zowel breedte- als topsport. De sportkoepel is verantwoordelijk voor de uitzending van de Nederlandse ploeg naar de Olympische en Paralympische Spelen.

NOC*NSF is zowel lid van het *International Olympic Committee* (IOC) als van het *International Paralympic Committee* (IPC). Met het lidmaatschap van het IPC is Nederland internationaal gezien een voorloper: alleen in de Verenigde Staten is dit ook zo georganiseerd.

Gehandicaptensport Nederland

NebasNsg was jarenlang dé sportbond voor de gehandicapte sporters in Nederland. De organisatie ontstond door de fusie van de Nederlandse Bond voor Aangepast Sporten (Nebas) en de Nederlandse Sportbond voor mensen met een verstandelijke handicap (Nsg) in 2001, met de sportbondfunctie voor gehandicaptensporten als primaire taak. Mede door de succesvolle organisatorische integratie van de gehandicaptensport in de reguliere sport, nam de sportbondfunctie van NebasNsg

¹¹ Overkoepelende organisaties van sportverenigingen, met taken als belangenbehartiging, sportontwikkeling en –bevordering.

in omvang en belang af (naar verwachting zijn eind 2008 van de 44 gehandicapten sporten er 33 ondergebracht bij de reguliere sportbonden). Met ingang van 16 april 2008 heeft NebasNsg een nieuwe naam, Gehandicaptensport Nederland, en nieuwe taken. Deze nieuwe taken zijn:

- het leveren van kennis, expertise, advies en opleidingen. Het gaat bijvoorbeeld om adviezen aan gemeenten in het kader van de Wet maatschappelijke ondersteuning. Maar het gaat ook om de ontwikkeling van stimuleringsmethodieken om gehandicapten aan het sporten te krijgen.
- de taak van sportbond. Door de integratie met de reguliere sport wordt deze taak kleiner. Gehandicaptensport Nederland is voor een aantal sporten echter nog de sportbond. Voorbeelden zijn de blinde sporters en de rolstoelrugbyers. Deze zijn moeilijk bij de reguliere bonden onder te brengen.
- het aanbieden van watersport – actieve watersport voor mensen met een handicap in één van de eigen accommodaties.
- de organisatie van de Special Olympics Nederland: sportevenementen voor mensen met een verstandelijke handicap.

Op topsportgebied draagt NOC*NSF sinds 2005 de verantwoordelijkheid voor de uitzending van het Nederlands paralympisch team. Gehandicaptensport Nederland is wel verantwoordelijk voor de classificaties van sporters met een handicap. NOC*NSF houdt hierop toezicht.

2.2.2 Stichting de Nationale Sporttotalisator

Sinds de oprichting van de Stichting de Nationale Sporttotalisator (SNS, beter bekend als De Lotto), eind 1960, ontvangt NOC*NSF jaarlijks circa 70% van het nettorendement van De Lotto, dat vervolgens verdeeld wordt onder de sportbonden en NOC*NSF zelf.

De Lotto werd oorspronkelijk opgericht om de Koninklijke Nederlandse Voetbalbond (KNVB) te steunen. In 1956 vroeg de KNVB toestemming aan om een nationale Toto te organiseren. Er ontstond hevige concurrentie met de Caritaspool, waarvan de opbrengsten werden verdeeld onder maatschappe-

lijk werk en gezondheidszorg. Een aantal charitatieve instellingen eiste een deel van de Totogelden op. De huidige verdeelsleutel van de opbrengst vindt hier zijn oorsprong: er werd afgesproken dat driekwart van de opbrengst naar de sport gaat, de rest is voor instellingen op het gebied van gezondheid, welzijn en cultuur. De organisatie die de opbrengsten verdeelt, moest volgens de overheid losstaan van de KNVB. Eind 1960 wordt daarom de Stichting de Nationale Sporttotalisator (SNS) opgericht.

Zoals alle vergunninghouders van de landelijke kansspelen staat ook SNS voor de naleving van de Wet op de kansspelen onder toezicht van het College van toezicht op de kansspelen.

2.2.3 De centrale overheid

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS)

Binnen de rijksoverheid zijn verschillende departementen betrokken bij (top)sport. In de eerste plaats is dat het sportdepartement, het Ministerie van VWS. Op de rol van het Ministerie van VWS gaan we uitvoerig in in het volgende hoofdstuk.

Ministerie van Defensie

Het Ministerie van Defensie voert – zonder tussenkomst van het Ministerie van VWS – een zelfstandig topsportbeleid. Dit departement heeft sinds 2003 verschillende militaire functies gecreëerd voor topsporters, waardoor het voor deze sporters mogelijk is een topsportcarrière te combineren met een functie als beroepsmilitair. Van deze zogenaamde Defensie Topsport Selectie (DTS) maakten halverwege 2008 achttien topsporters deel uit¹².

Er is een aantal criteria voor toelating tot de DTS. De sporters moeten een A-status hebben of uitzicht daarop. De beoefende sport dient een sterke verwantschap te hebben met het militaire beroep (zoals judo, taekwondo, schermen en schieten), de sport dient een Olympische status te hebben en dient individueel beoefend te worden.

¹² De verdeling over de krijgsmachtonderdelen in 2008: Koninklijke Landmacht (10), Koninklijke Luchtmacht (5), Koninklijke Marine (1) en Koninklijke Marechaussee (2).

De Defensie Topsport Selectie

Een defensietopsporter heeft vier taken:

- leveren van aansprekende sportprestaties;
- uitvoeren van activiteiten die de sportbeoefening van defensiepersoneel stimuleert;
- verrichten van PR-activiteiten;
- uitvoeren van een militaire functie die de eigen maatschappelijke ontplooiing stimuleert en bijdraagt aan de missie van een militair onderdeel.

Deelnemers aan de DTS besteden 50% van de tijd aan hun militaire functie en 50% van de tijd aan hun sport.

De beslissing om een sporter in de DTS op te nemen, wordt genomen door de ambtelijke top en de staatssecretaris van Defensie. Persoonlijke mediaverzoeken en individuele sponsorcontracten worden ter toetsing voorgelegd aan het departement. DTS geeft aan dat er enkele landen geïnteresseerd zijn in het Nederlandse DTS-concept. België heeft aangegeven het op termijn te willen invoeren. Slovenië werkt nu al met dit concept. In andere landen waar sprake is van 'defensiesporters' zijn dit meer 'topsporters in uniform', dat wil zeggen volledig bezig met topsport zonder dat er inzet voor defensie tegenover staat (dat is bijvoorbeeld het geval in China en Rusland).

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK)

In navolging van het Ministerie van Defensie biedt ook de politie topsporters dienstverbanden aan. Daar kunnen zij topsport met een maatschappelijke carrière combineren. Het Politie Topsportproject is in mei 2006 van start gegaan. De eerste topsporters die voor een maatschappelijke carrière bij de politie kozen waren Marieke Wijsman (schaatsster) en Teun Mulder (baanwielrenner). Inmiddels staan er ruim 25 topsporters op de kandidatenlijst voor de Politie Topsportselectie. In tegenstelling tot de DTS neemt de politie wel paralympische sporters aan, mits zij de A-, B-, of HP-status hebben.

Overige ministeries

Binnen de rijksoverheid zijn verschillende beleids-terreinen gelieerd aan (top)sport. Zo draagt het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) zorg voor de toekenning van licenties aan de zogenaamde LOOT-scholen (Landelijk Overleg Onderwijs en Topsport, zie hoofdstuk 4). Deze scholen bieden toptalenten van 12-18 jaar mogelijkheden en faciliteiten om onderwijs en topsport te combineren, onder meer door het verlenen van vrijstellingen in lesstof- of contacturen, begeleiding en aanpassingen in de examinering. De LOOT-scholen beschikken over deze bevoegdheid op basis van een – door het Ministerie OCW verleende – LOOT-licentie. Momenteel kent Nederland 24 LOOT-scholen (Blom en Duijvestijn, 2008). Aangezien de relatie sportcarrière-onderwijs een belangrijk onderdeel is van een goed topsportklimaat, bespreken we de LOOT-scholen uitgebreider in hoofdstuk 4.

Naast het Ministerie van OCW zijn nog veel andere ministeries betrokken bij topsport, maar meer omdat wetten en beleid ook gewoon voor sportverenigingen en topsporters gelden. Voor topsporters zijn er namelijk geen specifieke regels en/of wetten (zie ook paragraaf 3.2 wetgeving).

2.2.4 Provinciale en gemeentelijke ondersteuning

Provincies

De ondersteuning vanuit provincies en gemeenten voor de topsport is relatief beperkt, maar groeiende. Bij de provincies betreft het vooral financiële ondersteuning voor de zogenaamde Olympische Netwerken. Deze Olympische Netwerken zijn samenwerkingsverbanden van lokale en regionale sportpartners, waar topsporters, verenigingen en coaches primair terecht kunnen voor begeleiding en advies op sporttechnisch, sportmedisch, organisatorisch en maatschappelijk gebied. De subsidiëring van Olympische Netwerken door provincies is echter niet altijd (en is in sommige gevallen zelfs uitdrukkelijk niet) bestemd voor de topsportfunctie van deze netwerken. Ook het Ministerie van VWS subsidieert de Olympische Netwerken. Voor 2008 heeft het departement op de begroting hiervoor een totaalbedrag van ongeveer € 0,6 miljoen gereserveerd.

Rotterdam Topsport

De stichting Rotterdam Topsport heeft tot doel het topsportklimaat in de gemeente Rotterdam te verbeteren. Concreet vertaalt deze doelstelling zich onder meer in de begeleiding en advisering van topsportclubs, advisering op het gebied van sportaccommodaties en het bevorderen van de combinatie topsport en onderwijs. Eén van de belangrijkste taken van Rotterdam Topsport is de begeleiding en ondersteuning van bestaande sportevenementen in Rotterdam en de werving van nieuwe sportevenementen, liefst met een internationale uitstraling. Onderdeel van Rotterdam Topsport is bovendien het Olympisch Netwerk Rotterdam, waar individuele topsporters (met A-, B- of HP-status) worden begeleid en gefaciliteerd op sporttechnisch, sportmedisch en organisatorisch gebied. In al haar activiteiten zoekt Rotterdam Topsport nauwe samenwerking met andere actoren, zoals de gemeente Rotterdam, lokale, nationale en internationale sportorganisaties, het bedrijfsleven, onderwijsinstellingen en de media.

Rotterdam Topsport en de stichting Rotterdam Sportsupport hebben in 2001 samen met de gemeentelijke dienst Sport en Recreatie Rotterdam het beleidsprogramma 'Rotterdam Sportstad' 2001-2010 opgesteld.

Het budget van Rotterdam Topsport, dat in 2007 ongeveer € 3 miljoen betrof, wordt gevormd door een financiële bijdrage van de gemeente Rotterdam (70%) en door sponsorinkomsten (30%).

Gemeenten

Op gemeentelijk niveau wordt vooral geïnvesteerd in breedtesport. Het is sterk afhankelijk van het door gemeenten gevoerde beleid of tevens middelen ter beschikking worden gesteld voor topsport. Vooral de grote gemeenten voeren ook een eigen topsportbeleid, waarbij bijvoorbeeld financiële ondersteuning wordt gegeven aan het plaatselijke of regionale Olympische Netwerk. Ook ondersteunen gemeenten incidenteel met grote bedragen de aanleg van nieuwe (top)sportaccommodaties. Een voorbeeld hiervan is de bouw van het Nationaal Zwemcentrum *De Tongelreep* in Eindhoven. Het ondersteunen en verwerven van grote sportevenementen, zoals marathons, is sterk in opkomst. Veel gemeenten zien het bevorderen van topsport (evenementen) als een belangrijk middel om hun gemeente te promoten: *city marketing* (VWS, 2000). In Rotterdam en Amsterdam zijn aparte onafhankelijke private stichtingen opgericht, respectievelijk Rotterdam Topsport en Stichting Topsport Amsterdam, om het topsportklimaat in de stad te verbeteren.

2.2.5 Private partners

Het bedrijfsleven is niet meer weg te denken uit de (top)sport. Sponsoring is voor veel sportverenigingen én topsporters een belangrijke bron van inkomsten. Het marketingbeleid in de sport gaat veelal uit van het principe prestatie-tegenprestatie (*return on investment*). Uit het in maart 2008 gepubliceerde rapport *De economische betekenis van sport in Nederland* (Policy Research Corporation, 2008) blijkt dat bedrijven vier belangrijke redenen hebben om de sportsector te sponsoren:

- onderscheid ten opzichte van concurrerende bedrijven;
- naamsbekendheid en zichtbaarheid voor de buitenwereld;
- associatie met sponsorobject (bijvoorbeeld jong talent of topprestatie) en
- imago: *company pride*.

Eén van de grootste sportsponsors in Nederland is de Rabobank. De Rabobank sponsort de Rabo Wielerploegen, de Koninklijke Nederlandsche Wielren Unie (KNWU), de Koninklijke Nederlandse Hockey Bond (KNHB) en de Hippische Sportbond.

Het bedrijfsleven heeft inmiddels ook de gehandicap- tensport ‘ontdekt’. Twee jaar geleden heeft het Fonds Gehandicaptensport (een organisatie zonder winst- oogmerk die fondsen werft en daarmee projecten in de gehandicaptensport, zowel in de breedte- als topsport, financiert) het concept 1% FairShare® ontwikkeld: een regeling waarbij het bedrijfsleven wordt gevraagd hun totale sportsponsoringbudget met 1% te verhogen en die verhoging geheel te investeren in de gehandicaptensport. De 1% regeling wordt ondersteund door NOC*NSF en Gehandicaptensport Nederland. Er zijn halverwege 2008 dertien deelnemende bedrijven aan 1% Fairshare, waar- onder de Rabobank, ABN/AMRO, RTL, BMC en Aegon.

Ook voor NOC*NSF, en meer in het bijzonder voor de topsport, zijn partnerships met het bedrijfsleven van belang. De partnerships van NOC*NSF met het bedrijfsleven zijn er in twee vormen: Partners in Sport en Official Suppliers.

Partners in Sport en Official Suppliers van NOC*NSF

De Partners in Sport zijn grote ondernemingen die hun relatie met NOC*NSF gebruiken om hun betrokkenheid bij de maatschappij te tonen. Zij investeren substantieel (financieel en inhoudelijk) in top- en breedtesportprojecten van NOC*NSF. Voor topsport hebben zes Partners in Sport gekozen voor het programma Performance 2008 (zie hoofdstuk 5): DSM, Ernst & Young, De Lotto, de Nederlandse Spoorwegen, Randstad en Unilever.

Official Suppliers staan garant voor producten en dien- sten voor de Nederlandse sport. Daardoor kunnen zij hun specifieke dienst of product met NOC*NSF en/of de Olympische ploeg associëren. Official Suppliers zijn Achmea, ASICS, ATP, Coca Cola, Nashuatec, NOS, Maersk, M-Line, Perry Sport, Pfizer BV, Suit Supply, Rabobank en Volkswagen.

2.2.6 Internationale partners

Binnen de Europese Unie ligt de verantwoordelijkheid voor sport in de eerste plaats bij de sportorganisaties en de lidstaten, met een centrale rol voor de internationale sportfederaties. Zo is meer dan honderd jaar geleden de internationale wielerbond, Union Cycliste Internationale (UCI), opgericht om krachten te bundelen en te komen tot een eerlijke internationale beoefening van de wielersport. De UCI is – met negentig andere internationale sportfederaties – aangesloten bij de in 1967 opgerichte General Association of International Sports Federations (GAISF).

Naast de nationale olympische comités bestaan het IOC en het IPC. Dit zijn non-gouvernementele organisa- ties, gevestigd in het Zwitserse Lausanne, met als één van de belangrijkste doelen het om de vier jaar organi- sieren van de Olympische en Paralympische Zomer- en Winterspelen.

Nederlandse vertegenwoordigers in het IOC

Nederland wordt in het IOC vertegenwoordigd door NOC*NSF. Er zijn vier Nederlanders lid van het IOC: de heer Anton Geesink (op persoonlijke titel), ZKH Prins Willem-Alexander (op persoonlijke titel), de heer Hein Verbruggen (als ere-voorzitter van de interna- tionale Wielervederbond) en mevrouw Els van Breda-Vriesman (als voorzitter van de internationale hockeybond).

3 Topsport in het beleid

Het al dan niet behalen van topsportsuccessen is afhankelijk van vele factoren. Die zijn lang niet allemaal door beleid te beïnvloeden. Ongeveer 50% van de Olympische successen kon worden verklaard op grond van macrofactoren, zoals de bevolkingsomvang en het Bruto Nationaal Product van een land (Stamm en Lamprecht, 2001; De Bosscher et al, 2003, in: De Bosscher et al, 2008). Op individueel niveau spelen aanleg, fysieke kenmerken en de persoonlijke omgeving van een topsporter een grote rol: het microniveau (De Bosscher, 2008). Het zijn de factoren op mesoniveau die door beleid kunnen worden beïnvloed. Dit zijn de negen factoren die we in hoofdstuk 1 al noemden. De eerste daarvan – organisatie structuur van het topsportbeleid – hebben we deels in het vorige hoofdstuk besproken. Dit hoofdstuk is gewijd aan de ontwikkelingen in het topsportbeleid sinds 1979. Het voor (top)sport relevante wetgevingskader staat eveneens in dit hoofdstuk. Daarnaast gaan we in op de reikwijdte van de ministeriële verantwoordelijkheid voor topsport.

Mark Huizinga

leeftijd 34 jaar

sport Judo

Mark Huizinga werd op 10 september 1973 geboren in Vlaardingen. Hij begon al op zijn vierde met judo op een club in Vlaardingen. Na zes jaar hield de club in Vlaardingen echter op te bestaan en ging hij naar een club in Schiedam. Huizinga werd steeds fanatieker: al op zijn veertiende haalde hij de zwarte band. Vervolgens won hij binnen een jaar in Schiedam vrijwel alles wat er te winnen viel. Zijn fanatisme bleef niet onopgemerkt en de eigenaar van zijn Schiedamse judoclub bracht hem in contact met trainer Chris de Korte, met wie Huizinga tot op de dag van vandaag nog samenwerkt en traint. De Korte is de grondlegger van het De Korte Sport- en Gezondheidsinstituut, dat destijds nog Budo Instituut Hoogvliet heette. Bij dit instituut maakte Huizinga voor het eerst kennis met topsport. Dit betekende trainen met een intensiteit en in een tempo dat Huizinga nog niet eerder had meegemaakt. Hij was in Schiedam gewend vrijwel alles te winnen, maar in Hoogvliet fungeerde hij het eerste halfjaar vooral als 'werpvlees'. Huizinga was echter niet ontmoedigd en toen het na dat halfjaar beter ging, heeft hij gekozen voor topsport. Toch heeft hij eerst nog 'gewoon' de havo afgemaakt. Daarna, dus op zijn zestiende, heeft hij bij zijn schoolkeuze echter rekening gehouden met zijn topsportambities. Hij vindt het achteraf gezien een goede en gezonde leeftijd om zo'n keuze te maken. 'Bij een sport als judo is zestien jaar niet te oud voor die keuze en je bent bovendien op deze leeftijd in staat om zelf, bewust, te kiezen. Ben je jonger, dan is de kans groot dat het niet je eigen keuze is, maar die van je ouders of van anderen.'

كاراتيه

De aanval is de beste verdediging

Huizinga wilde eigenlijk naar de heao, maar hij vond de directe doorstroming van de havo naar de heao te zwaar in combinatie met topsport. Daarom heeft hij bewust eerst gekozen voor de meao. Dat bleek in de praktijk inderdaad goed met topsport te combineren. Na de meao ging hij alsnog naar de heao en het eerste jaar daarvan bleek ook geen problemen op te leveren. Daarna werd het wel moeilijker om school en topsport te combineren: Huizinga moest bijvoorbeeld zelf zijn lesroosters aanpassen om al zijn trainingen te kunnen maken. Hij was daarbij afhankelijk van de bereidheid van leraren om aanpassingen in zijn lesroosters goed te keuren. Sommigen werkten mee, anderen niet. De decaan had overigens vooraf al gezegd dat de school weinig maatwerk in roosters kon leveren, hoewel hij ook had aangegeven persoonlijk te willen bemiddelen. Huizinga kon inderdaad altijd bij hem terecht. De mogelijkheden voor het combineren van school met topsport zijn de afgelopen jaren sterk verbeterd en dat heeft er bijvoorbeeld toe geleid dat er nu een zogenoemde 'topsportklas Rotterdam' is ontstaan, 'op maat gesneden voor de topsportende student'. Volgens Huizinga komt dat ook doordat topsporters de laatste tien jaar veel meer erkenning hebben gekregen.

Het ging Huizinga na zijn keuze voor topsport sportief gezien voor de wind. In 1989 deed hij voor het eerst mee aan een Nederlands kampioenschap: het NK voor jeugdteams tot zeventien jaar. Huizinga was inmiddels fysiek flink gegroeid en viel daardoor in de zwaargewichtscategorie (boven 66 kilo). Het Budo Instituut Hoogvliet werd dat jaar voor de eerste keer in haar bestaan Nederlands kampioen bij de jeugdteams onder andere door de overwinningen van Huizinga. Hij vindt het nog steeds één van zijn mooiste overwinningen.

Gevraagd naar drie ontwikkelingen die van wezenlijke betekenis zijn geweest voor zijn succesvolle topsportcarrière, noemt hij als eerste zijn overstap naar de sportschool in Hoogvliet. Daar kwam hij voor het eerst met topsport in aanraking. Hij kreeg er sparringpartners op (hoger) niveau, waaraan hij zich kon optrekken en waarvan hij veel kon leren. Het was kortom de juiste omgeving voor topsport. Als tweede noemt hij de rol van zijn trainer Chris de Korte, die hem de juiste begeleiding gaf om topsporter te kunnen worden. Als derde en laatste noemt Huizinga zijn bereidheid om zijn hele leven in te richten rondom topsport. Dat is de juiste instelling voor topsport.

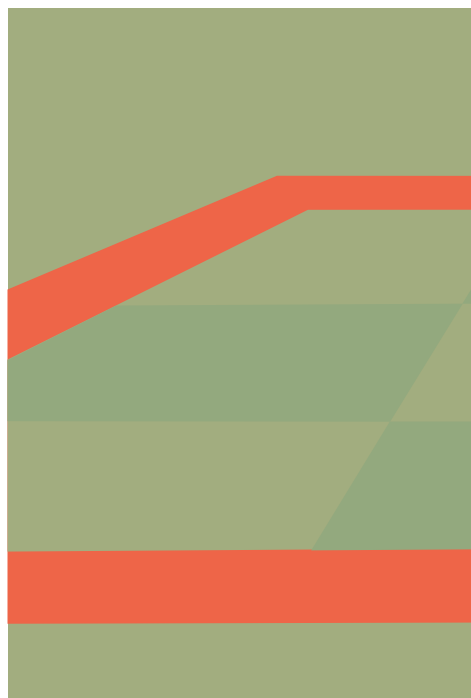
In 1992 was hij al opgevallen bij NOC*NSF. In 1993 kreeg hij een kleine onkostenvergoeding per maand en in 1994 verwierf hij de A-status en kreeg hij de bijbehorende financiële ondersteuning. Eind 1994 kwam daar de mogelijkheid bij om, onder gunstige voorwaarden via NOC*NSF, een auto te leasen. In 1994 werd Huizinga senior-judoka en hij won direct een bronzen medaille op de Europese Kampioenschappen. In Nederland was hij daarvoor eerste geworden op het Nederlands Kampioenschap, in alle categorieën. Huizinga: 'Het voordeel is dat judo geen echt dure sport is; de grootste kostenpost is reiskosten'. Hij woonde bovendien nog thuis en kreeg heel veel ondersteuning van zijn ouders.

Hij kan eigenlijk geen belemmeringen voor zijn topsportcarrière noemen. Hij heeft de onvoorwaardelijke keuze voor topsport kunnen maken en kon altijd sporten met sparringpartners op niveau. Ook de ondersteuning vanuit NOC*NSF en de judobond was prima. Hij ziet wel dat collega's die even hard trainen maar minder succesvol zijn, ook minder ondersteuning krijgen. Het Ministerie van VWS staat op grotere afstand; Huizinga weet dat daar een bepaalde hoeveelheid geld van afkomstig is, maar van beleid merkt hij weinig.

In 1997 begon Huizinga zijn carrière bij Defensie. Vanuit de heao moest hij namelijk stage lopen en dat kon bij de Koninklijke Luchtmacht. De Defensie Topsport Selectie bestond toen nog niet, maar er konden al wel afspraken over trainingstijd worden gemaakt. Hij besloot direct bij de Luchtmacht in dienst te gaan. Hierdoor kwam het afmaken van de heao wel een beetje in de knel, want afstuderen was geen echte noodzaak meer. Uiteindelijk is hij in 2001 toch afgestudeerd.

Na het brons op het EK in 1994 ging het in 1995 even iets minder, maar sinds 1996 stapelen de successen zich op. In 1996 werd hij Europees kampioen en won hij een bronzen medaille op de Olympische Spelen in Atlanta. In 1997 werd hij zowel individueel als met het Nederlandse team Europees kampioen. Dat laatste was voor het eerst in 36 jaar. Hij werd in dat jaar bovendien wereldkampioen bij de militairen. In 1998 werd hij weer tweemaal Europees kampioen en weer militair wereldkampioen en bovendien Europees judoka van het jaar. En zo gaat het maar door, met als hoogtepunt Olympisch goud in Sydney in 2000 en brons in 2004 op de Olympische Spelen in Athene. Drie Olympische Spelen, drie medailles. Tussendoor was er wel sprake van het nodige blessureleed. Eind 1996 een knieblessure waardoor in 2000 een meniscus deels verwijderd moest worden. Eind 2002 een gebroken vinger met een botontsteking waardoor Huizinga vijf maanden uitgeschakeld was. In 2006 een gescheurde knieband. Hij kwam er gelukkig iedere keer weer bovenop.

Als laatste vragen we Huizinga wat hij voor topsporters zou veranderen als hij staatssecretaris van sport zou zijn. Hij denkt hier even over na, en zegt vervolgens dat hij daarvoor te weinig inzicht heeft in het huidige beleid. Hij is een tevreden topsporter.

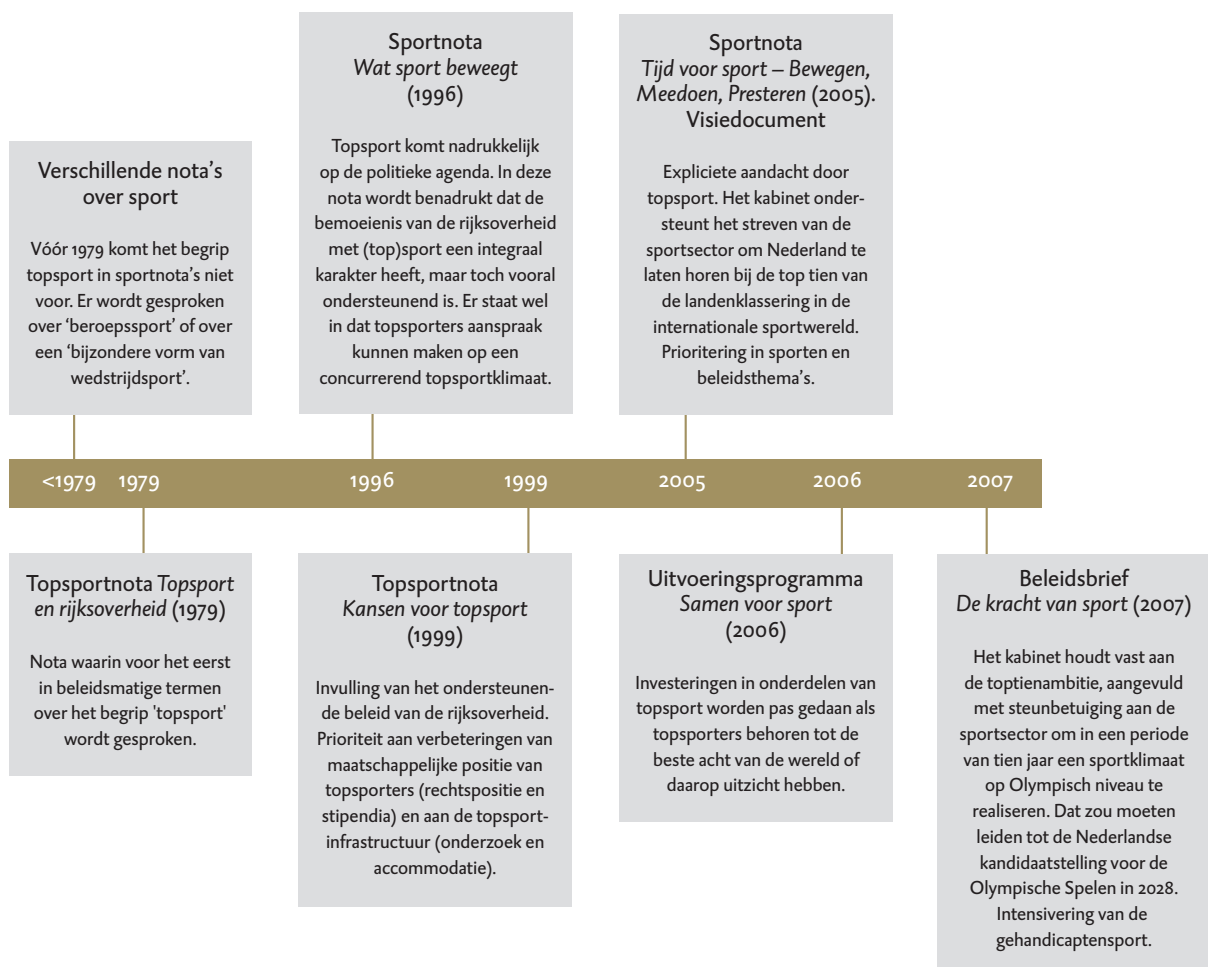
Topsport speelt zich af in een internationale context. Nederland wil bij de beste tien landen van de wereld horen. Wat is de rol van de overheid als het gaat om topsport in andere landen, zoals in de Verenigde Staten, Australië, het Verenigd Koninkrijk of Italië? Ook daar staan we in dit hoofdstuk bij stil. Tot slot gaan we in op de Olympische toekomstambities van Nederland. De komende tien jaar wil Nederland een sportklimaat op Olympisch niveau realiseren, dat uiteindelijk een mogelijke kandidaatstelling als gastland voor de

Olympische en Paralympische Spelen in 2028 tot gevolg kan hebben. Dat lijkt ver weg, maar de voorbereidingen zijn in volle gang.

3.1 Topsportbeleid

In de tijdlijn in figuur 3.1 staan de belangrijkste ontwikkelingen in het beleid van de rijksoverheid sinds 1979 weergegeven. We bespreken deze ontwikkelingen in de volgende paragrafen.

Figuur 3.1 Ontwikkelingen in het topsportbeleid

3.1.1 Topsport voor 1996

Pas vanaf het eerste kabinet-Kok in 1994 heeft topsport een nadrukkelijke plaats op de politieke agenda gekregen. Voorafgaand aan de nota uit 1996 verschenen slechts vier sportnota's, in 1960, 1974, 1979 en 1984. In de nota uit 1960 staat de term topsport helemaal nog niet. Er wordt wel gesproken over 'beroepssport', maar die wordt niet ondersteund door de overheid. Wel ontvangt NOC in 1960 fl. 100.000 om voorbereidingen te treffen voor Olympische sporters. Deze overheidssteun is, uiteraard geïndexeerd, sindsdien gehandhaafd gebleven.

3.1.2 Sportnota *Wat sport beweegt* (1996)

In de door staatssecretaris Terpstra aan de Tweede Kamer aangeboden *Nota Wat sport beweegt* wordt onder meer de relatie van het Ministerie van VWS met de andere partners in de sport uiteengezet. In de nota is ook aandacht voor de andere departementen die een of meer raakvlakken met de (top)sport hebben. De toenmalige staatssecretaris van VWS schetst de politiek-bestuurlijke verhouding als volgt: 'er is sprake van een hoge mate van zelfbepaling door de sector zelf; de rijksoverheid vervult in beginsel een aanvullende, ondersteunende rol'.

In de nota geeft de staatssecretaris aan zich te willen blijven inspannen voor de verbetering van het topsportklimaat in Nederland. NOC*NSF heeft, in nauwe samenwerking met het departement, een geïntegreerd topsportbeleid ontwikkeld waarin aan goede sport-technische faciliteiten voor, financiële ondersteuning aan en professionele begeleiding van de (aankomende) topsporter prioriteit wordt gegeven. Waar mogelijk geeft de rijksoverheid hierbij financiële ondersteuning.

In de sportnota *Wat sport beweegt* is in het kader van 'maatschappelijke participatie' expliciet aandacht voor de gehandicapten sport (zowel de breedte- als topsport). Staatssecretaris Terpstra stelt dat sporters met een handicap zoveel mogelijk gebruik moeten kunnen maken van de algemene sportvoorzieningen. Anders gezegd stelt zij voorop dat het adagium 'algemeen wat kan en speciaal waar het per se nodig is' (VWS, 1996, p. 35) leidraad dient te zijn in de benadering van de gehandicapten sport.

In de topsportbeoefening door gehandicapten signaleert ze wel een aantal specifieke knelpunten. Zo ontbreekt consensus over de definitie van topsporter door de grote verschillen in handicaps en in het verlengde daarvan de moeilijke onderlinge vergelijkbaarheid van prestaties. De staatssecretaris stelt dat mede hierdoor vaak nog geen sprake is van gelijke behandeling van topsporters met en zonder handicap en hun begeleiders (VWS, 2006, p. 35).

3.1.3 *Topsportnota Kansen voor topsport* (1999)

Staatssecretaris Vliegenthart van VWS stelt in 1999 dat topsport in Nederland vooral een zaak is van de georganiseerde sport zelf. Met andere woorden, de primaire verantwoordelijkheid voor de ontwikkeling van topsport en topsportbeleid ligt bij de sportbonden en NOC*NSF. De rijksoverheid ondersteunt deze organisaties bij deze verantwoordelijkheid en schept de voorwaarden voor een goed topsportklimaat. In de nota worden de instrumenten benoemd die de rijksoverheid hiervoor inzet. Dit zijn wet- en regelgeving, subsidieverlening, overleg, onderzoek, voorlichting en maatschappelijke agendering. De beleidsmaatregelen worden in twee categorieën verdeeld: maatregelen gericht op verbetering van de maatschappelijke positie van de topsporter en maatregelen gericht op de topsportinfrastructuur. In hoofdstuk 4 komen deze instrumenten aan bod.

Basis voor topsportbeleid

NOC*NSF gaf aan de nota *Kansen voor Topsport* als een belangrijke basis te zien voor het huidige topsportbeleid. Nog steeds is NOC*NSF bezig met het uitwerken van de in deze nota gepresenteerde keuzes (zoals talentontwikkeling en evenementenbeleid).

In de nota wordt geen expliciet onderscheid gemaakt tussen valide en mindervalide topsporters, uitgaande van het principe dat gehandicapten topsportbeleid is geïntegreerd in het algemene topsportbeleid. Wel worden in de nota een aantal uitzonderingen benoemd die specifiek zijn voor de gehandicapten topsport. Zo wordt gerefereerd aan de indeling van mindervalide topsporters in subcategorieën door classificatiekeuringen, de uitzon-

deringsposities in het kader van doping (vanwege noodzakelijk medicijngebruik) en de hogere onkosten voor gehandicapte sporters (vanwege de extra begeleiding).

3.1.4 Sportnota *Tijd voor sport – Bewegen, Meedoen, Presteren* (2005)

In 2005 brengt staatssecretaris Ross-Van Dorp van VWS een nieuwe sportnota uit. Zij stelt daarin expliciet dat de verantwoordelijkheid van de rijksoverheid complementair is aan die van andere partijen. Het sportbeleid richt zich daarom 'vooral op het benutten van sport voor maatschappelijke doelen. De sport moet daarvoor voldoende toegerust zijn. Zorg voor de kwaliteit van het sportaanbod is derhalve een taak voor de rijksoverheid'. Zoals de staatssecretaris in de Kamerbehandeling van de nota aangaf: 'Er is een sportambitie neergelegd vanuit de sport zelf. Het is aan mij om de juiste randvoorwaarden te creëren' (VWS, 2005, p. 25).

In de nota steunt het kabinet het streven van de sportsector om Nederland te laten horen bij de top tien klassering in de internationale sportwereld. Daarvoor tellen de prestaties op wereldkampioenschappen en Olympische en Paralympische Spelen mee. Om deze ambitie te realiseren, maakt het kabinet – in navolging van de sport – keuzes. Die topsportonderdelen waarin Nederland goed presteert of goed kan presteren en die goed passen in de beleidsdoelstellingen, wil het kabinet ondersteunen bij nationale talentontwikkelingsprogramma's, de aanstelling van coaches en organisaties van evenementen in Nederland. De, op basis van een advies van NOC*NSF, gekozen onderdelen krijgen extra steun voor vier jaar, bij voorkeur gelijk aan een Olympische cyclus.

Op dit moment wordt nog gewerkt met het overzicht van categorie-1 topsportonderdelen (bijlage 3). De advisering van NOC*NSF bleek geen betrekking te hebben op het kiezen van topsportonderdelen, maar op de talentontwikkelingsprogramma's die de sportbonden uitvoeren. Op basis van een certificeringssysteem adviseert het NOC*NSF een bepaald subsidiebedrag, dit advies wordt in de regel door het Ministerie van VWS overgenomen.

De in de sportnota uitgesproken steun voor het streven Nederland bij de top tien landenklassering in de internationale sportwereld te laten horen, geldt ook nadrukkelijk voor de gehandicapten topsport. Desondanks verdient gehandicapten sport, aldus het kabinet, een speciale plaats. Zo ligt er de uitdaging om de participatie in de breedtesport te vergroten en de doorstroming te bevorderen naar de Paralympische top. Het kabinet stelt daarom sporters met een beperking die zich kwalificeren voor internationale deelname op het hoogste niveau in staat gebruik te maken van voorzieningen voor topsporters of, indien nodig, van aangepaste voorzieningen (inclusief beleid). Ook de inzet van rolmodellen, sporters met een beperking die een belangrijke voorbeeldfunctie voor vooral jongeren kunnen vervullen, krijgt meer aandacht.

3.1.5 Programma *Samen voor Sport* (2006)

Als vervolg op de kabinetsnota *Tijd voor sport* presenteert staatssecretaris Ross-Van Dorp in 2006 het Programma *Samen voor sport*. In dit uitvoeringsprogramma geeft de staatssecretaris van VWS aan hoe de belangrijkste voornemens uit de sportnota in de komende jaren (van 2006-2010) gerealiseerd kunnen worden. Het sportprogramma bevat meetbare resultaten, waarop zowel de rijksoverheid als de partners kunnen worden afgerekend, aldus de staatssecretaris¹³. Zowel in de nota uit 2005 als in het uitvoeringsprogramma uit 2006 heeft de overheid de kaders van het beleid bepaald, maar binnen deze kaders hebben de partners veel ruimte voor een eigen aanpak. Het programma stelt dat de sportbonden de eerstverantwoordelijke organisaties zijn voor de uitvoering van dit programma. NOC*NSF voert het programamanagement uit. Bij uitvoering van onderdelen van het programma zijn ook andere organisaties betrokken. Ook in het uitvoeringsprogramma *Samen voor sport* ondersteunt het Ministerie van VWS de ambitie van de sport om Nederland een plaats te laten verwerven in de internationale top tien. Investerings in topsportonderdelen worden daarom pas gedaan als Nederlandse talenten,

¹³ De resultaten van de verschillende programma's waarmee deze voornemens worden gerealiseerd staan samengevat in paragraaf 4.8

topsporters, combinaties en teams behoren tot de beste acht van de wereld of daarop uitzicht hebben.

Het thema 'topsporters met een beperking' uit de sportnota wordt niet inhoudelijk uitgewerkt in het programma. Wel is binnen de uitwerking van het programma 'Coaches aan de top' (zie hoofdstuk 4) aandacht voor de uitzonderingspositie van de gehandicapent topsport.

3.1.6 Beleidsbrief *De kracht van sport* (2007)

Ook staatssecretaris Bussemaker van VWS wil de sportsector aan de top versterken. Het kabinet houdt vast aan de ambitie om Nederland bij de beste tien landen van de internationale sportwereld te laten horen. Daarnaast ondersteunt de staatssecretaris het streven van de sport om in een periode van tien jaar in Nederland een sportklimaat op Olympisch niveau te realiseren. Dat kan uiteindelijk een mogelijke kandidaatstelling voor de Olympische en Paralympische Spelen in 2028 tot gevolg hebben. Binnen deze Olympische ambitie past het beleid om de werving, planning en organisatie van topsportevenementen in Nederland te ondersteunen. Daarnaast stelt de staatssecretaris dat – om de top tien ambitie te verwezenlijken – optimale omstandigheden nodig zijn voor topsporters met en zonder beperkingen, talenten en coaches. Hierin wil de staatssecretaris de komende jaren investeren. De in het uitvoeringsprogramma *Samen voor sport* opgenomen programma's worden dan ook onverminderd voortgezet.

Met de intensivering en de uitbreiding van het topsportprogramma wil de staatssecretaris bereiken dat het aantal Nederlandse talenten – met en zonder handicap – dat uitzicht heeft op de internationale top dan wel die top ook daadwerkelijk bereikt, in 2011 gegroeid is met 20% ten opzichte van 2007.

Ambitie van de Nederlandse sportsector

NOC*NSF is van mening dat in de beleidsbrief *De kracht van sport* (2007) van staatssecretaris Bussemaker de ambitie van de Nederlandse sportsector om bij de top tien van de wereld te horen voor het eerst wordt gepresenteerd als een ambitie van het kabinet. In de vorige sportnota's (2005 en 2006) wordt in hun beleiding nog slechts gesproken over de *ondersteuning* van de toptienambitie van de sportsector door het kabinet, wat zou betekenen dat het kabinet niet afgerekend kon worden op het (niet) bereiken van die doelstelling. In een reactie geeft het Ministerie van VWS aan dat er op geen enkele wijze sprake is van een beleidswijziging: het huidige kabinet ondersteunt de toptienambitie van de sportsector, maar heeft deze niet tot de zijne gemaakt.

De Nederlandse overheid gaat vanaf 2008 jaarlijks een vast bedrag investeren in de voorbereiding van de topsporters op de Olympische en Paralympische Zomer- en Winterspelen. Naar verwachting geeft deze structurele bijdrage een impuls aan trainings- en wedstrijdprogramma's die zich daardoor met de beste landen laten meten. Voor de financiering wordt het bestaande budget voor talentontwikkeling vanuit de nota *Tijd voor sport* (€ 4,8 miljoen) verhoogd met € 2,5 miljoen.

In tegenstelling tot de vorige (top)sportnota's bevat de beleidsbrief *De kracht van sport* een specifieke paragraaf over gehandicapent topsport. De staatssecretaris constateert dat de achterstand van de sportdeelname van mensen met een handicap zeer hardnekkig blijkt te zijn. De oorzaken hiervan – voor zover bekend – blijken samen te hangen met de aard van de beperkingen en met de mate waarin voorzieningen en randvoorwaarden voor gehandicapten zijn gecreëerd om bewegen en sporten mogelijk te maken. Hoewel de inspanningen van het Ministerie van VWS zich vooral richten op de stimulering van een grotere sportdeelname bij mensen met een handicap in de breedtesport wil de staatssecretaris ook de prestaties van topsporters met een handicap op een hoger niveau brengen.

Verschillen in gehandicaptensport

Volgens het Ministerie van VWS bestaan er grote verschillen tussen landen in de gehandicaptensport. Sommige landen hebben al een lange historie in de gehandicapten(top)sport, terwijl dit voor andere landen een relatief nieuw fenomeen is. Daarnaast is het binnen de gehandicapten(top)sport relatief gezien makkelijker om de top te behalen dan in de reguliere sport. De trainingsprogramma's zijn objectief gezien minder zwaar dan de programma's voor de reguliere topsport. Bovendien bestaat er binnen de paralympische disciplines differentiatie in niveaucategorieën. Internationaal gezien presteren de Nederlandse gehandicapten(sport)ers echter niet aan de top. Daarom is de ambitie voor 2008 voor de deelname aan de Paralympische Spelen bijgesteld naar een top-25 positie. Er zal bij de Nederlandse gehandicapten(sport)ers een professionaliseringsslag moeten plaatsvinden om internationaal gezien aan de top te kunnen meedraaien. Dit wordt bevestigd door Gehandicaptensport Nederland.

De bijdrage van de Nederlandse gehandicaptensport aan het hoogste internationale podium is echter beperkt en dreigt door toenemende concurrentie van andere landen kleiner te worden. De staatssecretaris heeft hierover overleg gehad met NOC*NSF. Om het topsportbeleid voor gehandicapten te optimaliseren richt NOC*NSF een specifiek programma in om extra kracht en aandacht aan het inclusief denken te kunnen geven. In de beleidsbrief wordt tevens gemeld dat een deel van het bestaande budget voor gehandicaptensport (€ 2 miljoen per jaar) op een andere manier zal worden ingezet. Dit budget wordt bovendien verhoogd met € 0,5 miljoen per jaar. Inmiddels hebben Gehandicaptensport Nederland en NOC*NSF – met instemming van het Ministerie van VWS – het Programma Gehandicaptensport 2008-2012 in uitvoering genomen.

3.2 Wet- en regelgeving

Voor de algemene (top)sportbeoefening bestaan bijzondere rechtsregels. Die hebben te maken met de bijzondere positie van (top)sport in het recht. De basisregels van een krachtmeting in de vorm van een wedstrijd eisen een zekere immuniteit ten opzichte van rechtsregels die buiten het wedstrijdspel en de wedstrijd sport gelden. Zo past bijvoorbeeld iemand knock-out slaan wel in de boksring, maar niet in het verkeer of op straat.

Nederland heeft geen specifieke sportwetgeving of een nationale sportwet. Wél heeft de georganiseerde (top)sport te maken met een veelheid aan algemeen

geldende wetgeving. Sportverenigingen hebben bijvoorbeeld veel mee te maken met¹⁴:

- regelgeving rond de vereniging/het bestuur/de vrijwilligers (bijvoorbeeld rechten en plichten van een vereniging, financiële administratie, bestuurdersaansprakelijkheid, onkostenvergoeding voor vrijwilligers, fiscale regelgeving);
- regels voor de kantine (bijvoorbeeld wetgeving voor drank, tabak en horeca);
- regels voor de sportaccommodatie (bijvoorbeeld regels over ruimtelijke ordening en bouwvergunningen);
- regels rondom het werkgeverschap (bijvoorbeeld arbeidsrecht en arbeidsomstandigheden);
- regels rondom evenementen (bijvoorbeeld voor vergunningen, verzekeringen, sponsoring en reclameopbrengsten).

Daarnaast is de sportsector onderworpen aan Europese regelgeving¹⁵ en communautaire besluitvorming. Tegen deze achtergrond mag het in juli 2007 gepresenteerde Witboek Sport van de Europese Commissie niet onvermeld blijven. De commissie kiest met het Witboek Sport voor het eerst voor een allesomvattende benadering van sportgerelateerde kwesties. Zij wil daarbij strategische

¹⁴ Gebaseerd op onderzoek *Geen sport zonder spelregels*, Ernst & Young (2003) en brochure *Wet- en regelgeving voor sportverenigingen*, NOC*NSF (2007a).

¹⁵ Een belangrijk moment was bijvoorbeeld het Bosmanarrest uit 1995 (afschaffing van transfersom na afloop van een spelerscontract).

Interview voorzitter NOC*NSF in tijdschrift Arnhem-Nijmegen, 2005

Waar het bedrijfsleven en het onderwijs enthousiast inspelen op de nieuwe koers, heeft de voorzitter van NOC*NSF Terpstra nog heel wat politiek missiewerk te verrichten. 'Laten we eerlijk zijn; het is beter dan voorheen, want sport is in de Nederlandse politiek lang stiefmoederlijk behandeld. Sinds de Olympische Spelen van Atlanta staat de sport steeds beter op de politieke agenda, maar daarvoor werd er toch een beetje raar tegenaan gekeken. Kunst, dat mocht, dat was goed voor de verheffing van het volk. Maar sport? Dat was vroeger toch een beetje iets raars, iets lichamelijks. Langzaam maar zeker wordt nu wel ingezien dat sport een belangrijke maatschappelijke activiteit is. Van belang niet alleen voor de volksgezondheid, maar ook voor het onderwijs, voor de integratie, voor de samenhang in onze maatschappij. Sport is niet alleen machtig om te doen en prachtig om naar te kijken, maar heeft onze – soms wat verknipte – samenleving nog veel meer te bieden. Dat kwartje is onderhand gevallen. Figuurlijk dan, want financieel trekt de overheid zich alleen maar verder terug.'

Ze pleit in dat verband voor een aparte sportwet waarin die zaken geregeld worden waar de sportwereld thans tegenaan loopt. 'De politiek heeft het de sportclubs en de vrijwilligers wel ongelooflijk ingewikkeld gemaakt. Een sportkantine is haast niet meer te exploiteren omdat die zich aan dezelfde eisen moeten houden als de overige horeca. Dan moet er bij wijze van spreken 24 uur per dag iemand rondlopen met officiële horecapapieren en moeten de bitterballen als ze na een half uur nog niet verkocht zijn weer worden weggegooid. Als roeiers hun boot te water willen laten krijgen ze te maken met een of andere vogeltjeswet. Sport moet de positie verwerven die het verdient en op bepaalde regels kan voor sportverenigingen best een uitzondering gemaakt worden', aldus de voormalige politica.

richting geven aan de rol van sport in Europa, het debat over specifieke problemen bevorderen door een platform op internationaal niveau te bieden, de zichtbaarheid van sport in de Europese beleidsvorming vergroten en mensen meer bewust maken van de behoeften en de specifieke kenmerken van de sector.

De discussie over een nationale sportwet laait met enige regelmaat op. In december 2001 dienden de Tweede Kamerleden Rijpstra en Middel een motie in betreffende de wenselijkheid om op nationaal niveau tot sportwetgeving te komen (Tweede Kamer, 2001). Hierin wordt de regering gevraagd onderzoek te doen naar de wenselijkheid op nationaal niveau tot sportwetgeving te komen, waarin naast de Europese dimensie ook onderwerpen als doping¹⁶, financiering, accommodaties en commercia-

lisering in de sport aan de orde komen. Na onderzoek van prof. mr. H.T. van Staveren, bijzonder hoogleraar op het gebied van sport en recht, komt staatssecretaris Ross-Van Dorp eind 2003 tot de conclusie dat er geen reden is om nationale wetgeving specifiek voor sport te maken. Binnen de sportwereld zelf gaan wel stemmen op voor specifieke wetgeving (zie kader).

¹⁶ In Nederland is dopingregelgeving opgenomen in de regelgeving van de sportbond. De sport is dus primair verantwoordelijk voor het tegengaan van het gebruik van doping en de overheid is verantwoordelijk voor het tegengaan van de handel in doping (VWS, 2007). In sommige landen, zoals Frankrijk en België, is de dopingregelgeving opgenomen in de wet.

Dit betekent dat de aanpak van de dopingproblematiek niet alleen de verantwoordelijkheid is van de sportbond, maar ook die van de overheid. Een sporter of begeleider die de dopingwet overtreedt, kan vervolgd worden (www.dopingautoriteit.nl).

3.3 Topsportbeleid in internationaal perspectief

Topsport speelt zich af in een internationale context. De Nederlandse rijksoverheid ondersteunt de ambitie van de sportsector om bij de beste tien landen van de wereld te horen. De vereniging NOC*NSF, waarvan de sportbonden lid zijn, speelt een wezenlijke rol bij het realiseren van die ambitie. De Nederlandse overheid stelt zich hoofdzakelijk faciliterend en stimulerend op. Alhoewel regelmatig de discussie in Nederland oplaait om over te gaan tot de instelling van een Nederlandse Sportautoriteit¹⁷ (VWS, 2006a) dan wel tot opstelling van nieuwe sportwetgeving (VWS, 2003), lijkt er momenteel geen sprake van te zijn dat de bestaande verhoudingen worden gewijzigd. Ook niet nu de sportsector en de Nederlandse overheid de ambitie hebben om de Olympische Spelen in 2028 te gaan organiseren. Hoe is de rol van de centrale overheid in andere landen? We bespreken een aantal landen en geven de verschillen aan¹⁸.

We hebben drie rollen van de centrale overheid geïdentificeerd ten opzichte van sport:

- 1 een minimale rol (sterk op afstand);
- 2 een faciliterende/stimulerende rol (wel op afstand, maar beleidsmatige en financiële ondersteuning, de rol die de Nederlandse overheid speelt);
- 3 een nadrukkelijke rol (centrale aansturing vanuit de centrale overheid, dan wel daaraan gelieerd, verstrekking van middelen en voorzieningen, prestatieafspraken).

Dit levert voor de landen die we verkend hebben het volgende beeld op.

¹⁷ Onder meer de in december 2004 aangenomen motie van de Tweede Kamerleden Rijpstra en Atsma met als strekking dat er een adviesraad ('sportautoriteit') moest komen die onafhankelijk advies geeft over bijvoorbeeld de gewenste verdeling over de georganiseerde sportwereld van gelden afkomstig van De Lotto, gemeenten, provincies en ministeries.

Minimale rol centrale overheid

Verenigde Staten

De overheid is in de Amerikaanse topsport geheel afwezig. Topsport vindt plaats in professionele organisaties of op initiatief van particulieren, sponsors en vooral van scholen en universiteiten. Deze laatste groep is voor een belangrijk deel afhankelijk van de steun van alumnetwerken en sponsors. De topsport heeft zich in de VS in sterke mate vanuit een *laisser-faire* benadering ontwikkeld, wat heeft geleid tot een 'gestructureerde chaos', gedomineerd door marktkrachten en (staatsonafhankelijke) onderwijsinstututen (Van Bottenburg, 2008). Topsport in de VS is vooral *business*, met veel aandacht voor sportmarketing, fundraising en sponsoring. Topsporters die een opleiding hebben afgerond, zetten hun sportcarrière meestal voort in verenigingen die nog vaak gelieerd zijn aan opleidingscentra of topaccommodaties (bijvoorbeeld bij zwemmen) of in de professionele competities (bijvoorbeeld bij basketball, honkbal en American football).

Italië

Ook in Italië zien we geen directe overheidsbemoedening in de topsport. Het Comitato Olimpico Nazionale Italiano (CONI), opgericht in 1942, is verantwoordelijk voor de ontwikkeling van de topsport. Het is een autonoom orgaan met een aantal regionale en provinciale verenigingen. Het comité ontvangt geen overheidssteun en wordt zo goed als volledig gefinancierd uit de opbrengsten van sportkansspelen. De *Scula dello Sport* (sportschool) is in beheer bij het CONI, om ervoor te zorgen dat topatleten de ondersteuning krijgen die nodig wordt geacht. In Italië worden 42 sportbonden officieel

¹⁸ Gebaseerd op *UK Sport: Supporting elite athletes*, NAO (2005); *Topsport: een kwestie van investeren en kiezen*, Donkervoort I., Vervoorn C.; *Sportbeleid in internationaal vergelijkend perspectief*, Westerbeek, H. (2007); *De internationale medaillewedloop*, Bottenburg van M., in *Sport & Strategie* februari/maart 2008. Daarnaast hebben wij aan 13 van onze zusterinstellingen gevraagd informatie voor ons te verzamelen over de organisatiestructuur van topsport in hun land; voorzover ontvangen zijn hun reacties verwerkt.

door het CONI erkend. Afhankelijk van de eigen inkomsten van de bonden, ontvangen zij financiële ondersteuning van het centrale comité.

Nigeria

De universiteiten zijn in Nigeria een integraal onderdeel van het (top)sportbeleid. De federale overheid verwacht namelijk van de universiteiten dat zij topsporters opleiden voor internationale en mondiale sportcompetities. Aan de universiteiten worden fondsen verstrekt om ze te ondersteunen bij deze taak, maar de grootste bron van inkomsten zijn de universitaire sportprogramma's. De sporters zelf ontvangen kleine salarissen van de universiteiten waarmee ze hun huisvesting kunnen bekostigen.

Afrika algemeen

NOC*NSF meldt ons desgevraagd dat – met uitzondering van wellicht Kenia en Zuid-Afrika – de Afrikaanse regeringen over weinig middelen beschikken om topsport te ontwikkelen en om de ondersteuning van topsporters te professionaliseren. Er zijn wel wat voorzieningen voor topsporters, maar die zijn niet vergelijkbaar met de voorzieningen in bijvoorbeeld veel westerse landen. Het IOC beschikt over een fonds (*Olympic Solidarity*) dat geld krijgt uit de uitzendrechten van de Olympische Spelen, waarvan vooral minder bedeelde NOC's gebruik kunnen maken. Verder zijn er ook internationale sportfederaties die bijdragen aan de ontwikkeling van hun sport in landen waar dat nodig is, zoals de *International Association of Athletics Federations* (IAAF).

Faciliterende en stimulerende rol centrale overheid

Zweden

De sportstructuur in Zweden lijkt veel op die in Nederland. De Zweedse Sportfederatie (SSC) opereert onafhankelijk van de Zweedse rijksoverheid. Wel subsidieert de overheid de SSC om sport(beoefening) te promoten. Overige subsidies die de SSC van de overheid ontvangt worden niet systematisch verdeeld tussen topsporters en overige sporters. In ieder geval heeft de overheid hier geen enkele invloed op.

Topatleten in Zweden kunnen geen gebruikmaken van belastingvoordelen.

Denemarken

In Denemarken worden topatleten door een onafhankelijk orgaan ondersteund, genaamd *Team Danmark*, dat ressorteert onder het Deense Ministerie van Cultuur. De doelstellingen van dit orgaan liggen vast in de *Top Level Sport Act*. *Team Danmark* voorziet in ondersteuning op het gebied van inkomen, onkostenvergoedingen, persoonlijke training, (buitenlandse) trainingskampen, en deelname aan internationale wedstrijden en evenementen. De jaarlijkse begroting van *Team Danmark* bedraagt € 16,7 miljoen. Dit bedrag is voor 75% afkomstig uit de inkomsten uit kansspelbelasting.

België

In België heeft de ontwikkeling naar een federale staat grote gevolgen gehad voor de sport. De bevoegdheden over sportzaken werden overgeheveld naar de Vlaamse, Franse en Duitstalige Gemeenschap. Onze Belgische zusterorganisatie, het Rekenhof, meldt dat de bevoegdheidsverdeling op sportgebied in Vlaanderen vrij ondoorzichtig is. Principieel bepaalt de voor sport bevoegde minister het beleid en voert het agentschap voor de Bevordering van de Lichamelijke Ontwikkeling, de Sport en de Openluchtrecreatie (Blos) dat beleid uit. Sporttaken worden daarentegen ook uitgevoerd door het Departement voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media. De Vlaamse regering heeft aangegeven een sportinfrastructuur voor een investeringswaarde van € 225 miljoen te willen realiseren. Het sportbeleid van de Franse Gemeenschap is in handen van de overheidsdienst ADEPS (*Administration générale de l'aide à la jeunesse, de la santé et du sport*) en voorziet in uitgebreide steunmaatregelen voor topatleten, zoals vierjarige topsportprogramma's, individuele beurzen, arbeidscontracten met de Franse Gemeenschap zodat de topsporter zich volledig kan wijden aan topsport, en diverse trainingscentra. De rol van de regering van de Duitstalige Gemeenschap bestaat in het ondersteunen van erkende sportverenigingen op financieel en organisatorisch vlak.

Hongarije

De sportfederaties en de Olympische en Paralympische comités in Hongarije opereren onafhankelijk van de centrale overheid. Het sportbeleid in Hongarije is wettelijke ingekaderd. De overheid ondersteunt de sportfederaties in financiële zin, maar onderhoudt ook diverse sportaccommodaties zelf en biedt verder trainingsfaciliteiten, opleidingen voor coaches en sportmedische netwerken aan. Op voordracht van de Olympische comités ontvangen topatleten de studiebeurs *Gerevich Aladar* van de overheid. Medaillewinnaars op Olympische Spelen, zowel validen als mindervaliden, ontvangen van de overheid vanaf hun 35ste levensjaar tot aan hun overlijden een zogenaamde *Olympic benefit*. Dit geldt trouwens ook voor succesvolle coaches. Op basis van een ministeriële regeling is aan twaalf Hongaarse topsporters (van 60 jaar en ouder) de eretitel *Athlete of the Nation* verleend. Zij ontvangen ook een maandelijkse toelage van de overheid.

Nadrukkelijke rol centrale overheid

Australië

Australië heeft na 1976 besloten tot de beste landen van de wereld op sportgebied te willen gaan horen. De overheid heeft zichzelf hierbij een centrale rol toebedeeld. Dit heeft onder meer geresulteerd in de oprichting in 1981 van *the Australian Institute of Sport (AIS)* in Canberra. Dit instituut is onderdeel van de nationale *Australian Sports Commission (ASC)*, waarvan de raad van commissarissen worden benoemd door de federale minister van Sport. Voor 2008-2009 kan de ASC beschikken over een budget van 264.475 miljoen Australische dollar. Bij het instituut is een groot aantal atleten aangesloten die een volledige beurs hebben en die zich uitsluitend voorbereiden op Wereldkampioenschappen en Olympische Spelen. Het *Australian National Audit Office (ANAO)* meldt ons dat het AIS 35 *scholarship programs* heeft in 26 sporten. 612 atleten hebben een volledige beurs, 549 van hen (89%) vertegenwoordigen Australië tijdens internationale sportevenementen. Het AIS voorziet in de opleiding van talentvolle coaches door middel van het *National Coach and Athlete Career Education Program*. Het instituut werkt verder met een aantal steunpunten elders in het land, onder andere

voor hockey en zeilen. Ook bouwt men aan een aantal dependances in Europa voor onder andere roeien en wielrennen, zodat atleten zich beter kunnen voorbereiden op het Europese wedstrijdseizoen. Ten slotte heeft iedere staat in Australië een eigen topsportinstituut voor de ‘aanvoer’ van talenten. Deze instituten worden financieel ondersteund door de Australische overheid. Het topsportbeleid in Australië mikt ook sterk op integratie van de topsporter met een beperking. Binnen de topsport geldt Australië als dé benchmark.

Ierland, Nieuw-Zeeland, Canada en Verenigd Koninkrijk

Het voorbeeld van Australië (een overheid die een voortrekkersrol neemt in het ontwikkelen en onderhouden van topsporters) wordt inmiddels in veel meer landen gevolgd, zoals Ierland, Nieuw-Zeeland, Canada en het Verenigd Koninkrijk. Centrale topsportcentra bieden atleten de mogelijkheid optimaal te trainen, geholpen door coaches die gebruik kunnen maken van de nieuwste wetenschappelijke inzichten op het gebied van trainingsleer en materiaal. De overheidsinstelling *Sport Canada* oefent veel invloed uit op het Canadese sportbestuur, wat mede te verklaren valt uit de toenemende overheidsinvesteringen in (top)sport. In het Verenigd Koninkrijk opereert *UK Sport*, een agentschap, dat is opgericht binnen het Ministerie van Cultuur, Media en Sport. Topsporters worden via het speciale *World Class Performance Programma (WCPP)* gesponsord door de overheid, zodat ze verder kunnen in hun sport. In Nieuw-Zeeland is het bij wet (*Sport and Recreation New Zealand Act 2002*) ingestelde orgaan *Sport and Recreation New Zealand (SPARC)* actief. Voor de ondersteuning van topsporters is een *High Performance Strategy* uitgezet. Kern van deze strategie is dat er alleen wordt geïnvesteerd in sporten waarvan de medaillekansen het grootst zijn.

Duitsland

Duitsland kent van oudsher een aantal toptrainingscentra, instellingen voor wetenschappelijk onderzoek, opleidingscentra voor topcoaches en instituten voor de ontwikkeling van nieuw materiaal, maar heeft nog geen landelijke dekking voor zijn *Leistungszentra* (prestatiecentra). De federale regering voert verschillende – met overheidsmiddelen gefinancierde – program-

ma's uit voor zowel valide als mindervalide topatleten. Verder ziet zij taken voor zichzelf weggelegd op de gebieden: promotie van topsport (ook voor mindervalide sporters), medische en wetenschappelijke ontwikkeling en het onderhoud van internationale sportrelaties. Onze Duitse zusterinstelling, het *Bundesrechnungshof*, heeft in 2005 onderzoek gedaan naar de besteding van publieke middelen die het Duitse Ministerie van Defensie inzette voor de promotie van defensie-topsporters en gaat daarbij ver in haar aanbevelingen. Promotie zou zich alleen mogen focussen op Olympische sporten; al het overige zou moeten worden stopgezet (Jaarrapport *Bundesrechnungshof* 2005).

Cuba

De sportstructuur in Cuba lijkt op de sportstructuur in andere (voorheen) communistische landen. Er wordt controle uitgeoefend via een centrale autoriteit. Deze autoriteit controleert de verschillende sportscholen, nationale coaches, het nationale trainingscentrum, het nationale instituut voor sportgezondheidszorg en het nationale instituut voor lichamelijke oefening. Topsporters krijgen een sponsortoelage waardoor ze zich fulltime aan hun sport kunnen wijden.

China

De infrastructuur voor sport wordt in China voornamelijk gefinancierd door provinciale overheden en districtsoverheden. Topsport wordt vooral gefinancierd door de centrale overheid; het meeste geld gaat naar het Olympische programma en naar sporten die worden beoefend op internationaal niveau.

3.4 Olympisch Plan 2028

Het sportieve succes van Sydney 2000 en Athene 2004 was aanleiding voor een publieke discussie over de vraag of Nederland Olympische en Paralympische Spelen zou kunnen en willen organiseren. Hierbij speelde mee dat de niet-succesvolle kandidaatstelling van Amsterdam voor de OS van 1992 de beleidsbepalers had doordrongen van het belang van het creëren van draagvlak in de samenleving voor de Olympische plannen¹⁹. NOC*NSF heeft in 2005 het initiatief genomen voor nader onderzoek naar

de haalbaarheid en het draagvlak voor de organisatie van de Spelen. De conclusie was dat het sportief, economisch en maatschappelijk de moeite waard is de mogelijkheden van de organisatie van de Olympische en Paralympische Spelen in Nederland nader te onderzoeken. Het door de sportsector opgestelde *Olympisch Plan 2028* heeft inmiddels de steun van beleidsbepalers in sport, overheid en bedrijfsleven.

Het *Olympisch Plan 2028* gaat overigens verder dan topsport. Uitgangspunt is dat het plan toegevoegde waarde moet hebben voor de gehele sportsector: sport aan de basis, wedstrijdsport en topsport, olympische en niet-olympische sporten, winter- en zomersporten, fysieke en denksporten en gehandicaptensport.

NOC*NSF gaf aan dat het in de aanloop naar 2028 ernaar streeft uiterlijk 2016 het Nederlandse sportklimaat op Olympisch niveau te brengen. De uiteindelijke organisatie van de Olympische Spelen in 2028 vormt dan de spreekwoordelijke 'slagroom op de taart'. Topsport vormt slechts één van de bouwstenen van een sportklimaat op Olympisch niveau, andere bouwstenen zijn:

- Sportparticipatie – sport wordt op grote schaal bedreven. Wedstrijdsport vormt de schakel tussen breedtesport en topsport.
- Evenementen – Nederland is gastheer voor tal van grote sportevenementen. Deze positionering als gastland voor evenementen is noodzakelijk voor de eventuele kandidatuur van Nederland voor de Olympische Spelen van 2028.
- Mediabelangstelling – op grote schaal is (veel) aandacht voor sport.
- Sportwaarden – sport en de daarbij behorende waarden spelen een belangrijke rol in het dagelijks leven van mensen.
- Maatschappelijke thema's – sport speelt een belangrijke rol bij maatschappelijke thema's, zoals macro-economie, gezondheid en duurzaamheid.

¹⁹ Amsterdam had zich kandidaat gesteld voor de Olympische Spelen van 1992. Bij de verkiezing door het Olympisch Comité in 1986 werd Amsterdam laatste met slechts vijf stemmen. Barcelona kreeg de Spelen. In Nederland leidde de kandidaatstelling tot een stevige anti-lobby.

Het Olympisch Plan 2028 is in fases opgebouwd	
Fase 1	<p>Haalbaarheidsonderzoek 2006 tot 2008</p> <p>In deze fase wordt gericht onderzoek gedaan naar de realisatie van het <i>Olympisch Plan 2028</i>. Er worden noodzakelijke samenwerkingsverbanden tot stand gebracht en er wordt onderzocht of en op welke wijze de middelen kunnen worden gerealiseerd voor de benodigde investeringen. Het onderzoek zal de kenmerken hebben van een business case met duidelijk geformuleerde doelstellingen. Fase 1 levert als resultaat een uitgewerkt business plan op over de organisatie van de OS in Nederland. De fase eindigt met het besluit (naar verwachting eind 2008) van Nederland een sportland op olympisch niveau te maken. De kostenraming voor fase 1 is ongeveer €4 miljoen. Het onderzoek wordt gefinancierd door de Ministeries van VWS en EZ, NOC*NSF en door de steden Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht.</p>
Fase 2	<p>Opbouw sportklimaat 2008 tot 2016</p> <p>Het doel van deze fase is het uitvoeren van het <i>Olympisch Plan 2028</i>. Er worden projecten uitgevoerd die resulteren uit de activiteiten uit Fase 1. Zo worden talentontwikkelingsprogramma's ontwikkeld en uitgevoerd en investeringen gedaan in versteviging van de positie van de georganiseerde sport (bonden en verenigingen). Ook worden accommodaties gebouwd en/of aangepast en internationale sportevenementen in een samenhangend geheel in Nederland georganiseerd. In projecten wordt nadrukkelijk aandacht besteed aan de verankering van de sport in de samenleving en het vergroten van het draagvlak voor sport, zodat daadwerkelijk een maatschappelijk sportklimaat kan ontstaan. De positie van Nederland in de internationale sportwereld wordt nadrukkelijk verstevigd. Aan het einde van deze fase beschikt Nederland over een infrastructuur op Olympisch niveau. Fase 2 eindigt met het besluit of en wanneer een <i>bid</i> wordt uitgebracht.</p>
Fase 3	<p>Offertefase 2016 tot 2021</p> <p>Aan het begin van deze fase wordt op grond van een benchmark en het internationale krachtenveld vastgesteld of een <i>bid</i> voor 2024, 2028 of 2032 kansrijk is. In deze fase wordt de <i>bid</i> volgens de eisen van het IOC uitgewerkt en op een zeker moment aan het IOC gepresenteerd. Er worden lobbyactiviteiten uitgevoerd om nationaal en internationaal maximaal draagvlak om de <i>bid</i> te realiseren. Deze fase eindigt met de toewijzing door het IOC van de Spelen aan een van de kandidaten.</p>
Fase 4	<p>Organisatiefase 2021 tot 2028</p> <p>Alle voorbereidingen worden getroffen zodat in 2028 de Olympische Spelen in Nederland georganiseerd kunnen worden.</p>

Rijksoverheid en 2028

Vanuit de rijksoverheid is sinds 1 januari 2008 een programmamanager *Olympisch Plan 2028* aangesteld die als belangrijkste opdracht heeft de werkzaamheden te coördineren van de departementen die betrokken zijn bij de implementatie van het plan.

Het creëren van een sportklimaat op Olympisch niveau vereist meer dan alleen hoogwaardige sportaccommodaties. Ook de gehele infrastructuur en het openbaarvervoersysteem dienen zo ingericht te zijn dat goede bereikbaarheid van sportaccommodaties bij grote sportevenementen gegarandeerd kan worden. Met het oog op de olympische ambities wordt in de (huidige) eerste fase van het *Olympisch Plan 2028* verkend in hoeverre aangesloten kan worden bij al bestaande infrastructurele en ruimtelijke projecten, zoals Randstad 2040. Ook zal aansluiting worden gezocht bij trajecten op cultuurgebied. Zo moet worden gedacht aan de mogelijkheid cultuuraccommodaties, door tijdelijke aanpassingen, tevens geschikt te maken voor sportevenementen. Verder wordt gedacht aan de bouw van een olympisch dorp dat later voor reguliere bewoning geschikt is. Financiering van de plannen voor een olympisch klimaat ligt voor een deel bij de rijksoverheid (vooral voor de bestaande plannen), maar er zal zeker worden gezocht naar mogelijkheden voor publiek-private samenwerking. Er wordt vanuit gegaan dat een evenement als de Olympische Spelen 'zichzelf' financiert. De organisatie van de Spelen kost ongeveer 3 miljard dollar, waarvan ongeveer 50% voor rekening komt van het IOC. De overige gelden worden door merchandising en de verkoop van toegangskaarten bijeengebracht.

4 Topsportklimaat

Uit een onderzoek naar het Nederlandse topsportklimaat uit 2002 blijkt dat een meerderheid van de topsporters, trainers/coaches en topsportcoördinatoren van mening is dat het door de rijksoverheid en de sportsector gevoerde topsportbeleid ook daadwerkelijk heeft geleid tot verbetering van het topsportklimaat in Nederland. Vooral de verbetering in de financiële positie, de erkenning van de topsport, de voorzieningen en faciliteiten, de begeleiding en de trainingsmogelijkheden worden als positief ervaren (SCP, 2006). Anno 2002 werden de individuele leefsituatie, de beperkte media-aandacht en de trainingsfaciliteiten als belangrijkste knelpunten ervaren. De meest recente meting (Bottenburg, 2008) uit 2008 naar het topsportklimaat in Nederland laat zien dat de waardering van de topsporters vergelijkbaar is.

Uit de laatste meting blijkt dat ook een meerderheid van de gehandicapte topsporters het huidige topsportklimaat verbeterd vindt ten opzichte van vier jaar geleden.

Kenny van Weeghel

leeftijd 28 jaar

sport Wheelen

Kenny van Weeghel werd geboren op 16 september 1980 te Zwolle. Van Weeghel was al op jonge leeftijd erg energiek en deed thuis graag balspellen. Zijn ouders stimuleerden hem dan ook naar een sportvereniging te gaan. Via de (toenmalige) Nebas kwamen zij in contact met een rolstoelbasketbalvereniging in de regio, waarvan Van Weeghel op elfjarige leeftijd lid werd. Het bleek dat Van Weeghel in het veld veel met snelheid had, maar minder met de bal. Teamgenoten van het rolstoelbasketbal maakten Van Weeghel daarom attent op de wegatletiek. Op zijn vijftiende deed hij voor het eerst mee aan een wedstrijd in Zwolle: een halve marathon. Enthousiast geworden voor de atletiek, besloot Van Weeghel een jaar later het rolstoelbasketbal geheel te verruilen voor het wheelen.

Al snel had Van Weeghel het gevoel verder te willen en kunnen komen met het wheelen. Via de Road Racers Club Nederland, destijds het coördinatiepunt voor wheelers, nam Van Weeghel deel aan wedstrijden. Al op jonge leeftijd reed hij goede tijden en won hij van succesvolle Nederlandse wheelers. Van Weeghel maakte een snel groeiproces door. Gesteund door collega-sporters uit de selectie waarvan Van Weeghel op dat moment deel uitmaakte, besloot hij zich te gaan toeleggen op wedstrijden op de baan. 'Je moet op een gegeven moment de keuze maken tussen wat je kent, wat je mooi vindt en waar je echt goed in bent'. En de keuze bleef niet zonder succes. In 1998 wist Van Weeghel op het WK atletiek voor gehandicapten in Birmingham de finale te bereiken op de honderd meter. In 2001 behaalde Van Weeghel zijn eerste grote titel: hij won de tweehonderd meter op het Europees kampioenschap. Van Weeghels wheelercarrière kwam in een stroomversnelling. In 2002 werd hij wereldkampioen op de honderd meter, en in 2003

Alle wegen leiden naar Rome

niet alleen op de honderd meter, maar ook op de tweehonderd meter. Hij werd dat jaar bovendien Europees kampioen op de tweehonderd en vierhonderd meter. Een jaar later won hij goud, zilver en brons op de Paralympische Spelen in Athene. Hij was daarmee een van de meest succesvolle Nederlandse sporters tijdens die Spelen. Van Weeghel werd dan ook uitgeroepen tot 'gehandicapte sportman van het jaar'. Ook in 2006 wist Van Weeghel een gouden medaille te halen op het WK. Daarnaast heeft Van Weeghel verschillende nationale en Europese titels op zijn naam staan.

Van Weeghel geeft aan in zijn weg naar de top weinig begeleiding en ondersteuning te hebben gehad. 'Trainen voor het wheelen kun je in principe alleen doen. Via de Road Racers Club Nederland kwam ik wel met collega-sporters in contact, zodat ik tips kon vragen over de zithouding en de hoepels. Maar in feite kwam het er toch op neer dat je heel veel zelf moest doen en moest uitzoeken. Ik ben gaan uitproberen hoe ik het beste kon zitten, welke rubbers op de hoepels het meest geschikt waren en via internet vond ik speciale handschoenen, die geschikt waren voor het wheelen. Gelukkig kreeg ik veel hulp van mijn ouders'. Van Weeghel geeft aan een vereniging in de buurt gemist te hebben. 'Als atleet is het prettig als je weet waar je aan toe bent, zodat je niet elke keer zelf het wiel opnieuw hoeft uit te vinden'. Overigens bemerkt Van Weeghel op dit moment wel een positieve verandering in de begeleiding van jonge talenten: 'jonge talentvolle atleten worden eerder professioneel opgevangen (selectie) en komen eerder met trainers in aanraking'.

De organisatorische integratie van het wielrennen bij de Koninklijke Nederlandse Atletiek Unie (KNAU) sinds 2005 heeft er bovendien voor gezorgd dat gehandicapte atleten steeds vaker terecht kunnen bij atletiekverenigingen in de buurt.

Toch geeft Van Weeghel aan dat de overstap naar topsport voor veel gehandicapte sporters vaak lastig is. 'Sportverenigingen voor gehandicapte sporters zijn goed voor recreanten, maar zodra je meer wilt, loop je vast. Veel trainers bij sportclubs geven de trainingen uit sociaal oogpunt. Dit is mooi, maar vaak ontbreken de kennis en mogelijkheden om talentvolle gehandicapte sporters verder te helpen richting de top'.

Van Weeghel vindt de organisatorische integratie van de gehandicaptensport in de reguliere sport een goede ontwikkeling: 'als wheeler ben je in de eerste plaats atleet, dan pas gehandicapt'. Van Weeghel pleit er dan ook voor dat basiskennis over 'sporten met een handicap' een vast onderdeel wordt voor trainerscertificaten. 'Daarnaast is het natuurlijk van belang dat trainers en coaches beter op de hoogte zijn van waar bepaalde (technische) kennis ten aanzien van de gehandicaptensport te verkrijgen is.'

Voor wat betreft Van Weeghel kan de integratie van de gehandicaptensport verder gaan dan het onderbrengen van gehandicaptensporters bij reguliere sportverenigingen. 'Met extra kennis en technische begeleiding zouden bijvoorbeeld amputees mee kunnen doen met de reguliere atletiekselecties. De basistrainingen zijn immers hetzelfde. Naast de coach zou nog een extra trainer aangesteld kunnen worden voor bepaalde specifieke oefeningen en de technische kennis'. Van Weeghel realiseert zich dat bij veel verenigingen een cultuurverandering nodig zal zijn om dit te realiseren.

Naast integratie zou, aldus Van Weeghel, ook meer media-aandacht voor de gehandicaptensport welkom zijn. 'Ik denk niet dat we met de Paralympische Spelen de media-aandacht van de Olympische Spelen moeten nastreven, maar de gehandicaptentopsport zou wel de aandacht en middelen moeten krijgen die het verdient'.

Van Weeghel is van mening dat in de berichtgeving over gehandicaptensport de nadruk vaak nog te veel ligt op de handicap en te weinig op de sport zelf. Overigens signaleert hij sinds 2000 op dit punt wel een verbetering, vooral in de schrijvende pers.

Als Van Weeghel staatssecretaris van sport zou zijn zou hij op lokaal niveau willen investeren in de breedtesport voor gehandicapten, waardoor op lokaal niveau meer kennis en mogelijkheden beschikbaar komen voor de gehandicaptensport. 'Er bestaat immers geen topsport zonder breedtesport'. Van Weeghel vindt het daarbij van belang juist te investeren in de sporten die minder bekend zijn, mede om de aandacht daarvoor te vergroten.

Tegelijkertijd zou hij willen proberen minder bekende sporten, waaronder verschillende sporten voor gehandicapten, meer onder de aandacht van het grote publiek te krijgen. 'De sportprogramma's van de publieke omroep hebben aandacht voor een paar bekende sporten, zoals voetbal en tennis. Aangezien het de publieke omroep betreft, mag je toch verwachten dat er ook aandacht wordt besteed aan onbekendere takken van sport'.

In het vorige hoofdstuk schetsten we de ontwikkelingen in het sportbeleid in Nederland (en daarbuiten), een factor die van belang is voor een goed topsportklimaat (zie § 1.3 voor alle factoren). In dit hoofdstuk bespreken we zes andere factoren die hiervoor van belang zijn. Het zijn in feite de instrumenten om het beleid uit het vorige hoofdstuk uit te voeren.

4.1 Faciliteiten voor topsporters

In de bovenstaande figuur staan de zes factoren voor een goed topsportklimaat die we in dit hoofdstuk bespreken (de factoren 2 tot en met 7 van de negen factoren uit §1.3).

4.2 Talenterkenning en -ontwikkeling

Eén van de factoren die bijdraagt aan een goed topsportklimaat is aandacht voor talenterkenning en -ontwikkeling. Een belangrijk onderdeel hiervan vormt de mogelijkheid een sportcarrière en onderwijs te combineren, aangezien beiden in dezelfde levensfase een grote rol spelen (Blom en Duijvestijn, 2008). Uit internationaal vergelijkend topsportklimaatonderzoek blijkt dat talent-

herkenning en -ontwikkeling Nederland, overigens net als in alle onderzochte landen, nog relatief onderontwikkeld is (De Bosscher, 2007).

Recent topsportklimaatonderzoek (Van Bottenburg et al., verwacht 2008) laat zien dat topsport en studie, ondanks de genomen maatregelen, een lastige combinatie blijft. Uit de meting blijkt dat 35% van de sporters naast de topsport een studie volgt²⁰. 56% van de studerende topsporters beoordeelt de medewerking vanuit het onderwijsinstituut voor de combinatie topsport en studie als goed, en 20% als slecht. Deze beoordeling is voor zover bekend de afgelopen tien jaar niet positiever geworden (Van Bottenburg et al., verwacht 2008).

Voor talenterkenning en -ontwikkeling in een breder perspectief blijkt uit de meting dat een hoog percentage (67%) van de topsporters van mening is dat de begeleiding die zij kregen tijdens de talentontwikkelingsfase, onvoldoende was om zich te ontwikkelen tot het hoogste

²⁰ Een kwart van de sporters beoefent topsport fulltime; de anderen verrichten naast de topsport ander (betaald) werk.

niveau; 48% vindt dat de extra aandacht die zij kregen te laat kwam.

4.2.1 Talenterkenning

Talenterkenning is de opstap naar de topsport. Het scouten van potentiële sporttalenten gebeurt in Nederland vooral via sportverenigingen en sportbonden. Door het stijgende topsportniveau en de toenemende internationale concurrentie wordt verwacht dat het aantal trainingsuren dat nodig is om de sporttop te bereiken, zal toenemen. Vroege talenterkenning wordt daardoor steeds belangrijker om sportsuccessen te kunnen blijven boeken (SCP, 2006).

In Nederland (en in de meeste Westerse landen) ontbreekt een systematisch talentidentificatiesysteem voor het meten van aanleg en talent voor sport onder alle kinderen en jongeren (SCP, 2006). In tegenstelling tot Nederland kent Australië wel een ontwikkeld talentidentificatiesysteem, waarbij talenten ook worden opgespoord via reguliere scholen. Vanuit de rijksoverheid wordt op het gebied van talenterkenning geen specifiek beleid gevoerd. Het initiatief hiertoe ligt primair bij de sportsector.

4.2.2 Talentontwikkeling

Voor het totale programma voor talentontwikkeling is met ingang van 2007 voor de vier jaar erna een budget beschikbaar van in totaal € 19,2 miljoen. Hieronder passeren onderdelen van dat programma de revue.

Voortgezet onderwijs: LOOT-scholen

In het voortgezet onderwijs bestaat de in 1991 opgerichte Stichting LOOT: Landelijk Overleg Onderwijs en Topsport. LOOT-scholen bieden toptalenten in de leeftijdscategorie 12-18 jaar de mogelijkheden en faciliteiten om onderwijs en topsport te combineren, onder meer door het verlenen van vrijstellingen in lesstof- of contacturen, het bieden van begeleiding en aanpassingen in de examinering (Onderwijsraad, 2004; OCW, 2007). Momenteel kent Nederland 24 LOOT-scholen (Blom en Duijvestijn, 2008).

Landelijke dekking

Het Ministerie van OCW geeft aan dat het verwacht dat de scholen zelf zoveel mogelijk naar een landelijke dekking van het aantal LOOT-scholen streven (in totaal 25 tot 30 LOOT-scholen). Het is aan de scholen zelf om een aanvraag voor een licentie in te dienen. Het departement stuurt hier niet op aan.

Knelpunten bij LOOT-scholen

Blom en Duijvestijn (2008) signaleren in hun studie een aantal knelpunten ten aanzien van het LOOT-onderwijs. Zo stellen zij onder meer dat:

- meer flexibiliteit rond roosters en examens noodzakelijk is voor jonge topsporters om te kunnen voldoen aan wedstrijd- en trainingsfaciliteiten;
- topsportleerlingen gezien hun wedstrijd- en trainings-schema's aangepaste lesroosters nodig hebben. Dit betekent maatwerk, wat voor scholen lastig kan zijn. Ook het inhalen van gemiste lessen brengt vaak organisatorische problemen met zich mee.
- beleid en faciliteiten van LOOT-scholen niet uniform zijn. Er worden slechts minimale eisen aan LOOT-scholen gesteld, waardoor de intensiteit van begeleiding en de aard van de aangeboden voorzieningen tussen de LOOT-scholen sterk kan verschillen. Bovendien worden de toelatingscriteria voor het LOOT-onderwijs niet altijd even streng en consequent toegepast, waardoor ook regionale sporttalenten gebruikmaken van het LOOT-onderwijs, waardoor er minder tijd en geld overblijft voor leerlingen met een officiële topsportstatus.
- er volgens de Stichting LOOT en de LOOT-scholen nauwelijks sprake is van een doorlopende leerlijn voor topsportleerlingen. Dit komt mede door het ontbreken van een landelijke structuur van onderwijs en topsport in het vervolgonderwijs, waardoor er onvoldoende zicht is op de mogelijkheden en faciliteiten voor topsportleerlingen in het vervolgonderwijs.

Topsportvriendelijke scholen

Naast LOOT-scholen kent Nederland ook enkele topsportvriendelijke (sportactieve en sportgeorganiseerde) scholen. Deze scholen bieden extra faciliteiten aan jonge sporttalenten. Zij gaan hierin echter minder ver dan de LOOT-scholen. In 2002 heeft NOC*NSF geld ter beschikking gesteld aan de Olympische Netwerken om samen met de LOOT-scholen een breder netwerk van topsportvriendelijke scholen op te zetten (Blom en Duijvestijn, 2008).

Basisonderwijs

Binnen het basisonderwijs bestaat geen georganiseerd topsportinitiatief zoals de Stichting LOOT (Onderwijsraad, 2004). Er bestaan binnen het lagere onderwijs in principe ook weinig tot geen mogelijkheden om van het standaard onderwijsprogramma af te wijken ten behoeve van talentontwikkeling (Blom en Duijvestijn, 2008). Verschillende sportbonden, zoals de hippische bond, de turnbond en de tennisbond hebben gepleit voor het invoeren van een LOOT-systeem binnen het basisonderwijs, aangezien deze sporten al op lage leeftijd veel training vragen van potentiële topsporters. In de nota *Tijd voor Sport* (VWS, 2005) heeft de staatssecretaris aangegeven bestaande initiatieven te zullen beoordelen op hun geschiktheid voor het basisonderwijs.

Middelbaar beroepsonderwijs (mbo)

Mbo-instellingen hebben de ambitie uitgesproken om sport en bewegingsonderwijs terug te brengen in het mbo, één van de projecten behelst het ontwikkelen van topsporttrajecten (VWS, 2005). De topsportcoördinatoren van 24 van de 71 mbo-instellingen voeren regelmatig overleg binnen het Platform Bewegen en Sport van de MBO Raad. Daarnaast heeft NOC*NSF een zestal mbo-scholen geselecteerd, die in januari 2008 zijn gestart met de pilot 'mbo-LOOT'. Tegelijkertijd is er een onderzoek gestart naar de haalbaarheid en wenselijkheid van de invoering van een LOOT-model voor het mbo.

Hoger onderwijs

In de sportnota *Kansen voor topsport* (VWS, 1999a) staat: 'een bron van zorg voor veel topsporters is het ontbreken van voldoende mogelijkheden aan instellingen voor hoger onderwijs, waarmee zij topsport en studie kunnen combineren'.

De 47 hbo-instellingen in Nederland kennen geen overkoepelend topsportbeleid, en er is ook geen sprake van een overkoepelende organisatie die zich bezighoudt met topsport in het hbo (Blom en Duijvestijn, 2008). Wel hebben verschillende hogescholen, zoals de Fontys hogeschool Venlo en de hogeschool INHOLLAND een eigen topsportbeleid ontwikkeld. Daarnaast kent Nederland een aantal hogescholen die zich specifiek richten op topsporters, zoals de Johan Cruijff University (Hogeschool van Amsterdam) en de Randstad Topsport Academie (Hogeschool Rotterdam en Saxion Hogescholen Deventer). Deze hogescholen bieden opleidingen op maat, waarbij de sportcarrière centraal staat. In tegenstelling tot de MBO Raad kent de HBO-raad geen platform waar hbo-instellingen ervaringen over topsportbeleid met elkaar kunnen uitwisselen.

Het wetenschappelijk onderwijs kent ook geen overkoepelend orgaan dat zich bezighoudt met de afstemming, coördinatie en controle van topsportbeleid. Alle universiteiten voeren een eigen topsportbeleid, waartussen de verschillen vaak groot zijn. Overigens wisselen de universiteiten wel soms op meer informele wijze informatie uit over de topsportregelingen.

Centra voor Topsport en Onderwijs

De ontwikkeling van Centra voor Topsport en Onderwijs is een van de speerpunten van het *Masterplan Talentontwikkeling 2006-2010* van NOC*NSF. Op initiatief van de sportsector wordt gewerkt aan het oprichten van een aantal centra met onderwijs, training, huisvesting en andere voorzieningen op één locatie. Alle soorten voortgezet onderwijs, mbo, hbo en wo, moeten in de naaste omgeving van een centrum aanwezig zijn. De onderwijsinstellingen moeten bovendien bereid zijn onderwijsprogramma's aan te passen aan de eisen van de sport (NOC*NSF, 2007b, p. 14-15).

Ook in de beleidsbrief *De Kracht van sport* (VWS, 2007) presenteert de staatssecretaris de oprichting van Centra voor Topsport en Onderwijs. Gezien de toegevoegde waarde van het concept is zij bereid een financiële bijdrage te leveren aan deze centra. Halverwege 2008 is de ontwikkeling van de centra nog in een beginstadium.

Sportbonden

De overheid ondersteunt de sportbonden bij talentontwikkeling, met inbegrip van de sportonderdelen voor mensen met een beperking. Wat een talent is, bepaalt de sportbond zelf aan de hand van door NOC*NSF in samenwerking met de bonden vastgesteld criteria. De bondsplannen voor talentontwikkeling worden beoordeeld op transparantie en kwaliteit; hiervoor ontwerpt NOC*NSF in 2006 een certificeringssysteem. Alleen gecertificeerde bondsplannen komen in aanmerking voor subsidie.

In dit systeem is talentcoaching een factor. De talentcoach vormt een belangrijke spil in de talentontwikkeling van jonge sporters. In aanvulling op de activiteiten van NOC*NSF doet de overheid in de periode 2007-2010 een investering in fulltime nationale talentcoaches voor verschillende leeftijdscategorieën in twee à vier takken van sport met een gecertificeerd talentprogramma die door NOC*NSF zijn voorgedragen. Deze inzet wordt geëvalueerd in 2010.

4.3 Ondersteuning van topsporters

Eén van de belangrijkste kritiekpunten op het Nederlandse topsportklimaat begin jaren negentig was dat de topsportbeoefening niet of nauwelijks een primaire tijdsbesteding kon zijn. Driekwart van de topsporters leefden onder het bijstandsminimum. De meesten combineerden topsport met een studie en moesten rondkomen van een studiebeurs. Ter verbetering van deze situatie werd eind jaren tachtig vanuit de sportwereld gepleit voor de invoering van een basisinkomen voor topsporters. In de loop van de jaren negentig is deze situatie stapsgewijs nagestreefd (SCP, 2006, p. 275). De metingen van het topsportklimaat in 1998 en 2002 geven aan dat het inkomen van de topsporters in de vier jaar daartussen is gestegen en dat een afnemend aantal

topsporters wordt geconfronteerd met een weigering of intrekking van een uitkering (Van Bottenburg et al, 2003).

4.3.1 Stipendiumregeling en topsportspaarregeling

Sinds 1 januari 2001 bestaat de stipendiumregeling voor topsporters. De regeling is een uitvloeisel van de beleidsnota *Kansen voor topsport* (VWS, 1999) die staatssecretaris Vliegthart in februari 1999 aan de Tweede Kamer aanbood. Het stipendium is een inkomensvervangende uitkering, bedoeld voor sporters die de A- of HP-status hebben en die minder dan het bruto minimumloon verdienen. De hoogte van de uitkering kan oplopen tot maximaal 70% van het wettelijk minimumloon voor een 23-jarige. De regeling wordt uitgevoerd door het Fonds voor de Topsporter (zie kader).

Fonds voor de Topsporter

Stichting Fonds voor de Topsporter biedt financiële voorzieningen²¹ aan topsporters die van NOC*NSF de A-, HP- of B-status hebben gekregen, maar die geen beroepssporter zijn. Stichting Fonds voor de Topsporter is vanaf 12 december 1994 een zelfstandige organisatie. Het fonds beheert een kapitaal dat ter beschikking is gesteld door de overheid (Ministerie van VWS) en de sport (NOC*NSF/ De Lotto). De communicatie over het fonds en zijn voorzieningen wordt grotendeels door NOC*NSF verzorgd. Sinds 1 januari 2001 is het fonds ook de uitvoerder van de stipendiumregeling.

²¹ Naast de stipendiumregeling biedt het fonds nog andere financiële voorzieningen aan, waarvoor soms ook een sporter met een B-status in aanmerking komt, bijvoorbeeld de 'Bijzondere regeling onbetaald verlof'.

Tabel 4.1 Aantal topsporters met een A-status en een stipendium, 2004-2007

Jaar	Gemiddeld aantal A-sporters	Gemiddeld aantal uitgekeerde stipendia
2004	502	277
2005	514	294
2006	500	281
2007	526	312

Bron: Fonds voor de Topsporter

De stipendiumregeling is in 2004 geëvalueerd²². Uit deze evaluatie blijkt dat het uitgangspunt van de regeling – namelijk dat bij een succesvolle topsportcarrière topsporters via sponsorgelden in hun eigen levensonderhoud kunnen voorzien – niet juist is gebleken. Het stipendium blijft ook na langere tijd de belangrijkste inkomstenbron voor veel topsporters. Het stipendium maakt dus niet alleen topsport mogelijk in de beginfase van de carrière, maar zorgt ook voor een verlenging van de topsportcarrière. Verder blijkt uit de evaluatie dat door de stipendiumregeling topsporters veel beter in staat zijn zich geheel aan topsport te wijden: vanaf het moment dat het stipendium ontvangen wordt, neemt de aan sport bestede tijd sterk toe en benadert deze de ideale tijd die men aan de sport zegt te moeten besteden. De meerderheid van de topsporters toont zich dan ook positief over het stipendium in algemene zin. Er was ook kritiek, zoals op de hoogte van het stipendium, de hoogte van het bedrag dat mag worden bijverdiend en op de effecten op de sociale zekerheidspositie (Roques en Van den Heuvel, 2004).

De meest recente meting van het topsportklimaat (Van Bottenburg et al., *verwacht* 2008) laat zien dat de stipendiumregeling door topsporters bijzonder hoog wordt

gewaardeerd. Het stipendium wordt door 89% van de topsporters als positief of zeer positief beoordeeld.

Mede in reactie op de evaluatie besluit staatssecretaris Ross-Van Dorp om de mogelijkheden voor bijverdiensten van topsporters uit te breiden. Deze uitbreiding van de stipendiumregeling is sinds februari 2007 van kracht. Naast de toelage mag tot 125% van het minimumloon (voorheen 100%) worden bijverdiend. Ook de eind 2006 tot stand gekomen topsportspaarregeling (TSSR) biedt topsporters meer ruimte. Deze regeling houdt in dat een topsporter bij het Fonds voor de Topsporter een aanvraag kan doen om incidentele piekinkomsten uit de sportbeoefening (zoals prijzengeld, startgeld, medaillebonus en een eenmalig sponsorbedrag) op een geblokkeerde spaarrekening te storten die bestemd is voor de periode na het beëindigen van de sportcarrière. Door deze beide regelingen hebben topsporters meer gelegenheid om sponsorinkomsten en dergelijke te verdienen, zonder dat op het stipendium wordt gekort (Stichting Fonds voor de Topsporter, 2007).

Tegen de achtergrond van een algehele positieve beoordeling van deze (financiële) ondersteuning aan topsporters, blijkt de ondersteuning bij de topsporters op een aantal aspecten toch op ongenoegen te stuiten. Zo vinden ze dat de ondersteuning voor toppers goed geregeld is, maar de weg naar de top niet (er zijn grote verschillen in mogelijkheden voor ondersteuning tussen A- en B-topsporters). Ook zijn de topsporters kritisch op de bestaansonzekerheid onder topsporters door het continue risico terug te vallen van de A-status naar

22 Aan de Tweede Kamer was toegezegd dat de regeling in 2005 zou worden geëvalueerd. Na overleg tussen het Ministerie van VWS en NOC*NSF is besloten dat de evaluatie in 2004 te laten plaatsvinden. Deze vervroeging had onder andere te maken met de (boven de verwachting liggende) toename van het aantal topsporters dat van de regeling gebruikmaakt.

de B-status. Bovendien wordt in de regelingen geen rekening gehouden met de kosten per tak van sport of met de leeftijd van topsporters. De bijverdienregeling en de lage inkomensgrens om in aanmerking te komen voor een stipendium blijken op kritiek van topsporters te kunnen rekenen (Van Bottenburg et al., 2008).

4.3.2 Aanvullende voorzieningen

Naast de stipendiumregeling en de topsportspaarregeling heeft NOC*NSF, in samenwerking met onder meer het Ministerie van VWS, een breed pakket aan aanvullende voorzieningen ontwikkeld. Hiertoe behoren onder andere de vergoeding van de kosten die voor de uitoefening van topsport gemaakt worden. De financiering van de onkostenvergoeding voor topsporters met een A-status is afkomstig uit het Fonds voor de Topsporter. De kosten verbonden aan de onkostenvergoeding voor topsporters met een B-status worden volledig gedekt door NOC*NSF (Stichting Fonds voor de Topsporter, 2007).

Daarnaast is er ook nog de Bijzondere regeling onbetaald verlof (BROV). Deze regeling is ingesteld voor topsporters met een A-, HP- of B-status die geen gebruikmaken van het stipendium en die inkomen uit een baan hebben. Indien zij voor langere tijd onbetaald verlof opnemen, voorziet deze regeling in een uitkering ter hoogte van 100% van het wettelijk minimumloon. De kosten die gemoeid zijn met de uitvoering van de BROV worden volledig gedekt door NOC*NSF.

De meest recente meting van het topsportklimaat (Van Bottenburg et al., *verwacht* 2008) laat zien dat de BROV door topsporters hoog wordt gewaardeerd. Over deze regeling zijn topsporters wel licht kritischer dan over de stipendiumregeling en de onkostenvergoeding.

Ook in materiële zin is er sprake van ondersteuning. Topsporters die voor hun sportbeoefening vervoer nodig hebben, kunnen in aanmerking komen voor een auto (van NOC*NSF supplier Volkswagen) en voor ondersteuning bij allerlei zaken door Partners in Sport (zie § 2.2.4) zoals Randstad en Ernst&Young en Official Suppliers (zie § 2.2.4) zoals Zilveren Kruis/Achmea (SCP, 2006, p. 277). In dit verband zijn ook de eerder besproken Olympische Netwerken relevant. Deze netwerken bieden op regionaal

niveau sporttechnische, sportmedische, maatschappelijke en organisatorische ondersteuning.

4.4 Internationale competitie

Het kabinet heeft zich tot doel gesteld jaarlijks gemiddeld vijftien topsportevenementen met steun van de rijksoverheid te organiseren voor senioren, jeugd of mensen met een beperking (VWS, 2005). De ambitie om Nederland op sportgebied te laten behoren tot de top tien van de wereld, vertaalt zich zo ook in het topsportevenementenbeleid. Grote topsportevenementen, zoals wereldkampioenschappen, worden alleen door de rijksoverheid ondersteund als het sporten zijn waarbij Nederland tot de internationale top behoort of binnen vier jaar tot de top zou kunnen behoren (VWS, 2005). Bovendien dienen de evenementen onderdeel uit te maken van de evenementenkalender van NOC*NSF (VWS, 2006a). Deze meerjaarlijkse evenementenkalender wordt door NOC*NSF opgesteld, zodat initiatieven voor toekomstige topsportevenementen in Nederland op elkaar kunnen worden afgestemd en zo nodig tijdig aanpassingen kunnen worden gerealiseerd in topsportaccommodaties.

Het werven en organiseren van internationale topsportevenementen past binnen de Nederlandse Olympische ambitie (NOC*NSF, 2006). De organisatie van internationale sportevenementen is niet alleen een van de bouwstenen van een Olympisch sportklimaat. Positionering van Nederland als gastland voor topsportevenementen is ook noodzakelijk voor de eventuele kandidatuur voor de Olympische Spelen van 2028. Het budget van het Ministerie van VWS voor het programma Topsportevenementen bedraagt € 4,7 miljoen per jaar. Uit de meting van het Nederlandse topsportklimaat uit 2002 (Van Bottenburg, 2003) komt overigens naar voren dat 67% van de topsporters van mening is dat er onvoldoende topsportevenementen in eigen land worden georganiseerd. Ook anno 2008 zijn de topsporters nog altijd in meerderheid (59%) ontevreden over de aanwezigheid van topsportevenementen in eigen land. Het oordeel van de topsporters wordt echter wel positiever (Van Bottenburg et al., *verwacht* 2008).

Topsportevenementen in Nederland

Nederland is afgelopen jaren gastland geweest van tientallen topsportevenementen. Ook de komende jaren zullen topsporters in Nederland neerstrijken om te strijden in Europese kampioenschappen en wereldkampioenschappen. Nederland is onder meer gastland (geweest) voor:

- WK Atletiek voor gehandicapten 2006 - Assen
- WK Roeien voor junioren 2006 - Amsterdam
- EK Baanwielrennen 2007 - Alkmaar
- EK Fietscross 2007 - Zwolle
- EK Softball 2007 - Amsterdam
- EK Turnen 2007 - Amsterdam
- EK Badminton voor landenteams 2008 - Almere
- WK Vierspannen 2008 - Beesd
- EK Zwemmen 2008 - Eindhoven
- WK Schaatsen op sprintafstanden 2008 - Heerenveen
- WK Judo 2009 - Rotterdam
- WK Zwemmen voor gehandicapten 2010 - Eindhoven
- WK Tafeltennis 2011 - Rotterdam

4.5 Trainings- en wedstrijdfaciliteiten

Trainingsmogelijkheden en deelname aan internationale wedstrijden zijn belangrijke aspecten van een goed topsportklimaat. Het organiseren van internationale topsportevenementen vraagt om voldoende hoogwaardige topsportaccommodaties, die voldoen aan internationale standaarden. Het streven is per tak van sport één topsportaccommodatie te realiseren, die tevens voor internationale wedstrijden kan worden gebruikt (A-accommodaties). Daarnaast bestaan per sporttak op regionaal niveau trainings- en wedstrijdvoorzieningen (B-accommodaties). Topsportaccommodaties bieden topsporters vaak meer dan alleen trainings- en wedstrijd-faciliteiten. Vaak zijn het grote sportcomplexen, waar ook sportmedische en sportwetenschappelijke voorzieningen aanwezig zijn.

De ontwikkeling en realisatie van (top)sportaccommodaties wordt veelal gestuurd en gefinancierd vanuit gemeenten (zie § 2.2.3). In toenemende mate

worden daarbij allianties gesloten met bedrijfsleven en sportclubs. Ook exploiteren steeds meer particuliere partijen zelfstandig sportaccommodaties. De rijksoverheid draagt in sommige gevallen wel financieel bij aan de realisatie van topsportaccommodaties. Door overleg tussen gemeenten zet niet iedere regio in op dezelfde topsport. Zo 'heeft' Heerenveen het schaatsen, Haarlem het honkbal en Eindhoven het zwemmen. Ten opzichte van de nulmeting van het Nederlandse topsportklimaat in 2000 is de algemene waardering en tevredenheid van topsporters over de kwaliteit van de wedstrijdaccommodaties en de kwaliteit en beschikbaarheid van de trainingsaccommodaties in de afgelopen tien jaar toegenomen (Van Bottenburg, et al. verwacht 2008).

Sportaccommodaties in Nederland

Nederland telt ongeveer 31.000 hectare sportruimte, waaronder ruim 2000 overdekte accommodaties (zoals zwembaden, sporthallen, maneges en fitnesscentra) en ongeveer 4500 buitenruimtes (zoals voetbalvelden, atletiekbanen, buitenzwembaden en racecircuits) (Slingers, 2008). Het overgrote deel van de sportlocaties- en accommodaties wordt gebruikt voor breedtesport. Ook topsportaccommodaties, zoals het Nationaal Zwemcentrum de Tongelreep (Eindhoven), de Bosbaan (roeibaan in Amsterdam) en Thialf (schaatsen, Heerenveen), blijken in de praktijk te worden gebruikt voor breedtesportactiviteiten, zodat de exploitatie van de accommodaties rendabeler is (Slierings, 2008).

4.6 Coaches en trainers

Achter iedere topsporter staan een of meer topcoaches en trainers. Uit de meting van het topsportklimaat in 2008 blijkt dat topsporters tevreden zijn over het niveau van de trainers en coaches. Dat is het resultaat van uiteenlopende initiatieven om het niveau en de positie van coaches en trainers te verbeteren.

Aan het begin van deze eeuw werd namelijk gesignaleerd dat de wankelende maatschappelijke positie van topcoaches een belangrijk knelpunt is voor het Nederlandse topsportklimaat (SCP, 2005). Door de aard van het dienstverband

(veelal deeltijdfuncties op contractbasis), de arbeidsomstandigheden, de slechte carrièreperspectieven en het gebrek aan geld bij bonden voor bijscholing en specialisaties, zagen veel sportbonden hun topcoaches vertrekken naar het buitenland of naar functies buiten de sport (VWS, 2005).

Afgelopen jaren zijn er diverse initiatieven ontstaan om de positie van de Nederlandse topcoaches te verbeteren. Zo is het verbeteren van de professionele positie van topcoaches een van de speerpunten van het topsportbeleid van de rijksoverheid (VWS, 2005), uitgewerkt in het programma Coaches aan de top. Met dit programma, dat wordt uitgevoerd door NOC*NSF, biedt de sportsector topcoaches faciliteiten waardoor ze zich fulltime aan de training, coaching en begeleiding van topsporters kunnen wijden (VWS, 2006a). Bijvoorbeeld door het geven van een impuls aan goed werkgeverschap van bonden voor topcoaches én door scholing en ontwikkeling van coaches. Onderdeel van het programma Coaches aan de top is ook het persoonlijke opleidingsprogramma voor topcoaches: *MasterCoach in Sports*. Voor de periode 2007-2010 is voor Coaches aan de top in totaal € 18 miljoen beschikbaar.

Er zijn meer initiatieven. In 2006 zijn de Hogeschool van Amsterdam en de Hanzehogeschool Groningen, in samenwerking met NOC*NSF, gestart met een opleiding gericht op topcoaches: *TopCoach5*. Ook binnen de sportsector bestaan verschillende initiatieven gericht op de deskundigheidsbevordering van topcoaches. Op initiatief van zeven topcoaches werd begin 2006 NLCoach opgericht, een platform en kenniscentrum voor gediplomeerde topcoaches. Ook de bijeenkomsten van het Nationaal Coach Platform en het Olympisch Coach Platform, waar topcoaches uit verschillende takken van sport kennis en ervaring uitwisselen, dragen bij aan de kennisbevordering van coaches. NOC*NSF organiseert jaarlijks vier tot vijf expertmeetings voor kleine groepen coaches, waar specifieke onderwerpen ten aanzien van coaching worden besproken. Nederlandse topcoaches hebben bovendien toegang tot TECNet, de besloten internetsite van het Topsport Expertise Centrum. Deze website biedt mogelijk-

heden voor kennisoverdracht en -uitwisseling voor coaches en trainers uit verschillende sportdisciplines.

4.7 Wetenschappelijke ondersteuning

Zowel het Ministerie van VWS als NOC*NSF initiëren en ondersteunen wetenschappelijk onderzoek op topsportgebied. Bijvoorbeeld de onderzoeken naar het topsportklimaat. Aanleiding voor deze onderzoeken is de VWS sportnota *Wat sport beweegt* (VWS, 1996). In deze nota staat dat Nederlandse topsporters aanspraak kunnen maken op een topsportklimaat dat minimaal kan concurreren met dat in (wat betreft inwonersaantal en welvaartsniveau) vergelijkbare andere landen. De vraag is dan natuurlijk hoe dit te meten en te evalueren. In 1998 is daarvoor de nulmeting van het topsportklimaat gestart. Voor deze nulmeting is een instrument ontwikkeld om de relatie tussen topsportklimaat en topsportsucces te kunnen meten. Aan de hand hiervan is nagegaan welke factoren het topsportklimaat bepalen, hoe deze zijn te meten, wat er bekend is over het relatieve belang van de diverse factoren die het topsportklimaat bepalen en de mate waarin zij beïnvloed kunnen worden door het topsportbeleid. In 2002 heeft de eerste meting plaatsgevonden en de tweede meting wordt in 2008 afgerond.

Naast wetenschappelijk onderzoek wordt er geïnvesteerd in innovatie op het gebied van sport. Voorbeelden hiervan zijn de klapschaats, speciale zwem- en koelende kleding, hersteldranken en voedingssupplementen. Op het gebied van sportinnovatie is in 2006 een samenwerkingsinitiatief gestart tussen diverse universiteiten, kennisinstellingen, sportorganisaties, het bedrijfsleven en de Nederlandse overheid. Dit initiatief heeft eind 2006 geresulteerd in de oprichting door NOC*NSF en TNO Sport van de Stichting InnoSportNL. Deze stichting heeft als doel innovatieve toepassingen in de sport te stimuleren. Het budget van de stichting is € 30 miljoen voor vijf jaar. De rijksoverheid (waaronder het Ministerie van VWS) financiert de helft daarvan. De andere helft wordt betaald door universiteiten en kennisinstellingen (15%), sportorganisaties (10%) en het bedrijfsleven (25%) (InnoSportNL, 2006).

4.8 Resultaten van de programma's

In het volgende overzicht staan de in dit hoofdstuk besproken programma's, hun beoogde resultaten en de gerealiseerde resultaten medio 2008²³.

Beoogde resultaten vanaf 2005	Gerealiseerde resultaten medio 2008
In 2007 zijn er twintig LOOT-scholen in Nederland en bieden de mbo-opleidingen voor sport en bewegen vergelijkbare faciliteiten voor talentvolle sporters.	In Nederland zijn momenteel 24 LOOT-scholen. Van de 71 mbo-instellingen voeren de topsportcoördinatoren van 24 ROC's regelmatig overleg binnen het Platform Bewegen en Sport van de MBO Raad (Blom en Duijvestijn, 2008). Daarnaast heeft NOC*NSF zes mbo-scholen geselecteerd die in januari 2008 zijn gestart met de pilot 'MBO-LOOT'. Gezien de lagere urennorm (ongeveer 850 uren per jaar) is er voor topsporttalenten meer ruimte in het onderwijsprogramma. Tegelijkertijd is een onderzoek gestart naar de haalbaarheid en wenselijkheid van de invoer van een LOOT-model voor het mbo. Desgevraagd geeft het Ministerie van OCW aan dat de noodzaak voor LOOT-scholen in het mbo nog ter discussie staat.
Een gericht nationaal talentontwikkelingsprogramma leidt tot een toename van 10% van het aantal talentvolle sporters.	In de nota <i>De kracht van sport</i> (VWS, 2007) is dit percentage verhoogd tot 20%. Het Ministerie van VWS wacht op de uitkomsten van de thans lopende procesevaluatie van het totale sportprogramma van het ministerie. Deze evaluatie wordt uitgevoerd door het Mulier instituut. De resultaten hiervan worden eind 2008 verwacht.
350 A-sporters, inclusief die met een beperking, doen een beroep op de stipendiumregeling.	Uit het Jaarverslag 2007 van het Fonds voor de Topsporter blijkt dat van het gemiddeld aantal topsporters in 2007 (526) er 312 van hen een beroep doen op de stipendiumregeling.
Vijftig jonge nationale toptalenten worden ondersteund.	Het Ministerie van VWS geeft aan dat er op dit moment 26 nationale toptalenten (<i>high potentials</i>) zijn die worden ondersteund, van wie er twintig een beroep doen op de stipendiumregeling.

²³ De beoogde resultaten zijn gedestilleerd uit de verschillende beleidsnota's die sinds 2005 zijn verschenen, waar het jaartal van belang is, wordt dit in de tabel aangegeven.

Beoogde resultaten vanaf 2005	Gerealiseerde resultaten medio 2008
Met ingang van 2007 worden ongeveer 75 topcoaches van geselecteerde topsportonderdelen ondersteund.	Uit de door het Ministerie van VWS verstrekte rapportage <i>Coaches aan de top, versie oktober 2007</i> , blijkt dat er 67 coaches van geselecteerde topsportonderdelen worden gesteund. Zeven aanvragen zijn in behandeling. Het departement verwacht dat dit aantal ondersteunde coaches eind 2008 is opgelopen tot tachtig.
Het aantal sanctioneerbare zaken van dopinggebruik in de Nederlandse topsport is vanaf 2007 jaarlijks minder dan 1%.	Het Ministerie van VWS geeft aan dat het aantal sanctioneerbare zaken van dopinggebruik in de Nederlandse topsport in 2007 1,7% bedraagt.
In 2010 zijn er naar verwachting dertig tot veertig bondsplannen gerealiseerd, is bij twaalf Olympische Netwerken een uniform basispakket voor regionale begeleiding van talenten ingevoerd, zijn er vijf extra LOOT-scholen en is een model voor een LOOT-MBO ontwikkeld.	Met Ministerie van VWS geeft desgevraagd aan dat de sportbonden en de Olympische Netwerken nog maar net aan de slag zijn met de uitvoering van hun plannen. Zij moeten in 2009 daarover aan het departement verslag doen. Wat betreft de LOOT-scholen en de ontwikkelingen binnen het mbo, zie hiervoor.
Jaarlijks kunnen gemiddeld vijftien topsportevenementen van senioren, jeugd of mensen met een beperking met steun van het Rijk in Nederland worden georganiseerd.	Uit de door het Ministerie van VWS verstrekte rapportage <i>Gesubsidieerde evenementen, verleningsjaar 2007</i> , blijkt dat er in 2007 ongeveer twintig topsportevenementen zijn georganiseerd met steun van het Rijk.

5 De prijs van een medaille, de kosten van topsport

In dit hoofdstuk proberen we inzicht te geven in de kosten van topsport. Het is de achtste van de negen factoren uit hoofdstuk 1. We hebben onderzocht hoeveel geld er in Nederland per jaar door sportbonden aan topsport wordt besteed²⁴. We zijn er in onze berekeningen vanuit gegaan dat topsport en sportbonden onlosmakelijk met elkaar zijn verbonden. Bovendien wordt topsport in Nederland voornamelijk via de sportbonden gefinancierd en bekostigd. Op dit laatste is één duidelijke uitzondering, namelijk het 'Fonds voor de topsport'. Uitkeringen uit dit fonds komen rechtstreeks ten goede aan de topsporter zelf. Bij de berekening van de medailleprijs besteden we hier afzonderlijk aandacht aan. Voor onze berekening zien wij af van die kosten die niet door de sportbonden of het Fonds voor de Topsporter worden gemaakt. De kosten die NOC*NSF zelf maakt zijn dus uitdrukkelijk niet in onze berekeningen verwerkt.

²⁴ Voor een gedetailleerde beschrijving van de berekeningen, zie de methodologische verantwoording in bijlage 4.

Li Jiao

leeftijd 35 jaar
sport Tafeltennis

Jiao Li is geboren op 15 januari 1973 in Qingdao, China (Qingdao is de kuststad waar tijdens de Olympische Spelen 2008 de zeilwedstrijden werden gehouden). China beschikt bovendien over een infrastructuur waarbij jonge talentjes via stads- en provinciesportscholen worden opgeleid. Op deze sportscholen worden diverse sporten beoefend, maar tafeltennis is een nationale sport in China.

Jiao begon op zesjarige leeftijd als hobby met tafeltennis. Op haar negende kwam ze mede door het spelen van jeugdtoernooien als een talentje terecht op de stadssportschool van de stad Qingdao. De aanwezige faciliteiten en vooral de rol van de coach hebben een belangrijke invloed op haar ontwikkeling gehad.

Toen ze elf was, is Jiao geselecteerd voor het provincieteam en ging ze naar de provinciesportschool. De concurrentie en prestatiedruk waren groot. Jiao maakte veel trainingsuren, waardoor haar prestaties zich sterk ontwikkelden. Ze was klein voor haar leeftijd en had sterke concurrenten, en daardoor was ze voor de coach niet goed genoeg. Dit werkte demotiverend en was voor haar ook een reden om uiteindelijk op haar 21^e te stoppen.

Toen zij in 1999 naar Nederland kwam, pakte ze de draad weer op en begon ze bij DOV in Heerhugowaard te spelen, de plaats waar zij nog steeds woont. In Nederland heeft ze vooral geleerd om zelf na te denken: 'In China was ik meer gewend te doen wat de coach zei'. Jiao speelt tegenwoordig bij Li-Ning MF Services in Heerlen en sinds september 2004 komt ze uit voor Nederland. Zij is sinds 2005 Nederlands kampioen enkelspel, was in 2007 zelfs Europees kampioen enkelspel, en won in 2007 en 2008 de Europese Top-12. Daarnaast heeft zij individueel en met haar team verscheidene andere overwinningen behaald.

Topsport voor tafeltennissers in Nederland is moeilijk. 'Je moet veel zelf regelen en het is moeilijk om sponsors te vinden. Sporters uit andere landen krijgen premies als ze een wedstrijd winnen.' In vergelijking met China kost het veel moeite om een sparringpartner van niveau te vinden. Ook is de sportinfrastructuur in China beter. 'In China wordt bijna alles voor de sporter geregeld. De stadsschool kost de sporter niets, behalve de reiskosten naar de school. Op de provincieschool (internaat) wordt je eigenlijk werknemer, en naarmate je beter presteert, krijg je meer betaald.' In Nederland heeft Jiao moeite om trainingsaccommodatie te vinden. 'Ik train voornamelijk op Papendal en anders moet ik zelf ergens in het land accommodatie regelen'. Daarnaast zijn er in de zomermaanden nauwelijks tafeltennisactiviteiten in Nederland.

Toch denkt Jiao, dat ze in China niet hoger op de wereldranglijst had kunnen komen: 'In Nederland heb je meer kansen om te laten zien wat je kan, omdat er in Nederland minder concurrentie is. Hierdoor ben je ook gemotiveerder'.

Jiao Li is bekend met de topsportambities van Nederland. Ze weet dat er beleid is om sporters te helpen. In de praktijk merkt ze hier zelf weinig van. De projecten van het Ministerie van VWS komen ten goede van andere sporters of coaches: 'Het gaat uiteraard niet alleen om geld, maar het is wel belangrijk dat sporters in de kosten van hun levensonderhoud kunnen voorzien'.

Als Jiao staatssecretaris van sport zou zijn, zou zij graag meer ondersteuning en waardering aan de topsporters willen bieden. 'Dat is belangrijk voor de motivatie en komt het leveren van prestaties ten goede.' Bij de ondersteuning en waardering gaat het niet alleen om de financiële kant, maar ook om waardering in de vorm van meer faciliteiten voor topsporters. Jiao Li moest bijvoorbeeld zelf eens een delegatie uit China ophalen van Schiphol.

Je kaarten op tafel leggen

In de financiering onderscheiden wij drie hoofdstromen: publieke financiering²⁵, inkomsten uit De Lotto en private financiering. In dit hoofdstuk werken we deze stromen nader uit. Daarna kijken we naar de kosten van topsport bij de sportbonden en stellen vast hoe deze vanuit deze hoofdstromen zijn gefinancierd: welk deel is afkomstig van de overheid, welk deel van De Lotto, welk deel zijn sponsorgelden via NOC*NSF²⁶ en welk deel zijn eigen inkomsten van de sportbonden zelf. Ten slotte maken we een analyse van de kosten die via het Fonds voor de Topsporter lopen.

Om de prijs van een medaille te kunnen berekenen moeten we nog een stapje verder gaan. Je kunt deze prijs namelijk op verschillende manieren berekenen. Je kunt bijvoorbeeld de kosten van alle bonden aan topsport bij elkaar optellen. We willen alleen de prijs van een medaille op de Olympische Zomerspelen in Beijing 2008 berekenen. Het is dan natuurlijk niet reëel om kosten van de topsport van bijvoorbeeld de schaatsbond hierbij mee te tellen. We hebben daarom de bonden onderverdeeld in drie verschillende groepen, namelijk bonden van sporten die beoefend worden op de Olympische Zomerspelen, bonden van sporten die beoefend worden op de Olympische Winterspelen en bonden van sporten die op geen van beide spelen worden beoefend (zie hiervoor bijlage 5). Voor de kosten van de gehandicapte topsport hebben we een iets andere benadering gevolgd, die leggen we uit in § 5.3. Alle in dit hoofdstuk gepresenteerde bedragen zijn gemiddelden van de aan ons ter beschikking gestelde financiële gegevens over de jaren 2006 tot en met 2008²⁷, met uitzondering van de gegevens in § 5.1 waar de afzonderlijke jaren 2005 tot en met 2008 zijn gepresenteerd²⁸. Verder willen we nog wijzen op het volgende: de in dit hoofdstuk beschreven financieringsstroom vanuit het Ministerie van VWS en de daadwerkelijke uitgaven zijn moeilijk op elkaar aan

te sluiten door tijdsverschillen (bijvoorbeeld een storting in een fonds betekent niet tegelijk een uitgave ten laste van het fonds) en door verschillende boekhoudstelsels (kas-verplichtingenstelsel bij de rijksoverheid, baten-lastenstelsel bij NOC*NSF en de sportbonden). Hierdoor en door het voorbehoud dat wordt gemaakt in de methodische verantwoording zijn de financiële gegevens die vanaf paragraaf 5.2 worden gepresenteerd te beschouwen als een indicatie van de werkelijke kosten.

De relatie tussen de belangrijkste financieringsbronnen en de topsporter is schematisch weergegeven in de figuur op de volgende bladzijde.

5.1 De drie geldstromen naar topsport

5.1.1 Publieke middelen

We nemen in onze berekening alleen de financiering vanuit de rijksoverheid als vorm van publieke financiering van de topsport, omdat die stroom het meest expliciet aan topsport gekoppeld kan worden. Zoals in hoofdstuk 2 is beschreven dragen bijvoorbeeld ook gemeenten bij aan de ontwikkeling van topsport, echter op een indirecte manier, bijvoorbeeld via de bekostiging van sportaccommodaties. Overigens komt een deel hiervan via de kosten van de bonden ook weer in onze berekening terug.

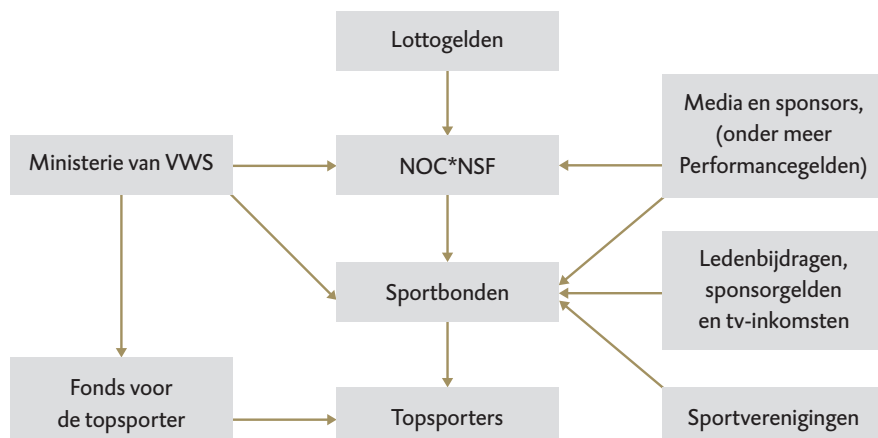
De rijks gelden komen voor het merendeel van het Ministerie van VWS. Zoals we in hoofdstuk 3 beschreven, voert het Ministerie van Defensie zelfstandig een topsportbeleid (DTS). Vanuit het Ministerie van BZK is het Politie Topsportproject in 2006 van start gegaan. De kosten die verbonden zijn aan de topsportprogramma's van de Ministeries van Defensie en van BZK zijn primair personele kosten. Dit deel van de kosten van topsport wordt in dit onderzoek verder buiten beschouwing

25 Strikt genomen is financiering geen goed woord in overheidsverband, de overheid financiert niet maar bekostigt. Uit oogpunt van uniform taalgebruik is toch gekozen voor het woord financiering, publieke financiering ten opzichte van private financiering.

26 De zogenoemde Performancegelden, zie hiervoor paragraaf 5.1.3

27 2006 en 2007 hoofdzakelijk realisaties, 2008 alleen begrotingen, gegevens afkomstig van NOC*NSF.

28 Gegevens afkomstig van het Ministerie van VWS en het College van Toezicht op de Kansspelen.

De belangrijkste financieringsbronnen en de topsporter.

gelaten. Ook de, soms aanzienlijke, kosten van de inzet van politie voor de handhaving van de openbare orde bij topsportevenementen blijven buiten beschouwing.

Ministerie van VWS

Zoals we in hoofdstuk 3 aangaven, ondersteunt het kabinet de ambitie van de sportsector om Nederland een plaats te laten verwerven in de internationale top tien landenklassering. Het bevorderen van topsport is

daarom al een aantal jaren een beleidsdoelstelling van het Ministerie van VWS. Voor het realiseren van deze doelstelling wordt een aantal subsidies en bijdragen ingezet. De uitgaven in de periode 2005 tot en met 2008²⁹ staan in tabel 5.1. De hogere uitgaven in 2006 worden onder andere veroorzaakt door een eenmalige bijdrage aan NOC*NSF voor de voorbereidingen op de Olympische Spelen 2008 van € 10 miljoen. Het bedrag is bedoeld voor 2006, 2007 en 2008. In 2008 zijn de sportuitgaven verhoogd op grond van het coalitieakkoord.

Tabel 5.1 Bijdragen en subsidies van het Ministerie van VWS (2005 t/m 2008, bedragen x €1000)

Uitgaven Topsport VWS	2005	2006	2007	2008
Evenementen en accommodaties	7.089	10.649	6.275	4.695
Hoogwaardige begeleiding/ coaching	4.720	4.697	4.886	4.584
Trainings- en wedstrijdprogramma	0	10.000	0	1.300
Stipendium	6.841	5.307	2.359	5.281
Dopingpreventie	1.366	1.649	1.475	2.020
Talenterkenning en -ontwikkeling	2.382	2.723	3.917	5.997
Innovatie	0	3.246	474	3.750
Totaal	22.398	38.271	19.386	27.627

29 Voor 2008 is in alle gevallen uitgegaan van de begrote bedragen.

Tabel 5.2 Begunstigden van de bijdragen en subsidies van het Ministerie van VWS (2005 t/m 2008, bedragen x €1000)

Uitgaven topsport VWS	2005	2006	2007	2008
Sportbonden	10.029	9.775	7.532	8.622
Fonds voor de Topsporter	6.841	5.307	2.359	5.281
NOC*NSF	903	11.369	5.700	6.750
Overige	4.625	11.820	3.795	6.974
Totaal	22.398	38.271	19.386	27.627

Tabel 5.3 Uitgaven van het Ministerie van VWS aan NOC*NSF (2005 t/m 2008, bedragen x €1000)

NOC*NSF	2005	2006	2007	2008
Evenementen en accommodaties	27	207	171	90
Hoogwaardige begeleiding/ coaching	561	593	4.557	4.515
Trainings- en wedstrijdprogramma	0	10.000	0	1.300
Dopingpreventie	0	5	5	0
Talenterkenning en -ontwikkeling	315	346	577	580
Innovatie	0	218	390	265
Totaal	903	11.369	5.700	6.750

Uit tabel 5.2 blijkt dat de belangrijkste begunstigden van de subsidies en bijdragen de sportbonden, NOC*NSF en het Fonds voor de Topsporter zijn. In het vervolg van deze paragraaf lichten we deze stromen kort toe.

NOC*NSF

In tabel 5.3 staan de uitgaven van het Ministerie van VWS aan NOC*NSF. Het bedrag van € 10 miljoen onder 'Trainings- en wedstrijdprogramma' is het eerder vermelde bedrag dat bedoeld is voor de voorbereidingen van de Olympische Spelen 2008. Sinds 2007 ontvangt NOC*NSF jaarlijks een bedrag van € 4,5 miljoen voor het programma Coaches aan de top (zie § 4.6). NOC*NSF besteedt de middelen niet zelf, maar verstrekt via het programma subsidies aan de sportbonden.

Fonds voor de Topsporter

De bijdrage aan het Fonds voor de Topsporter is bedoeld voor het uitkeren van een stipendium aan topsporters met een A-en HP-status met een inkomen dat lager is dan het minimumloon, zodat zij zich vrij kunnen maken voor hun sportcarrière (zie § 4.3.1).

Sportbonden

De sportbonden ontvangen van het Ministerie van VWS rechtstreeks subsidies voor evenementen en accommodaties en voor talenterkenning en -ontwikkeling. Tot 2007 ontvingen zij subsidies voor coaching, vanaf 2007 wordt deze subsidie via het NOC*NSF verstrekt uit het programma Coaches aan de top.

Overige

De overige begunstigden zijn vooral (sport)organisaties die topsportevenementen organiseren in Nederland, Stichting InnosportNL, die een jaarlijkse bijdrage van € 3 miljoen voor de ontwikkeling van grensverleggende innovatieve toepassingen ontvangt en (internationale) antidopingorganisaties die een bijdrage ontvangen om het dopinggebruik tegen te gaan. Omdat deze uitgaven niet rechtstreeks te relateren zijn aan de medailles die op de Olympische Spelen van Beijing 2008 zijn behaald zijn deze overige uitgaven buiten de medailleprijs gehouden.

5.1.2 De Lottogelden

De Lottogelden worden door het Ministerie van VWS gezien als private – consumptieve – gelden. De Lottogelden behoren daarmee niet tot de publieke middelen. De (substantiële) bijdrage vanuit De Lotto is een ‘eigen’ geldstroom waarover de sportsector zelf kan beschikken. De Lottogelden moeten wel worden besteed volgens de regels van de Wet op de kansspelen en er moet publiek verantwoording over worden afgelegd. Omdat deze scheiding van geldstromen transparant is, ziet het kabinet af van de oprichting van een sportautoriteit die de financiële middelen van de rijksoverheid en De Lotto over de sport verdeelt³⁰.

Sinds de oprichting van de Stichting de Nationale Sporttotalisator (De Lotto) eind 1960, ontvangt NOC*NSF jaarlijks ongeveer 70% van het nettorendement van De Lotto, en verdeelt dat vervolgens onder sportbonden en NOC*NSF zelf.

In ons onderzoek is duidelijk geworden hoe de sportbonden de Lottogelden verdelen over topsport en breedtesport. Er zijn geen openbare gegevens bekend over de exacte verdeling van de Lottogelden over de verschillende begunstigden. In tabel 5.4 staat welke bedragen uit de

Lottogelden 2005, 2006 en 2007 in totaal beschikbaar waren voor NOC*NSF.

Tabel 5.4 Voor NOC*NSF beschikbare Lottogelden 2005-2007 (bedragen x €1000)

Verslagperiode	Verstreekte Lottogelden aan NOC*NSF ³¹
2005	46,1 ³²
2006	44,3
2007	39,0

5.1.3 Private middelen

Sponsorgelden NOC*NSF (Performance 2008³³)

De topsportprojecten van NOC*NSF zijn ondergebracht in Performanceprogramma's. Doel is Nederland met de hoeveelheid behaalde medailles structureel in de internationale top tien te krijgen. Contracten worden in principe alleen afgesloten voor een hele Olympische cyclus van vier jaar (zie voor de partners § 2.2.4).

Van de opbrengsten uit de performancegelden is 70% voor de olympische topsport. Van deze 70% wordt 60% verdeeld over de sportbonden via een verdeelmodel dat is gebaseerd op de kansrijkheid op medailles. De rest van het bedrag is bestemd voor unieke projecten en activiteiten van sporters en bonden, die worden beoordeeld door de professionele prestatie managementstaf van NOC*NSF. Uit concurrentieoverwegingen verstrekt het NOC*NSF hierover geen nadere informatie.

Overige inkomsten

Naast de sponsorgelden die sportbonden ontvangen via NOC*NSF, de Lottogelden en de subsidies van het Ministerie van VWS, hebben de sportbonden nog overige inkomsten. Deze inkomsten bestaan uit:

³⁰ (VWS, 1995, p. 67).

³¹ Bron: 2005, 2006 en 2007, Jaarverslagen van het College van Toezicht op de Kansspelen, 2007 ook opgave NOC*NSF.

³² Volgens het Jaarverslag 2005 van De Lotto ontving NOC*NSF in 2005 €45,9 miljoen.

³³ Performance 2008 wordt gesponsord door de zes partners (zie ook hoofdstuk 3): DSM, Ernst & Young, De Lotto, de NS, Randstad en Unilever.

- contributies;
- licentiegelden, aansluitingsgelden en heffingen over verleende rechten;
- recettes en cursusgelden;
- schenkingen, legaten en erfstellingen;
- eigen sponsorbijdragen;
- donaties van begunstigers;
- overige baten, waaronder rente.

Een deel van deze inkomsten wordt ook gebruikt om de kosten van topsport mee te dekken (zie hiervoor de volgende paragraaf).

5.2 Hoe duur is topsport? De kosten van topsport

In deze paragraaf becijferen we de kosten voor topsport. Eerst gaan we in op de kosten van de sportbonden en vervolgens op de kosten voor het Fonds voor de Topporter. Ten slotte geven we een indicatie van het totaal aan publieke en semipublieke middelen dat gemiddeld jaarlijks naar de mogelijke nominatie van sporters voor de Olympische Zomerspelen 2008 in Beijing is gegaan. De kosten bestaan uit de subsidie van het Ministerie van VWS, uit de Lottogelden en uit de stipendia en onkostenvergoedingen van het Fonds voor de Topporter.

Het Ministerie van VWS beschouwt de Lottogelden als privaat. Omdat de Lottogelden wel moeten worden besteed volgens de Wet op de kansspelen en er publiek verantwoording over moet worden afgelegd beschouwen wij deze gelden als semipubliek. Private middelen (performance en overige kosten) hebben wij in onze berekening van de kosten van een olympische medaille buiten beschouwing gelaten.

³⁴ Berekend als de gemiddelde uitgaven over de jaren 2006-2008.

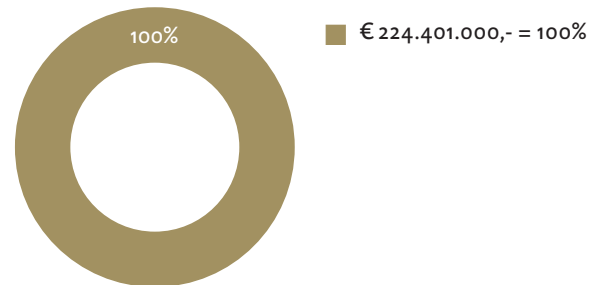
³⁵ Onder bonden verstaan we de sportbonden die bij NOC*NSF zijn aangesloten.

5.2.1 Kosten van de sport: de sportbonden

Kosten van de sport (totaal)

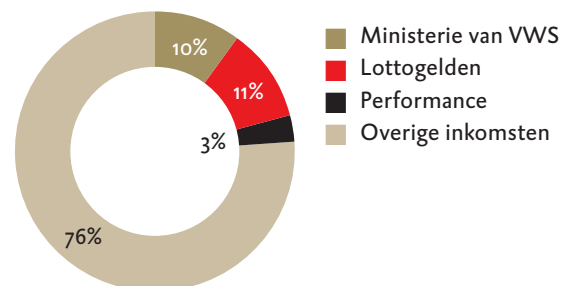
Per jaar³⁴ wordt gemiddeld het volgende bedrag door bonden³⁵ uitgegeven aan breedtesport en topsport samen:

Figuur 5.1 De totale kosten aan sport per jaar

Als we kijken naar de financiering van dit bedrag, dan zien we de volgende verdeling:

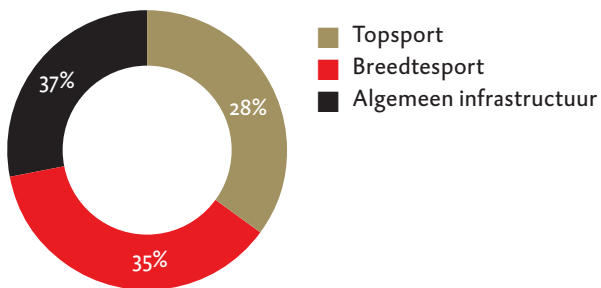
Figuur 5.2 De financiering van sport in het algemeen, naar herkomst

Hieruit blijkt dat het Ministerie van VWS gemiddeld 10% financiert van wat de sportbonden in Nederland aan sport uitgeven, een bedrag van ongeveer € 22 miljoen per jaar. Het aandeel van de Lottogelden is iets groter, namelijk ongeveer € 26 miljoen per jaar. Drie procent is afkomstig uit sponsorgelden via NOC*NSF (*Performance*). Het overgrote deel is afkomstig uit de sportsector zelf.

Als we kijken hoe dit bedrag verdeeld wordt over de verschillende vormen van sport (beleidsvelden), dan komt daar de volgende verdeling uit:

Figuur 5.3 Verdeling van de kosten van de sport naar beleidsveld

Alles wat niet onder de noemer topsport valt, beschouwen we als breedtesport. Dus ook de kosten voor 'Algemene infrastructuur' (geld bedoeld voor het algemeen functioneren van de bonden zelf) wordt tot de breedtesport gerekend. Zo gezien blijkt de kostenverdeling tussen topsport en breedtesport 28%-72% te zijn. Een verhouding die aardig overeenkomt met de kostenverdeling waar binnen de rijksoverheid van wordt uitgegaan, namelijk 25%-75% is. Hoewel het niet helemaal duidelijk is waarop deze verhouding is gebaseerd, is hierover in de afgelopen decennia tussen het Ministerie van VWS en de Tweede Kamer consensus ontstaan³⁶.

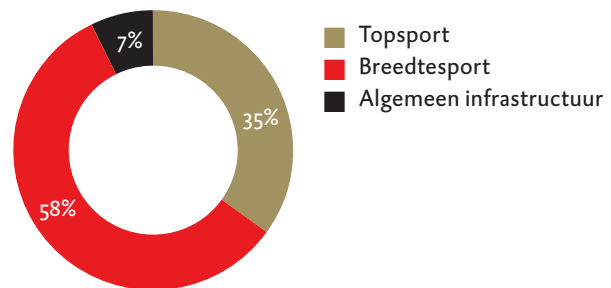
Verdeling financiering sport door VWS en De Lotto

Zoals uit bovenstaande blijkt zijn de totale kosten redelijk over top- en breedtesport verdeeld volgens de aanname 25%-75%. Geldt dit ook voor de verdeling van de subsidiegelden vanuit het Ministerie van VWS en voor de verdeling van de Lottogelden?

³⁶ Uit gesprekken met NOC*NSF en met prof. dr. M. Van Bottenburg, bijzonder hoogleraar Sportontwikkeling aan de Universiteit Utrecht, leiden we af dat, gezien de top tien ambitie en de toenemende investeringen in topsport door concurrerende landen, mag worden verwacht dat deze verdeling in de nabije toekomst ter discussie wordt gesteld als het gehele sportbudget niet verder wordt verhoogd.

Eerst kijken we naar de verdeling van de subsidiegelden van het Ministerie van VWS, zoals dit door de sportbonden is verantwoord:

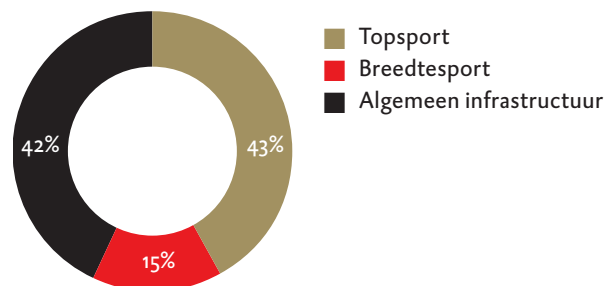
Figuur 5.4 Verdeling van de geldstromen van het Ministerie van VWS over de sport

Hieruit blijkt dat 35% van het subsidiegeld uiteindelijk aan topsport wordt besteed, het grootste deel van het geld komt bij de breedtesport terecht. De verdeling van het subsidiegeld over topsport enerzijds en breedtesport anderzijds is dus 35% - 65%.

In het geval van De Lottogelden is de verdeling weer anders:

Figuur 5.5 Verdeling van de Lottogelden over de sport

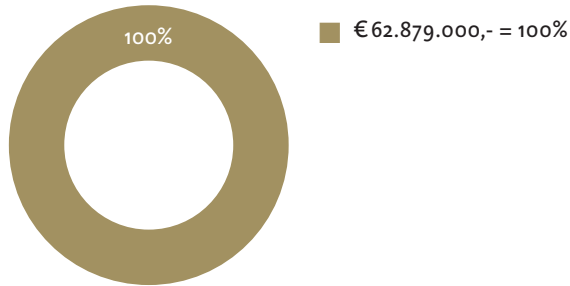

Van de Lottogelden wordt een nog groter deel besteed aan topsport, dan van de subsidiegelden van het Ministerie van VWS. In dit geval is de verhouding topsport - breedtesport zelfs bijna 45% - 55%.

Kosten van de topsport

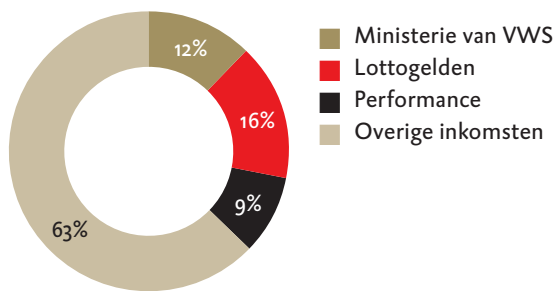
In zijn totaliteit geven de bonden per jaar gemiddeld het volgende bedrag aan topsport:

Figuur 5.6 Totale uitgaven aan topsport per jaar

Dit bedrag wordt op de volgende manier gefinancierd:

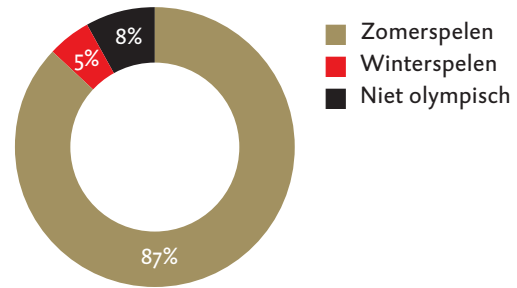
Figuur 5.7 Kosten topsport naar financieringsbron

Uit dit overzicht blijkt dat het grootste deel van de € 62,9 miljoen wordt gefinancierd door de bonden zelf. De overheid betaalt hieraan ongeveer 12% mee, een bedrag van € 7,5 miljoen. Van de Lottogelden wordt een bedrag van € 10,1 miljoen in topsport geïnvesteerd.

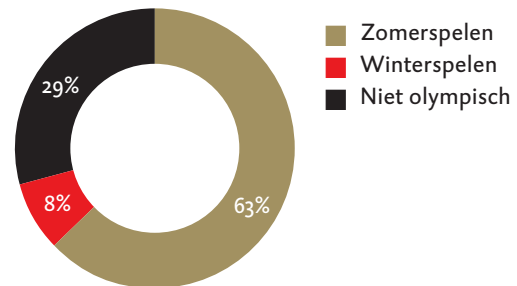
Uit figuur 5.8 blijkt dat het grootste deel van de subsidiegelden wordt besteed door bonden waarvan sporters zich konden nomineren voor de Olympische Zomerspelen. Van de € 7,5 miljoen aan subsidiegelden besteed aan topsport wordt een bedrag van € 6,5 miljoen door deze bonden besteed.

Figuur 5.8 Verdeling gelden over Zomer- en Winterspelen

Als we hetzelfde doen voor de Lottogelden, dan komt daar de volgende verdeling uit over Zomer- en Winterspelen:

Figuur 5.9 Verdeling Lottogelden over sporten voor Olympische Zomer- en Winterspelen

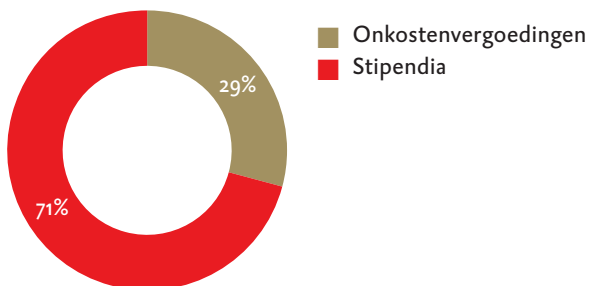
Ook bij de Lottogelden wordt het grootste deel van het geld besteed door bonden die sporters kunnen nomineren voor de Olympische Zomerspelen, in dit geval € 6,4 miljoen. De verdeling is echter geheel anders dan bij het subsidiegeld van het Ministerie van VWS. Van het subsidiegeld wordt maar een klein deel, namelijk 8% (€ 0,6 miljoen), besteed door bonden die geen olympische sporten vertegenwoordigen, bij de Lottogelden is dit aandeel veel groter, namelijk 29% (€ 2,9 miljoen).

5.2.2 Kosten van de topsport: het Fonds voor de Topsporter

Zoals in § 5.1.1 en 4.3 is aangegeven biedt de Stichting Fonds voor de Topsporter financiële voorzieningen aan topsporters die van NOC*NSF de A-, HP- of B-status hebben gekregen. Omdat de stipendia gefinancierd worden door het Ministerie van VWS en de onkostenvergoedingen door de renteopbrengsten van het fonds, behoeft de financiering geen nadere analyse. Wij behandelen in deze paragraaf dus alleen de kosten die relevant zijn voor de bepaling van de kosten van de medaille, te weten de stipendia en onkostenvergoedingen aan topsporters met een A- of HP-status.

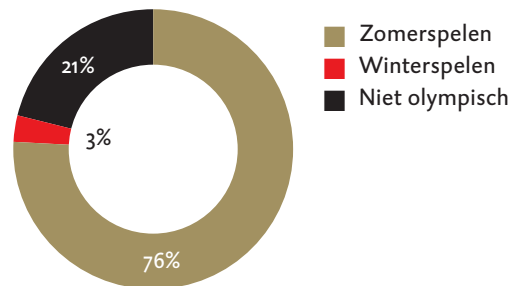
De gemiddelde jaarlijkse uitgekeerde onkostenvergoedingen en stipendia bedragen € 6,4 miljoen per jaar. De verdeling van de kosten van deze voorzieningen is als volgt:

Figuur 5.10 Verdeling onkostenvergoedingen en stipendia aan topsporters met een A- of HP-status

Uit figuur 5.11 blijkt dat net als bij de kosten van de topsport via de sportbonden het grootste deel toekomt aan sporters die zich kunnen nomineren voor de Olympische Zomerspelen. Dat is een bedrag van € 4,8 van de € 6,4 miljoen. De verhouding is voor onkostenvergoedingen en stipendia ongeveer gelijk.

Figuur 5.11 Verdeling gelden over Zomer- en Winterspelen

5.2.3 Publieke en semipublieke kosten van een olympische medaille

Als we alle in deze paragrafen berekende bedragen verzamelen, zien we dat in totaal € 17,7 miljoen is besteed aan sportbonden en sporters die zich konden nomineren voor de Olympische Spelen 2008 (zie tabel 5.5).

Aan de hand van dit bedrag kunnen we het antwoord geven op de vraag wat een olympische medaille heeft gekost. Zie hiervoor de inlegvellen achter in dit rapport en www.rekenkamer.nl.

Tabel 5.5 Gemiddelde jaarlijkse bijdragen aan nominaties voor de Olympische Spelen 2008 (bedragen x €1 000 000)

VWS	De Lottogelden	Fonds voor de Topsporter	Totaal
6,5	6,4	4,8	17,7

5.3 Gehandicaptensport

Voor de integratie van de gehandicaptensport in de reguliere sportbonden werd het voor de gehandicapten-top sport geormerkte geld door Gehandicaptensport Nederland over de verschillende sporten verdeeld. Met het proces van integratie verandert ook de verdeling. Indien een gehandicaptensport in een reguliere bond is geïntegreerd, krijgt deze bond het voor gehandicapten-top sport geormerkte geld. Bij de Lottogelden werd in 2006 nog iets minder dan de helft van het geld door gehandicaptensport Nederland verdeeld (€ 190.000,- van de € 400.000,-), in 2008 was dat nog geen 22% (€ 87.000,- van de € 400.000,-). Anders gezegd, van de 23 gehandicapten topsportonderdelen werden er in 2006 nog elf door Gehandicaptensport Nederland ondersteund. In 2008 waren dat er nog maar vier. Deze vier nog te integreren topsportonderdelen zijn: zwemmen, zeilen (twee klassen), en sportschieten. In tegenstelling tot de andere sportbonden ontvangt Gehandicaptensport Nederland als instelling nog wel een subsidie van het Ministerie van VWS, de instellingssubsidie (zie kader).

Instellingssubsidies

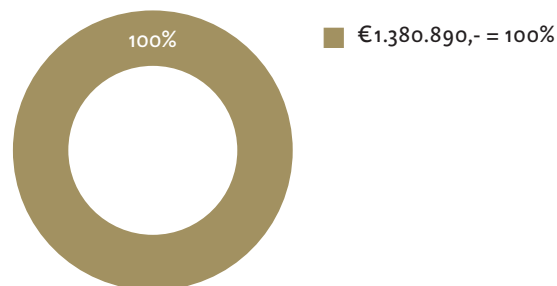
In september 2003 presenteerde het tweede kabinet-Balkenende de nota *Kennis, Innovatie, Meedoen. Beleid begrotingsubsidies VWS* (VWS, 2003). Hiermee besloot het Ministerie van VWS een einde te maken aan veel instellingssubsidies, waaronder een groot aantal subsidies aan sportorganisaties. Met het nieuwe beleid werd ook in de sport een duidelijke verantwoordelijkheidsverdeling aangebracht. Het up-to-date houden van de sportinfrastructuur werd niet langer een verantwoordelijkheid van het Ministerie van VWS geacht. De verantwoordelijkheid voor de organisatie van landelijke competities en kampioenschappen werd bij de bonden zelf gelegd. De subsidies voor algemeen functioneren van de sportbonden werd daarom gestopt.

Met het nieuwe beleid bleef het Ministerie van VWS wel landelijke organisaties voor onder meer gehandicapten steunen, waaronder dus ook Gehandicaptensport Nederland.

5.3.1 Publieke en semipublieke kosten van een paralympische medaille

Voor een indicatie van de prijs van een Paralympische medaille hebben we een iets andere benadering gekozen. Omdat bij de reguliere sportbonden het geld voor gehandicapten(top)sport niet meer afzonderlijk te identificeren is, moeten we hiervoor de gegevens van Gehandicaptensport Nederland gebruiken. We kunnen ook niet meer werken met gemiddelden over de jaren 2006-2008 aangezien de integratie van de gehandicapten(top)sport, zoals hier boven al gesignaleerd, van 2006 tot 2008 gewoon is doorgegaan. Om de meest accurate schatting te krijgen zijn we uitgaan van de gegevens uit het jaar 2006 van Gehandicaptensport Nederland. In dat jaar werd nog bijna de helft van de gelden voor de gehandicapten-top sport door deze bond zelf verdeeld. In dat jaar waren de kosten van de topsport als in figuur 5.12³⁷:

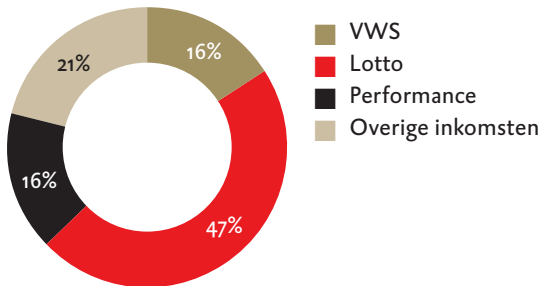
Figuur 5.12 Totale kosten gehandicapten-top sport door Gehandicaptensport Nederland in 2006

37 Hierbij zijn dezelfde berekeningsystematieken en brongegevens gebruikt als bij de reguliere topsport.

Het totaalbedrag van ongeveer € 1,4 miljoen werd gefinancierd volgens de verdeling in figuur 5.13.

Figuur 5.13 Kosten gehandicapentopsport naar financieringsbron in 2006

De rijksoverheid heeft hierin een aandeel van 16%, een bedrag van € 223.000. De Lottogelden hebben hier een aandeel van 47% in, een bedrag van € 644.000. Als we uitgaan van de volgende drie veronderstellingen kunnen we het bedrag schatten dat in totaal per jaar aan de gehandicapentopsport wordt uitgegeven:

- 1 In 2006 was iets meer dan de helft van de aangepaste sporten geïntegreerd in de reguliere sportbonden.
- 2 Integratie geeft een zeker synergievoordeel.
- 3 Het jaar 2006 is representatief.

Om die reden hebben we het bedrag van € 1,4 miljoen bijna verdubbeld. De totale kosten per jaar, gemaakt om een Paralympische medaille te behalen zouden dan neerkomen op € 2,5 miljoen per jaar. Analoog aan de berekeningen die we in de vorige paragrafen hebben uitgevoerd, laten we bij de kosten van een paralympische medaille de private middelen (performance en overige kosten) buiten beschouwing. De rijksoverheid zou van de € 2,5 miljoen 16% voor haar rekening nemen, wat overeenkomt met een bedrag van € 400.000,= per jaar. De Lottogelden nemen een veel groter deel voor hun rekening, namelijk 47%. Dat zou een bedrag zijn van € 1,2 miljoen per jaar.

Hiernaast komen nog de stipendia en onkostenvergoedingen die lopen via het Fonds voor de Topsporter.

Deze zijn voor Gehandicaptensport Nederland in de jaren 2006-2008 gemiddeld als volgt:

- onkostenvergoeding: € 100.000;
- stipendia: € 133.000.

Het totaal komt daarmee op € 233.000.

In tabel 5.6 staat een overzicht van de bedragen die het Ministerie van VWS, De Lotto en het Fonds voor de Topsporter uitgeven aan gehandicapten topsport.

Tabel 5.6 Gelden voor gehandicapentopsport (x €1000)

VWS	De Lottogelden	Fonds voor de Topsporter	Totaal
400	1.200	233	1.833

6 Prestaties op Olympische en Paralympische Spelen tot en met 2008

In 1896 werden op initiatief van baron Pierre de Coubertin de eerste moderne Olympische Spelen georganiseerd³⁸. Inmiddels zijn de Olympische Spelen uitgegroeid het meest bekende en belangrijkste sportfeest van de wereld. Zowel de Zomer- als de Winterspelen worden om de vier jaar gehouden. In dit hoofdstuk gaan we in op de prestaties van de Nederlandse topsporters op de Olympische- en Paralympische Spelen tussen 1988 en 2008. De meest recente Nederlandse prestaties, de Olympische medailles tijdens de Olympische Zomerspelen in 2008, en het antwoord op de vraag hoeveel een medaille (bij benadering) heeft gekost, staat op twee losse inlegvellen achter in dit rapport en op de website van de Algemene Rekenkamer, www.rekenkamer.nl.

³⁸ De eerste klassieke Olympische Spelen werden gehouden in 776 voor Christus in het Griekse Olympia. In het jaar 393 na Christus werden de Spelen door de Romeinse keizer Theodosius verboden, omdat hij ze zag als een heidens feest (bron: www.olympic.org).

Peter Pieters *(coach)*

Piet de Wit (teammanager)

sport **Baanwielrennen**

Levi Heimans (23 jaar)

Jenning Huizinga (24 jaar)

Geert-Jan Jonkman (24 jaar)

Pim Ligthart (20 jaar)

Jens Mouris (28 jaar)

Robert Slippens (33 jaar)

Peter Schep (31 jaar)

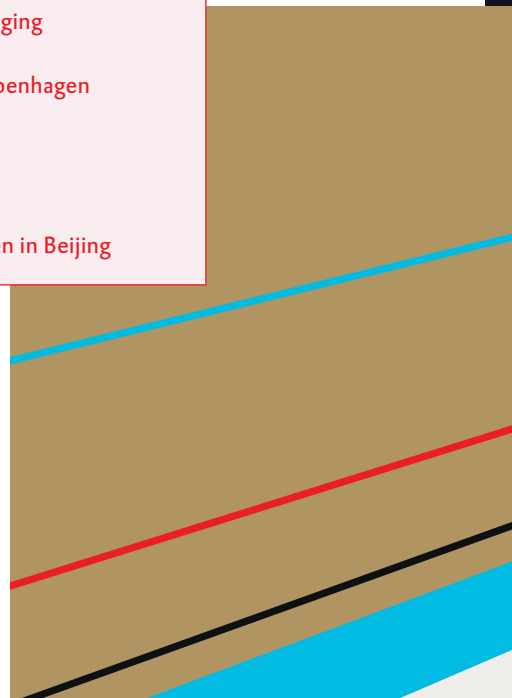
In 1999 begon coach Peter Pieters aan zijn missie: het Nederlandse baanwielrennen weer nationaal en internationaal op de kaart krijgen. En met succes. In de afgelopen negen jaar hebben de Nederlandse baanwielrenners verschillende Europese, en Olympische titels en wereldtitels weten te behalen.

Veel van de talentvolle baanrenners zijn al op jonge leeftijd in aanraking gekomen met het baanwielrennen. 'Sommigen zijn vanuit de junioren gekomen, anderen zijn op jonge leeftijd 'van de weg geplukt' door de huidige of voormalige bondscoach', zo legt teammanager van de Nederlandse baanselectie, Piet de Wit, uit. 'Veel renners hebben vervolgens een liefde voor de baan ontwikkeld. Jongens die op de baan zijn begonnen, maar nu voornamelijk op de weg rijden, komen terug naar de baan voor de Olympische Spelen.'

De meest ideale situatie voor de baanwielrenners zou zijn dat ze één op één worden gecoacht. 'In Nederland hebben we daar helaas het geld niet voor', aldus De Wit. De Nederlandse baanploeg heeft slechts een beperkt budget, dat overwegend (80%) afkomstig is van NOC*NSF en voor 20% van de KNWU. Slechts een gedeelte van het budget van de KNWU is beschikbaar voor het baanwielrennen. Het geld moet namelijk worden verdeeld tussen de verschillende fietsdisciplines, zoals de weg, de baan, het mountainbiken en het veldrijden, zowel voor de top- als de breedtesport.

Aansprekende resultaten Nederlandse baanwielrenners

- 2004** **LeontienZijlaard-van Moorsel**
brons Olympische Spelen in de achtervolging
zilver Olympische Spelen in de sprint
- 2005** **PeterSchep, Jens Mouris, Levi Heimans en Niki Terpstra**
tweede op wereldkampioenschap in de ploegenachtervolging
TheoBos
eerste op wereldkampioenschap bij 1 kilometer
DannyStam en Robert Slippens
eerste op Zesdaagse Rotterdam
- 2006** **PeterSchep**
eerste op wereldkampioenschap in de puntenkoers
TheoBos
eerste op wereldkampioenschap in de sprint en bij Keirin
JensMouris
eerste op Europees Kampioenschap bij Omnium (elite)
Geert-JanJonkman, Niki Terpstra, Jens Mouris en Levi Heimans
tweede bij de wereldbeker ploegenachtervolging
DannyStam en Robert Slippens
eerste bij de zesdaagse van Kopenhagen, Berlijn, Bremen en Rotterdam
- 2007** **TheoBos**
eerste op wereldkampioenschap in de sprint en tweede bij Keirin
Peter Schep en Danny Stam
tweede op wereldkampioenschap in de koppelkoers
Peter Schep en Jens Mouris
eerste op Europees Kampioenschap in de ploegkoers
Pim Ligthart
eerste op Nederlands Kampioenschap in Omnium (beloften)
- 2008** **JenningHuizinga**
tweede op wereldkampioenschap in de individuele achtervolging
Pim Ligthart
eerste bij de puntenkoers op de wereldbekerwedstrijd in Kopenhagen
Teun Mulder
eerste op wereldkampioenschap in 1 km TT
Marianne Vos
eerste op wereldkampioenschap in de puntenkoers
gouden medaille bij de puntenkoers op de Olympische Spelen in Beijing

De coaching en training van de nationale baanselectie ligt in handen van Pieters, daarbij terzijde gestaan door teammanager De Wit. Omdat de jeugdselectie geen fulltime (juniores)trainer heeft, heeft Pieters hiervoor ook de verantwoordelijkheid. De Wit geeft aan dat het team rond de baanploeg voor het overgrote deel bestaat uit mensen met een voorliefde voor de wielersport, die bereid zijn zich tegen een dagvergoeding in te zetten voor de selectie. 'Neem bijvoorbeeld de mecaniciens van de ploeg. Hij ontvangt voor zijn werkzaamheden alleen een dagvergoeding. Als je geen liefhebbers hebt, heb je niemand. Eigenlijk zou je jonge mensen moeten hebben die een team draaiende houden, maar mensen hebben tegenwoordig weinig tijd en nemen geen genoegen met alleen een dagvergoeding.'

Het baanwielrennen is specialistisch geworden. 'Voorheen ging je rijden als je talent had. Tegenwoordig moet je systematisch trainen om beter te worden en daardoor bereik je een hoger niveau. Dit hogere niveau vraagt om meer begeleiding'. De Wit hoopt dat met het oog op de Olympische Spelen van 2012 de begeleiding uitgebreid kan worden. Zelf zal hij na de Olympische Spelen in Beijing zijn functie als teammanager neerleggen. In zijn opvolging is vooralsnog niet voorzien.

Het beperkte budget van de Nederlandse baanploeg leidt ook tot logistieke problemen. Het transporteren van fietsen is een complexe en dure aangelegenheid. Vliegtuigmaatschappijen stellen maxima aan het gewicht van extra bagage, waardoor het niet altijd mogelijk is voor elke renner reservefietsen en een wegfiets mee te nemen. Vervoer per container is ook geen optie meer, aldus De Wit: 'Het is voorgekomen dat we fietsen in een container hadden laten vervoeren. De container was op de dag van de wedstrijd echter nog niet gearriveerd, waardoor we genoodzaakt waren ter plaatse fietsen te lenen'. Soms moet de afweging worden gemaakt om een wedstrijd te laten schieten vanwege de kosten van het vervoer. Landen zoals het Verenigd Koninkrijk kunnen beter meegaan met ontwikkelingen in de wielersport omdat zij over meer middelen beschikken.

Het beperkte budget maakt dat De Wit vaak voor originele oplossingen moet zorgen. 'Op dit moment hebben we acht hometrainers op de ambassade in China staan'.

Vanuit NOC*NSF heeft de baanploeg materiële en financiële ondersteuning ontvangen waardoor ze aan de verplichte deelname aan wereldbekerwedstrijden (vier tot vijf wedstrijden over de hele wereld) voor de kwalificatie voor de Olympische Spelen en de wereldkampioenschappen. Verder krijgen ze ondersteuning in de vorm van onder meer een krachthonk, een krachttrainer en een scooter die wordt ingezet bij de trainingen. De fietsen zijn gesponsord. 'Na de Olympische Spelen van Athene heeft fietsenfabrikant Koga-Miyata aangeboden samen met ons een fiets te ontwikkelen.' De Wit vult aan: 'We doen lang met het beschikbare materiaal. Fietsen die niet meer door de topselectie worden gebruikt, schuiven door naar lagere teams'.

Op de vraag waar de renners tegenaan lopen op hun weg naar de Olympische Spelen zegt Robert Slippens: 'Als je als baanwielrenner alleen met de Olympische Spelen bezig zou zijn, zijn je inkomsten niet toereikend om er een gezin mee te kunnen onderhouden. Verschillende renners verkrijgen daarom aanvullende inkomsten uit het rijden van zesdaagsen. Bovendien staan de meeste renners onder contract van een ploeg'.

Zowel De Wit als de baanploeg geven aan dat veel jonge talentvolle baanwielrenners de overstap maken naar wegploegen. 'Ze maken de keuze voor het grote geld. Grote wegploegen betalen al gauw €30.000-€40.000 per jaar, terwijl veel baanrenners moeten zien rond te komen van het stipendium aangevuld met start- en prijzengeld.' De Wit geeft aan: 'De KNWU heeft soms jaren in de renners geïnvesteerd, maar de renners staan er niet onder contract en dus krijgt de KNWU voor een dergelijke overstap niet betaald. Als ze door een grote sponsor ingelijfd worden, heb je er niets meer over te zeggen'. De invoering van transfersommen in het baanwielrennen is aldus de renners 'ondenkbaar'. 'De commercie die kenmerkend is voor de voetbalwereld, speelt niet bij het baanwielrennen.'

Het combineren van een wielercarrière op de weg en de baan is overigens niet onmogelijk, zo laat de carrière van Niki Terpstra zien. Hij fietste dit jaar in de Tour de France, maar is ook kandidaat voor de Olympische baanploeg. Slippens stelt: 'een combinatie tussen weg- en baanrijden is goed mogelijk als je een ploeg weet te vinden waar je kunt regelen dat je in de winter een aantal maanden op de baan rijdt en in de zomermaanden op de weg'. Toch leert de praktijk, aldus de renners, dat grote wegploegen renners vaak verbieden nog langer uit te komen op de baan.

De situatie in het Verenigd Koninkrijk wordt door het merendeel van de renners als ideaal gezien. 'Tot 2016 weten ze precies wat ze van plan zijn met welke renner.' Bovendien wordt in landen als het Verenigd Koninkrijk en Nieuw-Zeeland veel geld in de jeugd geïnvesteerd. Dit heeft al diverse talentvolle baanrenners opgeleverd. Volgens De Wit gebeurt dit in nog Nederland veel te weinig: 'Nu staat er een mooie ploeg, maar wil Nederland ook de komende jaren internationaal mee kunnen blijven doen, dan is het van belang dat er een systeem wordt opgezet, onder meer op het gebied van talentherkenning en opleidingen'. Ten aanzien van talentherkenning constateren de renners dat veel succesvolle baanwielrenners van nu afkomstig zijn uit Noord-Holland, waar de enige twee overdekte wielervedbanen van Nederland liggen. 'Als er in Nederland meer banen zouden zijn, zouden er meer talenten komen bovendrijven. Dit zou zeker ten goede komen aan het niveau van de baanwielersport'.

Enkele renners uit de selectie combineren de wielercarrière met een studie. Pim Ligthart heeft afgelopen jaar het vwo afgerond. 'Doordat ik op een LOOT-school zat heb ik veel vrijstellingen kunnen krijgen en was het bijvoorbeeld mogelijk dat ik in het buitenland tentamens maakte via internet'. Ligthart geeft aan vooralsnog niet te starten met een studie aan de universiteit, maar zich eerst geheel te gaan richten op zijn wielercarrière.

Hij heeft ze niet alle vijf op een rijtje

‘Anders kan ik allebei maar half doen.’

Levi Heimans geeft aan de combinatie tussen topsport en zijn studie aan de universiteit wel eens lastig te vinden. ‘Topsport vereist dagelijkse training. In de winter ben je vaak en veel in het buitenland in verband met de wereldbekerwedstrijden. Overigens is de Vrije Universiteit wel bereid rekening te houden met mijn wielercarrière’. Heimans geeft aan dat het bij de combinatie sport en studie belangrijk is prioriteiten te stellen: ‘In de aanloop naar de Olympische Spelen is het wielrennen het allerbelangrijkste. Daarna zal er weer meer tijd zijn voor mijn studie’.

In het maken van keuzes rond loopbaan en studie ervaren de renners de steun van vrienden en familie als het belangrijkste. De loopbaanbegeleiding vanuit NOC*NSF speelt een minder belangrijke rol. ‘Het NOC*NSF beseft niet altijd welke investering voor een wielercarrière nodig is’. Eén van de renners haalt een voorbeeld aan: ‘Bij mijn intakegesprek voor de A-status werd door NOC*NSF aangeboden uitzendbureau Randstad te bellen, zodat ik naast het wielrennen nog halve dagen kon gaan werken’.

De Wit is van mening dat de trainingsaccommodaties voor het baanwielrennen de afgelopen jaren zijn verbeterd. ‘De wielersbaan in Alkmaar was tot enkele jaren geleden slechts gedeeltelijk overkapt, nu geheel’. Overigens kent Nederland op dit moment slechts twee overdekte accommodaties voor het baanwielrennen: de wielersbaan in Alkmaar en het Velodrome in Amsterdam. In het najaar van 2008 zal in het Omnisportcentrum in Apeldoorn een nieuwe baan worden geopend, en daar wordt in 2011 het WK baanwielrennen gehouden. In aanloop naar de Spelen heeft de Nederlandse selectie ook enkele weken getraind op de Eddy Merckx wielersbaan in Gent, die overeenkomstig de 250-meterbaan in Beijing, lange rechte stukken en korte steile bochten heeft.

De Nederlandse topselectie traint op de baan in Alkmaar. Voor renners uit de selectie, die niet in de omgeving van Alkmaar wonen, heeft de KNWU afspraken gemaakt met de woningbouwverenigingen in de omgeving. ‘Om te voorkomen dat de renners veel tijd kwijt zijn aan reizen naar Alkmaar, kunnen de jongens verblijven in antikraakwoningen in de omgeving’. Vanaf 1 september 2008 start er een pilotproject, waarbij een aantal renners uit de jeugdselectie (vanaf zestien jaar) op Papendal zal gaan wonen en trainen.

Slippens, die al enige jaren meedraait als succesvol baanwielrenner, geeft aan dat het topsportklimaat ten opzichte van tien jaar geleden is verbeterd. ‘De faciliteiten en het materiaal zijn in de loop van de jaren zeker verbeterd. Enkele jaren geleden hadden we bijvoorbeeld alleen een half overdekte wielersbaan. Ook het budget van de bond is in de loop der jaren hoger geworden’.

Als hij staatssecretaris van sport was, zou Schep willen investeren in het Nederlandse topsportklimaat. Huizinga zou daarentegen het bedrijfsleven willen stimuleren te investeren in de sport in Nederland. Teammanager De Wit pleit voor het terugbrengen van het gymnastiekonderwijs op de basisschool. 'Het is belangrijk dat kinderen vroeg kennismaken met sport. Bovendien is het voor de topsport belangrijk dat er nieuwe aanwas van onderop komt. Anders heb je als sportsector knowhow en middelen, maar geen talenten'. Aansluitend hierop zou Pieters als staatssecretaris van sport sportverenigingen willen subsidiëren, zodat contributies omlaag kunnen en meer kinderen kunnen gaan sporten.

Tabel 6.1 Prestaties Nederland Olympische Spelen 1998-2006

Zomer- of Winterspelen	Jaar	Plaats	Goud	Zilver	Brons	Plaats eindklassement
Zomerspelen	1988	Seoel - Zuid-Korea	2	2	5	21
Winterspelen	1988	Calgary - Canada	3	2	2	7
Zomerspelen	1992	Barcelona - Spanje	2	6	7	18
Winterspelen	1992	Albertville - Frankrijk	1	1	2	12
Winterspelen	1994	Lillehammer - Noorwegen	0	1	3	18
Zomerspelen	1996	Atlanta - VS	4	5	10	15
Winterspelen	1998	Nagano - Japan	5	4	2	6
Zomerspelen	2000	Sydney - Australië	12	9	4	8
Winterspelen	2002	Salt Lake City - VS	3	5	0	9
Zomerspelen	2004	Athene - Griekenland	4	9	9	18
Winterspelen	2006	Turijn - Italië	3	2	4	9
Zomerspelen	2008	Beijing - China	Zie achter in rapport			

6.1 Prestaties

Vanaf eind jaren negentig lijken de Nederlandse topsporters steeds beter te gaan presteren op de Olympische Spelen. In 1998, 2000, 2004 en 2006 eindigde Nederland zelfs in de top tien van het uiteindelijke medailleklassement per land. De Spelen van 2004 vormen daarop een uitzondering: in Athene kwam Nederland, ondanks de 22 behaalde medailles, niet verder dan de achttiende plaats in het eindklassement.

De Nederlandse prestaties bij de Paralympische Spelen blijven daarentegen steeds meer achter. Hoewel Nederland bij de zomerspelen in 1988, 1992 en 1996 nog tot de tien best presterende landen behoorde, werden tijdens de laatste drie zomerspelen steeds minder topsportsuccessen geboekt.

Internationale concurrentie

De internationale concurrentie tijdens de Paralympische Spelen is afgelopen jaren sterk toegenomen. Zo namen in 1988 nog zestig landen en 3057 sporters deel aan de Paralympische Zomerspelen, in 2006 waren dit maar liefst 135 landen, die in totaal 3808 topsporters afvaardigden. Tijdens ons onderzoek was de schatting voor de spelen van 2008 in Beijing: 150 landen, die in totaal 4000 topsporters afvaardigen.

Voor de winterspelen van 2004 wist zelfs geen enkele Nederlandse paralympische sporter zich te kwalificeren, daarbij moet worden opgemerkt dat Nederland geen echt wintersportland is. De goede resultaten bij de Olympische winterspelen worden overwegend geboekt bij de schaatsonderdelen, maar het schaatsen is geen paralympische discipline.

Tabel 6.2 Prestaties Nederland Paralympische Spelen 1988-2006

Zomer- of Winterspelen	Jaar	Plaats	Goud	Zilver	Brons	Plaats eindklassement
Zomerspelen	1988	Seoel - Zuid-Korea	31	25	30	8
Winterspelen	1988	Innsbruck - Oostenrijk ³⁹	0	0	0	16
Zomerspelen	1992	Barcelona - Spanje	14	14	11	9
Winterspelen	1992	Albertville - Frankrijk	0	0	0	19
Winterspelen	1994 ⁴⁰	Lillehammer - Noorwegen	1	0	3	15
Zomerspelen	1996	Atlanta - VS	17	11	17	8
Winterspelen	1998	Nagano - Japan	0	1	1	20
Zomerspelen	2000	Sydney - Australië	12	9	9	15
Winterspelen	2002	Salt Lake City - VS	1	3	0	15
Zomerspelen	2004	Athene - Griekenland	5	11	13	27
Winterspelen	2006	Turijn - Italië	Geen Nederlandse deelname			
Zomerspelen	2008	Beijing - China	Zie achter in het rapport			

6.2 Indices

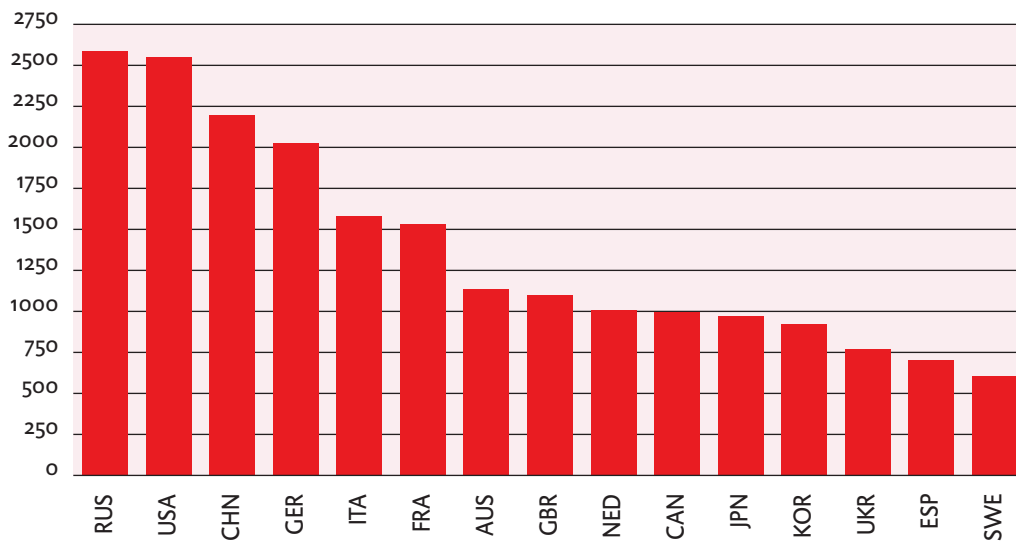
NOC*NSF heeft een index ontwikkeld, de zogenoemde World Sports Nations Index (WSNI), waarbij de positie van Nederland als topsportland kan worden afgezet tegen buitenlandse topsportprestaties. In de index worden de resultaten van wereldkampioenschappen en Olympische Spelen meegenomen. Met de index, die eens per kwartaal verschijnt, wordt verder gekeken dan alleen gewonnen titels en medailles, aangezien ook een klassering bij de beste acht in de waardering wordt meegenomen.

39 Wegens financiële en logistieke problemen vonden de Paralympische winterspelen van 1988 niet in dezelfde stad als de Olympische Winterspelen plaats. Er werd daarom gekozen voor Innsbruck, waar ook de Paralympische Spelen van 1984 waren.

40 Aanvankelijk werden de Olympische Winter- en Zomerspelen steeds in hetzelfde jaar gehouden, maar in 1986 bracht het IOC daar verandering in. De winterspelen kregen met ingang van 1994 een eigen cyclus, steeds in het tweede kalenderjaar na de Olympische Zomerspelen. De reden van dat besluit was dat de Amerikaanse televisiestations die het overgrote deel van de uitzendrechten betaalden, niet meer bij machte waren om in één jaar de kosten van zowel winter- als zomerspelen te dragen.

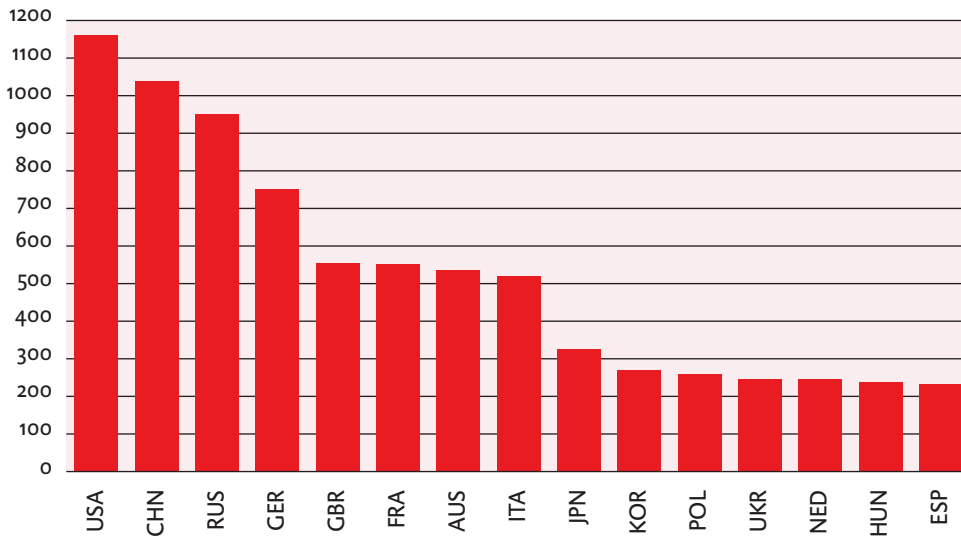
De WSNI is de opvolger van de NOC*NSF Topsport Index. De Topsport Index gaf een doorlopende indicatie van de prestaties van de Nederlandse topsporters. Met dit meetinstrument kon echter niet worden vergeleken of Nederland beter is gaan presteren ten opzicht van andere landen. Dat kan met de WSNI wel. Het is de bedoeling dat vergelijkbare overzichten ook voor de gehandicaptensport worden ontwikkeld.

Figuur 6.1 WSNI van 1 juli 2008, alle topsportonderdelen

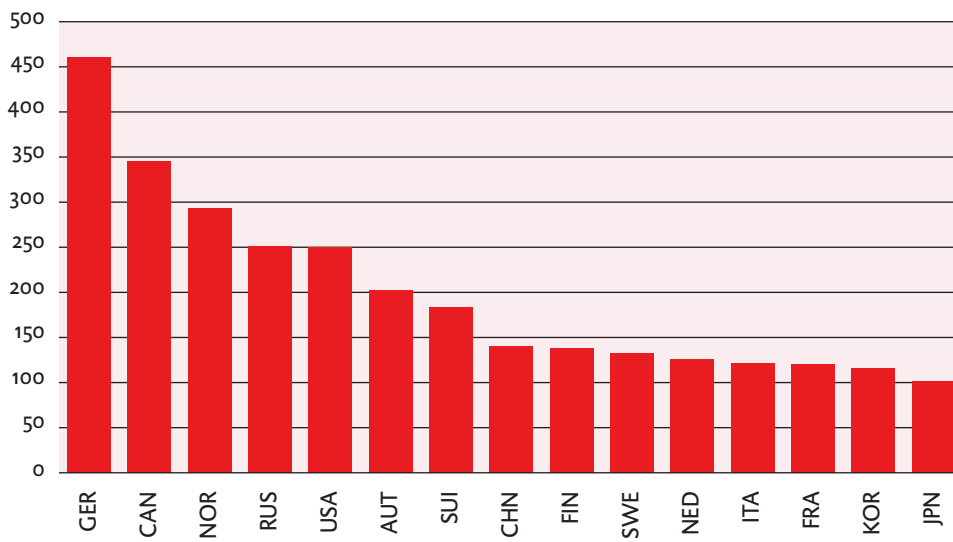

Nederland staat op plaats negen, vlak achter Australië en Groot-Brittannië en vlak voor Canada, Japan en Zuid-Korea. Rusland neemt nu de eerste positie in.

Figuur 6.2 WSNI van 1 juli 2008, alleen Olympische Zomerspelen

Figuur 6.3 WSNI van 1 juli 2008, alleen Olympische Winterspelen

7 Conclusies en aanbevelingen

In dit hoofdstuk schetsen we eerst een algemeen beeld dat oprijst uit ons onderzoek naar de kosten en opbrengsten van het topsportbeleid in Nederland. Aansluitend formuleren we enkele uitdagingen en aanbevelingen.

7.1 Algemeen beeld

Topsport in Nederland heeft sinds de jaren tachtig een stormachtige ontwikkeling doorgemaakt. Gingen Nederlandse topsporters voor die tijd doorgaans op amateuristische basis door het leven, nu is er sprake van een professioneel uitgevoerd topsportbeleid. Topsport als zodanig wordt erkend, de financiële positie van topsporters is verbeterd evenals de voor hen beschikbare voorzieningen, begeleiding en trainingsmogelijkheden. Op verbeterpunten, zoals talentherkenning en -ontwikkeling, wordt geïnvesteerd. De staatssecretaris van VWS intensificeert de komende jaren het topsportprogramma om daarbij te bereiken dat het aantal Nederlandse talenten – met en zonder handicap – dat uitzicht heeft op de internationale top (dan wel die top ook daadwerkelijk bereikt) – in 2011 gegroeid is met 20% ten opzichte van 2007. De activiteiten die in het kader van het topsportbeleid worden uitgevoerd om het Nederlandse topsportklimaat te verbeteren staan vrijwel alle in het licht van de top tien ambitie van de sportsector, die van overheidswege wordt ondersteund.

Topsport in haar algemeenheid heeft onder druk van internationale ontwikkelingen (*global sporting arms race*) en de toenemende commercialisering steeds meer een eigenstandige dynamiek gekregen. In Nederland is topsport vooral een zaak van de georganiseerde sport zelf. De vereniging NOC*NSF vervult hierin een voortrekkersrol. NOC*NSF heeft de regie over de koers van het sportinhoudelijke beleid én over de verdeling van de voor sport beschikbare publieke middelen en de Lottogelden. Gegeven de autonomie van de private sportsector heeft de rijksoverheid – in het bijzonder het Ministerie van VWS – in beginsel een faciliterende en stimulerende rol.

7.2 Uitdagingen

Dit afscheidsonderzoek is in hoge mate beschrijvend van aard. Het vormt aan het begin van de volgende olympische cyclus een goede basis voor het volgen van het topsportbeleid met de uitgesproken nationale olympische ambitie in het verschiep. Bij dit onderzoek is ons een aantal zaken die raken aan het sportbeleid

van het Ministerie van VWS opgevallen. We noemen vier uitdagingen voor het beleid:

Uitdaging 1

Allereerst kent het ministerie brede maatschappelijke belangen aan topsport toe: topsport staat symbool voor ambitie, stimuleert het saamhorigheidsgevoel, brengt mensen in beweging, geldt als bron voor ontspanning en bevordert het Nederlandse imago in binnen- en buitenland. Voor het realiseren van deze belangen is het sportdepartement echter in belangrijke mate afhankelijk van de samen- en medewerking met NOC*NSF (en de sportbonden). In ons onderzoek hebben wij vastgesteld dat deze samen- en medewerking zich op dit moment laat kenmerken als een ‘subtiel samenspel’. Mede kijkend naar de uitgesproken sportambities (zie uitdaging 2) staan de beide partners ons inziens voor de uitdaging hun samenwerking op de korte, maar zeer zeker juist op de lange termijn, uit te laten groeien tot een ‘robuust samenspel’.

Uitdaging 2

Ten tweede zijn de ambities groot. Zoals gezegd is het topsportprogramma van VWS geïntensiveerd. Daarnaast ondersteunt ook het huidige kabinet de ambitie van de sportsector om Nederland bij de beste tien landen van de internationale sportwereld te laten behoren. Nieuw is de uitgesproken steun van de staatssecretaris van VWS met het streven van de sportsector om in een periode van tien jaar in Nederland een sportklimaat op Olympisch niveau te realiseren, dat uiteindelijk een mogelijke kandidaatstelling voor de Olympische en Paralympische Spelen in 2028 tot gevolg kan hebben. Het Ministerie van VWS investeert gemiddeld € 25 miljoen per jaar in topsport. Het maakt daarbij keuzes. Er worden nationale talentontwikkelingsprogramma's gesubsidieerd evenals de aanstelling van topcoaches en organisatie van topsportevenementen in Nederland. Wij vragen ons af of de ingezette publieke middelen – proportioneel gezien – wel reëel zijn tegen de achtergrond van de ambities. Daar komt nog het volgende bij. Wij hebben vastgesteld dat de Lotto-opbrengsten de laatste jaren een dalende trend vertonen. Waren de Lotto-inkomsten in 2005 nog € 46 miljoen, in 2007 waren deze

gedaald tot € 39 miljoen. Het aantal kansspelmogelijkheden neemt toe en er is toenemende concurrentie van andere loterijen.

Uitdaging 3

De beschikbare publieke middelen en Lottogelden brengen ons bij de derde uitdaging: de veranderende bestuurlijke verhoudingen. De georganiseerde sport is zich meer en meer gaan richten op het bedrijfsleven. Hoewel dit een internationale trend is, kan dit tot de vraag leiden hoe de rijksoverheid aankijkt tegen de vraag wat de gewenste verantwoordelijkheidsverdeling is tussen de overheid enerzijds en de kansspelen en het bedrijfsleven anderzijds. Met andere woorden, in hoeverre laat de rijksoverheid topsport steeds verder aan private investeerders over of in hoeverre wil zij hierop invloed uitoefenen en meesturen, gelet op de uitgesproken maatschappelijke belangen? Uit onze internationale tour d'horizon constateren we dat in een toenemend aantal landen de centrale overheid – hetzij door (toenemende) financiële middelen hetzij in organisatorische zin (eigen overheidsorgaan of sportagentschap) – een nadrukkelijker rol van betekenis speelt bij de ontwikkeling van topsport. In de beleidsnota's van het Ministerie van VWS op het terrein van sport hebben wij hierover geen visie aangetroffen. Dit achten wij mede van belang omdat dit vraagstuk ook consequenties heeft voor de toegankelijkheid van de topsport, in het bijzonder voor gehandicapte sporters: de vierde uitdaging.

Uitdaging 4

Hoewel het bedrijfsleven de gehandicaptensport voorzichtiger 'ontdekt' heeft, is vanuit puur commercieel oogpunt de gehandicaptentopsport (nog) minder aantrekkelijk. Daarentegen voeren zowel het Ministerie van VWS als NOC*NSF een inclusief beleid. Dit betekent dat de voorzieningen, programma's en faciliteiten die beschikbaar zijn voor topsporters open staan voor zowel valide als mindervalide topsporters. Hoewel de sportambities voor gehandicaptentopsporters zijn bijgesteld naar een top 25-positie (dit heeft enerzijds te maken met de toegenomen internationale concurrentie en anderzijds met de professionaliseringsslag die de sector zelf nog moet maken) is het de vraag of de gehandicaptentopsport

wel voldoende in staat gesteld wordt om de achterstand op het gebied van topsportprestaties in te halen. Enerzijds constateren wij dat het bedrijfsleven (vooral nog) niet bereid lijkt in dezelfde mate te investeren in gehandicaptentopsport als in de reguliere topsport. Anderzijds is de gehandicaptentopsport voor haar financiering sterker afhankelijk van de Lottogelden dan de reguliere topsport. Zoals we hebben geconstateerd, liep de omvang van deze geldstroom de afgelopen jaren terug.

Tot slot keren we terug naar de vraag waar het in dit afscheidsonderzoek om draait: de kosten en opbrengsten van het topsportbeleid. Uit het onderzoek moge duidelijk zijn geworden dat topsport beïnvloed wordt door wat de concurrentie doet. De centrale uitdaging voor alle landen die strategisch willen investeren in topsport is: in welke mate wil je meegaan in de medaillededloop? Het is niet aan de Algemene Rekenkamer om hierop antwoord te geven.

7.3 Aanbevelingen

Over de beleidsintenties van het Ministerie van VWS bestaat verschil van inzicht tussen het sportdepartement en NOC*NSF. Het ministerie is aan de ene kant van mening dat zijn beleidsintenties duidelijk zijn (de rijksoverheid ondersteunt de sportambities van de sportsector), terwijl NOC*NSF hierin meer ruimte ervaart, in die zin dat de rijksoverheid deze ambitie zelf ook zou hebben⁴¹. Wij bevelen beide partijen aan te blijven investeren in een goede dialoog, waarbij het van belang is dat de intenties over en weer zo transparant mogelijk zijn.

Uit recent onderzoek blijkt dat het topsportklimaat in Nederland zich op een aantal punten sterk heeft ontwikkeld. Daarnaast zijn er echter ook verbeterpunten, vooral op het gebied van talentherkenning en -ontwikkeling. Tijdens het onderzoek is ons opgevallen dat de Nederlandse sportsector een groot aantal aanbieders en ondersteuningsorganisaties kent. Daarmee heeft Nederland – vooral via de sportverenigingen – een

⁴¹ Zie hiervoor ook tekst in kader van § 3.1.6

uitstekende sportinfrastructuur. Deze infrastructuur moet het ons inziens mogelijk maken talentherkenning en -ontwikkeling goed te organiseren en structureel te implementeren. Wij bevelen de staatssecretaris van VWS aan de sportsector blijvend te stimuleren en faciliteren.

De Lottogelden vertonen de laatste jaren een dalende trend. Gezien de afhankelijkheid van de sportsector, vooral de gehandicaptensport, van deze geldstroom, bevelen wij de staatssecretaris van VWS aan de vinger goed aan de pols te houden en, indien deze trend zich doorzet, de sportsector te helpen alternatieve financieringsbronnen aan te boren.

De DTS, hét topsportsysteem van het Ministerie van Defensie, dat bij de politie al navolging heeft gevonden, blijkt heel succesvol te zijn. NOC*NSF is nu bezig om ook het bedrijfsleven hiervoor te interesseren. Eén van de door ons geïnterviewde topsporters treedt binnenkort als topsporter in dienst bij de politie en was daarover zeer enthousiast. Aangezien topsporters ook een maatschappelijke voorbeeldfunctie hebben, is de rijksoverheid wellicht de aangewezen plaats om dit systeem verder te implementeren. Wij bevelen de staatssecretaris van VWS aan in contact te treden met haar ambtgenoot van BZK om de mogelijkheden hiertoe te verkennen.

Topsport speelt zich af in een internationale context. De medaillededloop stelt de betrokken partners in de topsport voor allerlei uitdagingen, in bestuurlijke, organisatorische en financiële zin. Dit geldt ook voor de rol en verantwoordelijkheden van de rijksoverheid. Wij bevelen de staatssecretaris van VWS aan een visie te ontwikkelen over hoe de toekomstige bestuurlijke verhoudingen zich zouden moeten gaan ontwikkelen, gegeven het krachtenveld én de sportambities.

8 Reacties en nawoord Algemene Rekenkamer

De staatssecretaris van VWS heeft op 19 augustus 2008 gereageerd op ons onderzoek. Van de voorzitter van het bestuur van NOC*NSF ontvingen wij een reactie bij brief van 20 augustus 2008.

In dit hoofdstuk is een integrale weergave opgenomen van beide reacties, aangevuld met ons nawoord. De integrale reacties staan ook op onze website: www.rekenkamer.nl.

8.1 Reactie staatssecretaris van VWS

‘Met veel interesse heb ik uw rapport over Topsport in Nederland gelezen. Ik vind het een heel compleet rapport. U beschrijft en analyseert in dit rapport niet alleen het Nederlandse topsportbeleid door de jaren heen, maar u betreft ook recente nationale en internationale ontwikkelingen bij uw analyse. Ik dank u hiervoor. Als je wilt behoren bij de top moet je je blijven ontwikkelen en grenzen blijven opzoeken. Hiervoor moet je wel weten waar de uitdagingen en kansen liggen. In deze brief zet ik mijn visie uiteen op deze kansen en uitdagingen en laat ik weten welke stappen ik zet om de topsport in Nederland op een nog hoger niveau te brengen.

Het blijft een continue uitdaging om beperkte middelen die de overheid heeft zo effectief mogelijk in te zetten ter ondersteuning van de top-10 ambitie van de sport. De rest van de wereld zit ook niet stil en investeert steeds meer in topsport. De beleidsintensivering op het terrein van sport van dit Kabinet heb ik ingezet op het terrein waar voor Nederland het meeste winst te behalen valt: het laten excelleren van talenten. Mijn topsportbeleid is gericht op het creëren van optimale omstandigheden voor talentvolle topsporters en hun coaches. De topsporter staat centraal in mijn beleid. Hij of zij levert de prestaties. Prestaties waar Nederlanders trots op zijn en die kunnen inspireren tot het verleggen van de eigen grenzen.

Als ik het heb over topsporters spreek ik natuurlijk ook over gehandicapte sporters. Ik voer een inclusief (top)sportbeleid. Dit betekent dat alle topsportprogramma's ook bedoeld zijn voor sporters met een handicap. Ik ben het met u eens dat de gehandicapten-topsport een flinke slag moet maken om op middellange termijn te kunnen concurreren in het steeds groter wordende internationale veld en het steeds hoger wordende prestatieniveau. Op basis van de evaluatie van de Paralympische Spelen 2008 overleg ik met het veld over hoe we de gehandicapten-topsport in Nederland naar een hoger niveau kunnen brengen.

Het wordt voor alle topsporters steeds moeilijker om hoge mondiale topsportpositie te blijven behalen. De financiering van benodigde sportinfrastructuur hangt voor aanzienlijk deel af van inkomsten uit de Toto/Lotto. Samen met het Ministerie van Justitie en de sport zoek ik naar de wijze waarop we de inkomsten uit kansspelbeleid voor de sport kunnen behouden en optimaliseren. De huidige organisatie van kansspelbeleid in de EU staat echter onder druk. Ook in Europees verband zet ik me in om de financiering van de sportinfrastructuur op peil te houden en waar mogelijk te versterken. Mijn inzet op het kansspeldossier betekent echter niet dat ik vind dat de sport niet naar andere financieringsbronnen moet blijven zoeken. Integendeel, ik denk dat de sport in Nederland juist versterkt wordt als er verbindingen worden gelegd met het bedrijfsleven.

Het Olympisch Plan 2028 biedt mooie kansen om samen met het bedrijfsleven van Nederland een sportieve samenleving te maken met een sterke sportinfrastructuur. Voor het welslagen van dit plan is het van belang dat er bij de overheid, de private sector en de Nederlandse burgers draagvlak bestaat voor het organiseren van de Olympische Spelen in Nederland. Het kabinet steunt de ambities van de sport voor het traject Olympisch Plan 2028. Met steun van de Rijksoverheid en de vier grote gemeenten wordt een haalbaarheidsstudie uitgevoerd. En VWS heeft zelfs een coördinator voor de Rijksoverheid voor het OP 2028 aangesteld. Het streven is om in 2016 het Nederlandse sportklimaat op Olympisch niveau te brengen. Topsport is maar één element van het Olympisch Plan. Maar niet een onbelangrijk element! De organisatie van de Olympische Spelen is de ‘slagroom op de taart’. Aan het eind van dit jaar zal het Kabinet zich uitspreken over verdere ondersteuning van het Olympisch Plan 2028.

In uw rapport constateert u dat topsport in Nederland vooral een zaak is van de georganiseerde sport zelf. Het is juist dat voor de implementatie van het topsportbeleid samenwerking met andere partijen nodig is. NOC*NSF is daarbij als vereniging van sportbonden primair verantwoordelijk voor de georganiseerde sport. De rijksoverheid vervult in beginsel een aanvullende,

ondersteunende en stimulerende rol. Als we het Nederlandse sportklimaat op Olympisch niveau willen brengen dan moeten we inderdaad toewerken naar een robuuste samenwerking met de sport. Ik streef naar een gezamenlijke (top)sportagenda waarin naast topsport ook sociaal-maatschappelijke doelstellingen een prominente plek krijgen. Voor een succesvolle samenwerking is het van belang dat er gedeelde belangen zijn, dat er doelen benoemd worden en dat er afgeleid van de te onderscheiden rollen helderheid en transparantie bestaat over de voorwaarden en verantwoordelijkheden. De kiem hiervoor is al gelegd, ik heb er alle vertrouwen in dat in het huidige topsportklimaat er een robuuste en gezonde samenwerking op het terrein van sport zal ontstaan’.

8.2 Reactie voorzitter NOC*NSF

‘Deze sportzomer 2008 was Nederland weer in de ban van de topsport en zelden was mooier zichtbaar dat de weg naar een klassering bij de beste 10 landen van de wereld, er een is van lange adem en van pieken en dalen. Dat vereist een onverstoerbare, ongeclausuleerde en langjarige inzet van vooral de sporters, maar ook van hun begeleidingsteams en de organisaties daarachter. Vaak nog wordt de aandacht afgeleid door organisatorische en financiële vraagstukken. Vandaar dat wij blij verrast waren met het initiatief van juist de Algemene Rekenkamer om ter gelegenheid van het afscheid van de heer P. Zevenbergen als lid van het college, een rapport uit te brengen over de kosten en opbrengsten van het Nederlandse topsportbeleid. Bemoeienis van de Algemene Rekenkamer is voor ons nieuw, het Nederlandse topsportbeleid is immers lang een zaak geweest van alleen de sportbonden en NOC*NSF met ondersteuning van vooral het Nederlandse bedrijfsleven. Dit onderzoek is voor ons ook weer een signaal dat Nederland het eigen topsportbeleid en met name de financiering en organisatie daarvan serieus neemt.

De Algemene Rekenkamer heeft met dit rapport op een aansprekende manier de financiering en organisatie van de topsport beschreven, net als de ontwikkeling van het overheidsbeleid op dit gebied en de veranderingen van het Nederlandse topsportklimaat.

Opvallend in het rapport is dat het moeilijk blijkt een volledig overzicht van de kosten en opbrengsten te produceren. Dat lijkt ons een rechtstreeks gevolg van een van de conclusies uit het rapport dat de samenwerking van de rijksoverheid met NOC*NSF en de sportbonden het best te beschrijven is als een ‘subtiel samenspel’. Wij onderschrijven van harte dat voor een stabiel en succesvol topsportbeleid deze samenwerking uit zal moeten groeien tot een ‘robuust samenspel’. Wel tekenen wij daarbij aan dat wij aan dit samenspel graag het Nederlandse bedrijfsleven zouden willen toevoegen.

Een ander in het oogspringend aspect in het rapport is hoe de inzet van kansspelmiddelen wordt gezien. Eerst spreekt het rapport over drie geldstromen, te weten publieke financiering, inkomsten uit De Lotto en private financiering. Even later wordt geconstateerd dat het Ministerie van VWS de Lotto-gelden als onderdeel van de private gelden ziet, en uiteindelijk worden deze middelen met de inzet van VWS samengevoegd om tot ‘(semi) publieke kosten van een medaille’ te kunnen komen. De sport heeft behoefte aan een eenduidige en stabiele opvatting van de rijksoverheid over het belang van kansspelmiddelen voor de sport, zodat de noodzakelijke langjarige financiële zekerheden ontstaan. Dit belang voor de toekomst geldt overigens evenzeer de overige geldstromen uit de ‘filantropische sector’ waar de fiscale stimulansen voor de sport ver achterblijven bij die voor bijvoorbeeld de kunst, de cultuur, het onderwijs en de wetenschap.

Aan de beschreven uitdagingen en aanbevelingen voor de rijksoverheid hebben wij weinig toe te voegen. De Algemene Rekenkamer heeft ons inziens terecht de nadruk gelegd op het belang van het maken van stevige keuzes voor de toekomst, met name op het gebied van de financiering.

Tot slot wil ik graag opmerken blij te zijn met de aandacht die ook het Olympisch Plan 2028 in dit rapport heeft gekregen. Samen met de overheden op alle niveaus, het bedrijfsleven en de maatschappelijke organisaties wil de sport het Nederlandse sportklimaat op olympisch niveau brengen waardoor iedereen van de beste topsport

kan genieten, zelf de gelegenheid krijgt te sporten en de sport heeft meegeholpen van Nederland een gezond en zelfbewust land te maken.

NOC*NSF dankt de Algemene Rekenkamer voor dit inzichtelijke en positieve rapport en maakt van de gelegenheid gebruik om veel waardering uit te spreken voor Pieter Zevenbergen, het vertrekkende lid van het college van de Algemene Rekenkamer. Met het vervullen van tal van vrijwillige functies in de sport heeft hij laten zien, naast zijn meer formele maatschappelijke taak in het college, ook op een andere manier maatschappelijke inzet belangrijk te vinden. Pieter, dank daarvoor!

8.3 Nawoord Algemene Rekenkamer

Wij danken de staatssecretaris van VWS en de voorzitter van NOC*NSF voor hun positieve reacties op ons rapport en de waarderende woorden voor ons vertrekkende collegelid, Pieter Zevenbergen. Uit de reactie van de staatssecretaris lezen we al een aanzet voor hoe zij aankijkt tegen de rol van het bedrijfsleven in de (top)sport. Wij zien dit als een mooi begin van een integrale visie op de verhouding tussen publieke en private partijen in de ontwikkeling en financiering van de topsport in Nederland, vanzelfsprekend inclusief de gehandicapentopsport. Verder worden de problemen in het kansspeldossier door beide partijen onderkend, waarbij de staatssecretaris de intentie uitspreekt om de financiering van de sportinfrastructuur waar mogelijk te versterken. Ook erkent de staatssecretaris de slag die de gehandicapentopsport nog moet maken om op middellange termijn te kunnen blijven concurreren in het steeds groter wordende internationale veld. We zijn blij dat zij hier al rekening mee heeft gehouden. En we zijn natuurlijk verheugd dat zowel NOC*NSF als de staatssecretaris streven naar een 'robuust samenspel', een gezonde samenwerking op het terrein van sport. Zoals de staatssecretaris al aangeeft in haar reactie is de kiem hiervoor al gelegd. We hopen dat alle betrokkenen hiervan in de toekomst de vruchten kunnen plukken.

Bijlage 1 Afkortingen

ADEPS	Administration générale de l'aide à la jeunesse, de la santé et du sport	OCW	(Ministerie van) Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
ALV	Algemene Leden Vergadering	PHLS	Project Herstructurering Landelijk Sportbeleid
ANAO	Australian National Audit Office	ROC	Regionaal Opleidingscentrum
AOC	Agrarisch Opleidingscentrum	SCP	Sociaal en Cultureel Planbureau
Bloso	(Belgische) agentschap voor de Bevordering van de Lichamelijke Ontwikkeling, de Sport en de Openluchtrecreatie	SENS	Stichting Exploitatie Nederlandse Staatsloterij
BROV	Bijzondere regeling onbetaald verlof	SNS	Stichting de Nationale Sporttotalisator
BZK	(Ministerie van) Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties	SPARC	Sport and Recreation New Zealand
CBF	Centraal Bureau Fondsenwerving	SPLISS	Sports Policy factors Leading to International Sporting Success
CRGB	Commissie Richtlijnen Globaal Bestedingsplan	SSWK	Stichting Studenten Wereld Kampioenschappen
DTS	Defensie Topsport Selectie	TAC	Toekennings- en Afreken Commissie
EZ	(Ministerie van) Economische Zaken	TSSR	Topsportspaarregeling
GAISF	General Association of International Sports Federations	UCI	Union Cycliste Internationale
hbo	Hoger beroepsonderwijs	VNG	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
HP	High Potential	VROM	(Ministerie van) Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer
ISBV	Integrale Standaard Begroting en Verantwoording	VWS	(Ministerie van) Volksgezondheid, Welzijn en Sport
IOC	International Olympic Committee	WCPP	World Class Performance Programma
IPC	International Paralympic Committee	WO	Wetenschappelijk Onderwijs
KNHB	Koninklijke Nederlandse Hockey Bond	WSNI	World Sports Nations Index
KNVB	Koninklijke Nederlandse Voetbal Bond		
KNWU	Koninklijke Nederlandsche Wielren Unie		
LOOT	Landelijk Overleg Onderwijs en Topsport		
LNV	(Ministerie van) Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit		
MDW	Marktwerking, Deregulering en Wetgevingskwaliteit		
mbo	Middelbaar beroepsonderwijs		
NAO	National Audit Office		
NASB	Nationaal Actieplan Sport en Bewegen		
NebasNSG	Nederlandse Bond voor Aangepaste Sporten en de Nederlandse Sportbond voor mensen met een verstandelijke handicap		
NOC	Nationaal Olympisch Comité		
NSF	Nederlandse Sportfederatie		
NOC*NSF	Nederlands Olympisch Comité*		
	Nederlandse Sport Federatie		
NV	Naamloze Vennootschap		

Bijlage 2 Overzicht gesprekspartners

Ministerie van VWS

Mevrouw mr. D. (Dorien) Höppener
De heer drs. A. (Ab) Huisman
De heer drs. E.T.H. (Ed) Kluiters
De heer drs. R. (Rob) de Vries

Ministerie van OCW

Mevrouw drs. K. (Kim) Pigge
De heer mr. M.P.W. (Maurijn) van Keulen

Ministerie van Defensie

De heer luitenant-kolonel C.K.L. (Chris) Kipp

Oud voorzitter KNWU

De heer J.J. (Joop) Atsma

NOC*NSF

Mevrouw C.J. (Karin) van Willigen-van Norden RA
Mevrouw N. (Niki) Weijers
Mevrouw drs. M.J. (Marije) Dippel
De heer drs. M.Th.M. (Marcel) Sturkenboom
De heer G.C. (Geert) Slot
De heer J.W. (Jan Willem) Snippe
De heer P.R.G. (Peter) de Bakker

Gehandicaptensport Nederland

De heer E. (Erik) de Winter

Topsporters

Mevrouw Chantal Beltman, wielrenster op de weg;
Mevrouw Jiao Li, tafeltennister;
De heer kapitein Mark Huizinga, judo (en lid van DTS);
De heer Kenny van Weeghel, wheeler;
De heer Peter Pieters (coach) en een selectie van de door hem gecoachte baanwielploeg.

Universiteit Utrecht

De heer prof. dr. M. (Maarten) van Bottenburg

Stichting Topsport Rotterdam

De heer H. (Hans) den Oudendammer

Bijlage 3 Overzicht bij NOC*NSF aangesloten sportbonden en hun erkende topsportonderdelen⁴²

In het overzicht staat ook of een bond sporters nomineert voor de Olympische Zomerspelen (Z), de Olympische Winterspelen (W) of geen van beide (G).

Dit overzicht is vastgesteld op 18 november 2003, in werking getreden per 1 januari 2004 en bijgewerkt naar aanleiding van bestuursbesluiten op 11 november 2004 en op 15 september 2005.

Sportbond	Topsportonderdeel (categorie 1)
Kon. Ned. Atletiekunie (Z)	1. Werpnummers D 2. Werpnummers H 3. Springnummers D 4. Springnummers H 5. Baannummers D 6. Baannummers H 7. Wegnummers D 8. Wegnummers H
Knac Nationale Autosport Federatie (G)	1. Rally
Ned. Badminton Bond (Z)	1. Dames 2. Heren
Kon. Ned. Baseball en Softball Bond (Z)	1. Baseball H 2. Softball D 3. Softball H
Ned. Basketball Bond (Z)	1. Dames 2. Heren 3. Rolstoelbasketbal D 4. Rolstoelbasketbal H

⁴² Dit zijn topsportonderdelen waarvoor een topsporter de A- of B-status kan krijgen.

Sportbond	Topsportonderdeel (categorie 1)
Kon. Ned. Biljart Bond (G)	1. Pool 2. Snooker 3. Driebanden (art. 4)
Bob en Sleebond Nederland (W)	1. Bobslee 2. Skeleton 3. Rodelen
Ned. Boks Bond (Z)	1. Dames 2. Heren
Ned. Bowling Federatie (G)	1. Dames 2. Heren
Ned. Bridge Bond (G)	1. Dames 2. Heren
Kon. Ned. Cricket Bond (G)	1. Heren
Ned. Curling Bond (G)	1. Dames 2. Heren
Kon. Ned. Dambond (G)	1. Heren (art. 4)
Ned. Algemene Danssport Bond (G)	1. Standaard 2. Latin
Ned. Frisbee Bond (G)	
Ned. Go Bond (G)	
Ned. Golf Federatie (G)	1. Dames 2. Heren
Kon. Ned. Gymnastiek Unie (Z)	1. Ritmische gymnastiek 2. Trampoline 3. Turnen D 4. Turnen H 5. Sports Aerobics (D)

Sportbond	Topsportonderdeel (categorie 1)
Ned. Handbal Verbond (Z)	1. Dames 2. Heren
Ned. Handboog Bond (Z)	1. Doelschieten D 2. Doelschieten H 3. Aangepast doelschieten
Kon. Ned. Hippische Sport Bond (Z)	1. Dressuur 2. Springen 3. Eventing
Kon. Ned. Hockey Bond (Z)	1. Dames 2. Heren
Ned. Indoor & Outdoor Bowls Bond (G)	
Ned. Jeu de Boules Bond (G)	2. Petanque (D)
Judo Bond Nederland (Z)	1. Judo Dames 2. Judo Heren
Ned. Kano Bond (Z)	1. Wildwaterslalom 2. Vlakwater
Karate Do Bond Nederland (Z)	1. Kata 2. Kumite
Ned. Klim- en Bergsport Vereniging (G)	1. Sportklimmen D 2. Sportklimmen H
Kon. Ned. Korfbal Verbond (G)	1. Korfbal (art. 4)
Kon. Ned. Krachtsport en Fitnessfederatie (Z)	1. Gewichtheffen 2. Vrije stijl worstelen 3. Grieks/Romeins worstelen 4. Sumo 5. Powerliften/bankdrukken D ⁴³ 6. Bodybuilding/Fitness

⁴³ Bestuursbesluit d.d. 11 november 2004: erkend als Categorie 1 Topsportonderdeel voor de duur van één jaar, met ingang van 1 januari

2005. Wanneer in 2005 niet tenminste 24 landen deelnemen aan het WK wordt de erkenning niet verlengd.

Sportbond	Topsportonderdeel (categorie 1)
Kon. Ned. Vereniging voor Luchtvaart (G)	
Federatieve Ned. Midgetgolf Bond (G)	
Kon. Ned. Motorrijders Vereniging (G)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Motocross 2. Wegrace 3. Enduro 4. IJsrace
Ned. Onderwatersport Bond (G)	1. Vinzwemmen (D)
Fed. Oosterse gevechtssporten (G)	1. Wushu
Ned. Racquetball Associatie (G)	
Reddingsbrigades Nederland (G)	1. Redden (D)
Kon. Ned. Roei Bond (Z)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Boord D 2. Boord H 3. Scull D 4. Scull H
Ned. Rolschaats-, Bandy- en Skeeler Federatie (G)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kunstrijden (D) 2. Rolhockey H 3. Skeeleren (D)
Ned. Rugby Bond (G)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Rugby H 2. Sevens H
Kon. Ned. Schaatsenrijders Bond (W)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kunstrijden D 2. Kunstrijden H 3. Ijsdansen 4. Shorttrack D 5. Shorttrack H 6. Lange Baan D 7. Lange Baan H
Kon. Ned. Schaak Bond (G)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Dames 2. Heren

Sportbond	Topsportonderdeel (categorie 1)
Kon. Ned. Alg. Schermbond (Z)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Degen 2. Floret 3. Sabel
Kon. Ned. Schutters Associatie (Z)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Pistoool 2. Luchtgeweer 3. Kleiduiven 4. Klein Kaliber
Ned. Ski Vereniging (W)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Snowboard alpine 2. Snowboard half pipe 3. Snowboardcross 4. Schansspringen 5. Alpine techniek 6. Alpine snelheid 7. Freestyle acro <li style="padding-left: 20px;">Freestyle moguls <li style="padding-left: 20px;">Freestyle aerials 8. Biatlon 9. Langlaufen 10. Aangepast skiën
Squash Bond Nederland (G)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Dames 2. Heren
Taekwondo Bond Nederland (Z)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sparring D 2. Sparring H
Ned. Tafeltennis Bond (Z)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Dames 2. Heren
Kon. Ned. Lawn Tennis Bond (Z)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Dames 2. Heren 3. Rolstoeltennis
Ned. Triathlon Bond (G)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Olympische afstand 2. Wintertriathlon
Sportbond Moderne Vijfkamp (Z)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Dames 2. Heren

Sportbond	Topsportonderdeel (categorie 1)
Kon. Ned. Voetbal Bond (Z)	1. Dames 2. Heren 3. Zaalvoetbal Heren
Ned. Volleybal Bond (Z)	1. Dames 2. Heren 3. Beach D 4. Beach H
Ned. Waterski Bond (G)	1. Klassiek 2. Handiski
Kon. Ned. Watersport Verbond (Z)	1. Planken 2. 1-mans zwaardboot Heren 3. Kielboot Fleet and matchracing open 4. High performance zwaardboot open 5. 2-mans zwaardboot 6. Catamaran 7. 1-mans zwaardboot Dames 8. 1-mans zwaardboot open 9. Kielboot Heren
Kon. Ned. Wielren Unie (Z)	1. Baansport 2. MTB 3. Wegsport D 4. Wegsport H 5. Fietscross 6. Cyclocross (art. 4)
Ned. IJshockey Bond (W)	1. Dames 2. Heren
Kon. Ned. Zwem Bond (Z)	1. Dames 2. Heren 3. Waterpolo D 4. Waterpolo H 5. Schoon D 6. Schoon H 7. Synchroon
Totaal	157

Bijlage 4 Methodologische verantwoording

Algemeen

We zijn er in onze berekeningen vanuit gegaan dat topsport en sportbonden onlosmakelijk met elkaar zijn verbonden. Bovendien wordt topsport in Nederland voor- namelijk via de sportbonden gefinancierd en bekostigd. Op dit laatste is één duidelijke uitzondering, namelijk het 'Fonds voor de Topsporter'. Uitkeringen uit dit fonds komen rechtstreeks ten goede aan de topsporter zelf. Voor onze berekening zien wij af van die kosten die niet door de sportbonden of het Fonds voor de Topsporter worden gemaakt. De kosten die NOC*NSF zelf maakt zijn dus uitdrukkelijk niet in onze berekeningen verwerkt. Ook de overige topsportuitgaven van VWS en uitgaven van andere ministeries en medeoverheden, die niet rechtstreeks naar de sportbonden of het Fonds vloeien, zijn buiten beschouwing gelaten. Tenslotte moet nog opgemerkt worden dat de commercieel georganiseerde sport, die niet via de sportbond gefinancierd wordt, zoals de Raboploeg in de wielersport, buiten de reikwijdte van dit onderzoek valt.

Programma-uitgaven VWS

De tabellen 5.1. t/m 5.3 zijn tot stand gekomen op basis van financiële overzichten van het Ministerie van VWS zelf. De totalen in tabel 5.1 en 5.2 sluiten aan met de jaarverslagen en de begroting van het Ministerie.

Lottogelden

Voor het samenstellen van tabel 5.4 is gebruik gemaakt van de Jaarverslagen van het College van toezicht op de kansspelen 2005 t/m 2007 en de opgaven van het NOC*NSF.

Kosten en opbrengsten sportbonden

Voor de berekeningen in paragraaf 5.2 en 5.3 die uiteindelijk leiden tot een medailleprijs is gebruik gemaakt van het online verantwoordingssysteem van het NOC*NSF. Begrotingen en verantwoordingen van de sportbonden dienen te worden opgesteld volgens de indeling Integrale Standaard Begroting en Verantwoording Sport (ISBV/Sport). Alle bonden dienen in het online systeem zowel voor begroting als de verantwoording ISBV/Sport-spreadsheets op te nemen, waarin de kosten en opbrengsten (VWS-subsidies,

Lottogelden, Performancegelden en overige inkomsten) per beleidsveld (Topsport, Breedtesport, Wedstrijdsport en Algemeen/ Infrastructuur) nader zijn gespecificeerd. De Algemene Rekenkamer heeft van NOC*NSF toegang tot dit systeem gekregen en had, op deze manier, de beschikking over de spreadsheets van de sportbonden over de jaren 2006 tot en met 2008. Op basis daarvan kon de Algemene Rekenkamer de kosten en opbrengsten per bond en in totalen analyseren. In het ISBV/Sport-spreadsheet worden de volgende kostendragers gehanteerd:

Topsport

- 30a Voorbereidings- en trainingsactiviteiten
- 30b1 Deelname aan EK
- 30b2 Deelname aan WK
- 30b3 Deelname aan EJK
- 30b4 Deelname aan WJK
- 30b5 Deelname aan OS en Paralympische Spelen
- 30b6 Deelname Overig
- 31 Talentontwikkelingsprojecten
- 32 Organiseren van topsportevenementen
- 33 Doping
- 34 Innovatie
- 35 Topsportcommissies
- 36 Overige activiteiten topsport

Wedstrijdsport

- 40 Wedstrijdsport
- 41 Doping (controles)
- 42 Wedstrijdsportcommissies

Breedtesport

- 45 Overige recreatieve evenementen
- 46 Sportmedische activiteiten
- 47 Kaderbeleid
- 48 Sportstimulering
- 49 Dienstverlening aan verenigingen
- 50 Dienstverlening aan individuele leden
- 51 Beleidsontwikkeling en onderzoek
- 52 Overige projecten en activiteiten breedtesport
- 53 Breedtesportcommissies
- 54 Ruimte en accommodaties

Algemeen/infrastructuur

- 55 Bondsorganisatie
- 56 PR, promotie en communicatie
- 57 Algemene middelen
- 58 Overig algemeen/infrastructuur

Wij hebben voor het aandeel topsport de kosten gebruikt die verantwoord zijn op de kostendrager 'topsport'. De overige kostendragers hebben we tot de categorie 'breedtesport' gerekend.

In het ISBV/Sport-spreadsheet worden verschillende opbrengstsoorten onderscheiden, waaronder VWS-subsidies, Performancegelden, overige inkomsten en de Lottogelden volgens de rubrieken:

- Algemeen functioneren bonden
- Programmafinanciering Marktaandeel
- Innovatiebudget Marktaandeel
- Toptrainings- en wedstrijdprogramma's (Basisbijdrage)
- Toptrainings- en wedstrijdprogramma's (Deelname)
- stimuleringsfonds Infrastructuur

Deze indeling naar opbrengstsoorten is gebruikt om de verschillende financieringsbronnen te identificeren.

Niet van alle sportbonden waren van alle jaren ISBV/Sport-spreadsheets van de verantwoording beschikbaar. Voor 2008 zijn noodzakelijkerwijs de spreadsheets van de begroting gebruikt. In die gevallen dat geen spreadsheet van begroting of verantwoording beschikbaar was is een zo goed mogelijke schatting gemaakt op basis van een spreadsheet van een ander jaar of op basis van de cijfers in de jaarrekening. Bij de begrotingen 2008 dient de kanttkening gemaakt te worden dat Performancegelden voor een hoger bedrag zullen zijn aangevraagd dan daadwerkelijk zal kunnen worden verkregen. Voor een volledig overzicht van alle bonden en van welk jaar (2006, 2007 of 2008) een begroting of verantwoording voorhanden was en welk jaar uit andere jaren gereconstrueerd moest worden, zie de website van de Algemene Rekenkamer: www.rekenkamer.nl.

De ISBV/Sport-spreadsheets worden door het NOC*NSF getotaliseerd. Er zijn geen regels opgesteld over de wijze waarop de kosten en opbrengsten aan de beleidsvelden dienen te worden toegerekend. Sommige bonden hebben een accountantsverklaring bij hun jaarrekening. Het NOC*NSF heeft voor de ISBV-spreadsheets bewust geen accountantscontrole verplicht gesteld om regel- en controledruk bij de bonden te vermijden. In sommige gevallen wordt het formulier als bijlage bij de jaarrekening opgenomen en valt het indirect onder de reikwijdte van de accountantscontrole

Gegeven het feit dat aan (de totalisering van) de ISBV/Sport spreadsheets geen zekerheid op grond van accountantscontrole kan worden ontleend, de spreadsheets in een aantal gevallen ontbreken en gebruik is gemaakt van schattingen, dienen de door de Algemene Rekenkamer in dit rapport gepresenteerde kosten en opbrengsten van de sportbonden met de nodige terughoudendheid te worden gelezen.

Kosten Fonds voor de Topsporter

De totaalbedragen van onkostenvergoedingen en stipendia zijn ontleend aan de jaarrekeningen van het Fonds voor de Topsporter 2006 en 2007 respectievelijk de begroting 2008. Vervolgens is op basis van deze drie jaren een gemiddelde bepaald. De toedeling aan de bonden heeft plaatsgevonden op basis van het aantal FTE's per bond volgens de jaarverslagen en opgave van het Fonds voor de Topsporter.

Literatuur

Publicaties

Beleidsprogramma vierde Kabinet-Balkenende (2007). *Samen werken samen leven*. Bijlage bij Tweede Kamer, vergaderjaar 2006-2007, 31 070, nr. 1. Den Haag: Sdu.

Blom, S., Duijvestijn, P. (2008). *Combineren van topsport met studie. Een inventarisatie van situatie en knelpunten rond de combinatie topsport en onderwijs*. Amsterdam: DSP – groep BV.

Bloom, B.S. (1985). *Developing Talent in Young People*. New York: Balantine.

Bosscher, V. De, Knop, P. de, Heyndels, B. (2003). Comparing relative sporting success among nations: create equal opportunities in sport. *Journal for Comparative Physical Education and Sport*, 3, 109-120.

Bosscher, V. De. (2007). *Presentatie Talentontwikkeling in internationaal perspectief: onderdeel van de studie SPLISS*. Brussel: Vrije Universiteit.

Bosscher, V. De, Bingham J., Shibli S., Bottenburg M. van, Knop P. de (2008). *The global sporting arms race. An international comparative study on sport, policy factors leading to international sporting success (SPLISS)*. Oxford: Meyer & Meyer Sport (UK) Ltd.

Bottenburg M. van, Rossum J. van, Staveren H. van (1995). *Het topsportklimaat in Nederland. Discussiekader ten behoeve van de gesprekken over het Nederlandse topsportklimaat*. Geschreven in opdracht van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Amsterdam: Diopter.

Bottenburg M. van (2000). *Het topsportklimaat in Nederland (2000)*. 's-Hertogenbosch: Diopter-Janssens & Van Bottenburg BV.

Bottenburg, M. van, Roques C., Smit S. (2003). *Ontwikkelingen in het topsportklimaat in Nederland (1998-2002)*. 's-Hertogenbosch: Diopter-Janssens & Van Bottenburg BV.

Bottenburg, M. van (2005). *Commercialisering van sport: potentieel of bedreiging? In inzichten vanaf de zijlijn, wetenschappelijke coaching van het sportbeleid* (p. 19-35). Den Haag: Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid.

Bottenburg van M. (2008). *De internationale medaillewedloop*. *Sport & Strategie*, februari/maart 2008.

Boumans, B.F.T. (2003). *Ambitie, een hindernis op weg naar sportief resultaat? Een inventariserend onderzoek naar het topsportbeleid van Nederlandse gemeenten (doctoraalscriptie)*. Tilburg: Universiteit van Tilburg.

Donkervoort I., Vervoorn C. (geen datum). *Topsport: een kwestie van investeren en kiezen*.

Ernst & Young (2003). *Geen sport zonder spelregels. Onderzoek naar regeldruk bij sportverenigingen*. Rotterdam: Ernst & Young.

Geurtsen A., Doornbos F. (2007). *Onderzoek kosten sportinfrastructuur*. Utrecht: Bureau Berenschot.

InnoSportNL (2006). *Businessplan*. Arnhem: Stichting InnoSportNL.

Justitie/EZ (2000). *Marktwerking, deregulering en wetgevingskwaliteit; Brief minister en staatssecretaris ter aanbieding van het rapport Nieuwe ronde, nieuwe kansen van de MDW-werkgroep Wet op de kansspelen*. Tweede Kamer, vergaderjaar 2000-2001, 24 036, nr. 180. Den Haag: Sdu.

Justitie (2007). *Een proeve van wet (Regels inzake Kansspelen. Wet op de Kansspelen 200*)*: Den Haag: Ministerie van Justitie.

OCW/CFI (2007). *Beleidsregel scholen voor voortgezet onderwijs met een licentie van de Stichting Landelijk Overleg Onderwijs en Topsport*.

Onderwijsraad (2004). *Hoe kan het onderwijs meer betekenen voor jongeren*. Den Haag: Onderwijsraad.

- Policy Research Corporation (2008). *De economische betekenis van sport in Nederland*. Rotterdam: Policy research Corporation.
- NAO (2005). *UK Sport: Supporting elite athletes*. London: The Stationery Office.
- NOC*NSF (2005). *Statusreglement Topsporters*. Arnhem: NOC*NSF.
- NOC*NSF (2006). *Olympisch Plan 2028: het sportklimaat op Olympisch niveau*. Arnhem: NOC*NSF.
- NOC*NSF (2007a). *Brochure Wet- en regelgeving voor sportverenigingen*. Arnhem: NOC*NSF.
- NOC*NSF (2007b). *Masterplan Talentontwikkeling 2006-2010*. Arnhem: NOC*NSF.
- NOC*NSF (2005). *Reglement Topsportonderdelen*. Arnhem: NOC*NSF.
- Roques, C., Heuvel M. van den (2004). *Evaluatie stipendiumregeling*. 's-Hertogenbosch: Mulier Instituut. Eveneens aangeboden als bijlage bij Tweede Kamer, vergaderjaar 2004-2005, 26 429, nr. 15. Den Haag: Sdu.
- Slierings, R. (2008). *Sportaccommodaties in Nederland*. *buildingInnovation*, 2, 26-31.
- Stamm, H. en Lamprecht, M. (2001). *Sydney 2000, the best games ever?* Samenvatting van een onderzoek gepresenteerd op de 1e World Congress of Sociology of Sport. Seoul, Korea.
- Starkes, J. (2000). *The Road to Expertise. Is Practice the Only Determinant?* *International Journal of Sport Psychology*, 31, 431-451.
- SCP (2006). *Rapportage Sport 2006*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- SCP (2007). *Sports in the Netherlands*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Stichting Fonds voor de Topsporter (2007). *Jaarverslag 2007*. Arnhem: Stichting Fonds voor de Topsporter.
- Tweede Kamer (2001). *Sport, bewegen en gezondheid; Motie over het doen van onderzoek naar de wenselijkheid op nationaal niveau tot sportwetgeving te komen*. Tweede Kamer, vergaderjaar 2001-2002, 27 841, nr. 7. Den Haag: Sdu.
- Vennink, P. (2002). *De LOOT-school: combineren van topsport en voortgezet onderwijs*. *Sport Gericht*, 2, 11-14.
- VWS (1996). *Nota Wat sport beweegt*. Tweede Kamer, vergaderjaar 1996-1997, 25 125, nrs. 1-2. Den Haag: Sdu.
- VWS (1997). *Brief staatssecretaris met plan van aanpak implementatie nota Wat sport beweegt*. Tweede Kamer, vergaderjaar 1997-1998, 25 125, nr. 6. Den Haag: Sdu.
- VWS (1999a). *Nota Kansen voor topsport. Het topsportbeleid van de rijksoverheid*. Tweede Kamer, vergaderjaar 1998-1999, 26 429, nrs. 1-2. Den Haag: Sdu.
- VWS (1999b). *Topsportbeleid; Verslag nota-overleg over de nota Kansen voor Topsport*. Tweede Kamer, vergaderjaar 1998-1999, 26 429, nr. 7. Den Haag: Sdu.
- VWS (2000). *Speech van de staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Margo Vliegthart, ter gelegenheid van de tweede Internationale Conferentie Sport en City marketing op 6 april 2000 te Rotterdam, uitgesproken door de directeur-generaal Welzijn en Sport, drs. P.H.B. Pennekamp*.
- VWS (2001). *Sport, bewegen en gezondheid; Motie over het doen van onderzoek naar de wenselijkheid op nationaal niveau tot sportwetgeving te komen*. Tweede Kamer, vergaderjaar 2001-2002, 27 841, nr. 7. Den Haag: Sdu.
- VWS (2003). *Kennis, Innovatie, Meedoen. Beleid begrotings-subsidies VWS*. Tweede Kamer, vergaderjaar 2003-2004, 29 214, nr. 5. Den Haag: Sdu.
- VWS (2005). *Toekomstig sportbeleid; Nota Tijd voor sport, Bewegen, Meedoen, Presteren*. Tweede Kamer, vergaderjaar 2004-2005, 30 234, nr. 2. Den Haag: Sdu.

VWS (2006a). Toekomstig sportbeleid; Brief staatssecretaris ter aanbieding van het uitvoeringsprogramma Samen voor sport. Tweede Kamer, vergaderjaar 2005-2006, 30 234, nr. 6. Den Haag: Sdu.

VWS (2006b). Kabinetsplan aanpak administratieve lasten; Brief staatssecretaris over het rapport Minder regels, meer sport van de werkgroep Atsma. Tweede Kamer, vergaderjaar 2005-2006, 29 515, nr. 144. Den Haag: Sdu.

VWS (2007). Toekomstig sportbeleid; Brief staatssecretaris met de beleidsbrief De kracht van sport. Tweede Kamer, vergaderjaar 2007-2008, 30 234, nr. 13. Den Haag: Sdu.

Werkgroep Atsma (2005). Rapport Minder regels, meer sport. Onderzoek in opdracht van NOC*NSF.

Westerbeek, H. (2007). Sportbeleid in internationaal vergelijkend perspectief. Nieuwegein: Arko Sports Media BV.

Wet- en regelgeving

Wet op de Kansspelen. Wet van 10 december 1964, houdende nadere regelen met betrekking tot kansspelen.

Kaderwet volksgezondheidssubsidies. Wet van 12 maart 1998, houdende regels inzake de verstrekking van subsidies door de Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport op het terrein van de volksgezondheid.

Onderzoeksteam

Dhr. drs. W. Verheij RE (projectleider)

Dhr. drs. C.G. Cornelisse RA

Mevr. mr. K. de Kruijf

Dhr. drs. P.E. Lubach RA

Dhr. drs. G.J. Mol

Mevr. drs. M.J.C. van der Werf

Mevr. drs. E.M.M. van Willegen

Voorlichting en tekstbegeleiding

Afdeling communicatie

Ter gelegenheid van het afscheid van collegelid drs. P. Zevenbergen per 1 oktober 2008 publiceert de Algemene Rekenkamer het rapport *Topsport in Nederland*. Dit onderzoek naar de kosten en de opbrengsten van het Nederlandse topsportbeleid doet zowel recht aan de belangstelling van Pieter Zevenbergen voor internationale ontwikkelingen als aan zijn belangstelling voor de sportwereld, en voor de wielersport in het bijzonder.

Aan de orde komen onder meer de organisatie van de sportsector, het topsportklimaat, de topsportambities van Nederland en de prestaties van Nederlandse sporters op de Olympische en Paralympische Spelen vanaf 1988, vergeleken met die van andere landen.

Een bijzonder accent in het rapport is de indicatie van de kosten van een olympische en een paralympische medaille op de Spelen in Beijing. Verder staan in het rapport interviews met verschillende topsporters.

Algemene Rekenkamer
Lange Voorhout 8
Postbus 20015
2500 EA Den Haag
telefoon (070) 342 43 44
fax (070) 342 41 30
voorlichting@rekenkamer.nl
www.rekenkamer.nl

Den Haag, september 2008

Ontwerp

2D3D

Drukwerk

Ando bv, Den Haag

Fotografie

2D3D (omslag)
Hollandse Hoogte
ANP (interviews)

